

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πάτρας

Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας

Τμήμα Επιχειρηματικού Σχεδιασμού & Πληροφοριακών Συστημάτων

Πτυχιακή Εργασία

**Θέμα: «Ταξινόμηση και περιγραφή βασικών
μακροοικονομικών μεγεθών από τη βάση δεδομένων
OECD»**

Organisation for Economic Cooperation and Development

Σπουδαστές: ΓΙΑΧΑΤΖΗ ΜΑΡΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής: κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Πάτρα, 2012

Ευχαριστίες

Θέλουμε να απευθυνούμε τις θερμές μας ευχαριστίες σε όλους τους ανθρώπους που συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Κατ' αρχήν στις οικογένειες μας για τη στήριξη που παρείχαν, χωρίς την οποία η ολοκλήρωση της εργασίας δεν θα ήταν εφικτή. Επίσης, ευχαριστούμε τους εργαζόμενους όλων των φορέων και των βιβλιοθηκών, όπου απευθυνθήκαμε για την εξεύρεση του κατάλληλου υλικού.

Τέλος ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον επόπτη καθηγητή κ. Αναστασίου Αθανάσιο, ο οποίος μας καθοδήγησε και μας βοήθησε με προθυμία καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας.

Περίληψη

Η οικονομική ανάπτυξη αναφέρεται στην αύξηση της δυνατότητας ικανοποίησης των ατομικών και κοινωνικών αναγκών, με την πάροδο του χρόνου, στο εσωτερικό μιας οικονομίας. Η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ζήτημα αφού επηρεάζει άμεσα την ευρύτερη ανάπτυξη μιας χώρας και οι περισσότεροι οικονομολόγοι θεωρούν πως η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί την αναγκαία συνθήκη της γενικότερης ανάπτυξης.

Για τον προσδιορισμό της οικονομικής ανάπτυξης υπάρχουν μια σειρά από μακροοικονομικά μεγέθη. Η έννοια των μακροοικονομικών μεγεθών ξεκίνησε από παλαιότερες δεκαετίες και διαμορφώονταν με το πέρασμα των χρόνων. Η σημασία τους αλλά και η ταξινόμηση που μπορούν να λάβουν, αποτέλεσαν το έναυσμα για την σύνταξη της παρούσας εργασίας.

Συγκεκριμένα, ο βασικός σκοπός της εργασίας είναι η ταξινόμηση και η περιγραφή των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών από τη βάση δεδομένων του OECD. Για τον παραπάνω σκοπό, η εργασία χωρίζεται σε τέσσερα επιμέρους κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια εισαγωγή στη μακροοικονομική με παράθεση στοιχείων που την αφορούν όπως η σχέση της με τη μικροοικονομική, η ιστορική της εξέλιξη, η χρησιμότητα της αλλά και οι πρόσφατες εξελίξεις.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η χρήση των μακροοικονομικών μεγεθών. Συγκεκριμένα, αναλύεται το οικονομικό κύκλωμα, ο ρόλος του κράτους στη λειτουργία της οικονομίας, η χρήση των οικονομικών δεικτών ως μέτρο ανάπτυξης και η συμβολή τους στην οικονομική μεγέθυνση και ευημερία.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύεται η έννοια βασικών μακροοικονομικών μεγεθών όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το Εθνικό και Εγχώριο Εισόδημα, το Ακαθάριστο και Καθαρό Εθνικό Προϊόν, το Δημόσιο Χρέος και οι προσδιοριστικοί παράγοντες των δημοσίων χρεών, ο πληθωρισμός, η ανεργία κλπ.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα μακροοικονομικά μεγέθη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD) και εξάγονται τα συμπεράσματα για την σημασία τους στην οικονομική πορεία μιας οικονομίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες	2
Περίληψη.....	3
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1: Μακροοικονομική	9
1.1. Το περιεχόμενο της μακροοικονομικής και σχέση με τη μικροοικονομική	9
1.2. Ιστορική εξέλιξη της μακροοικονομικής.....	12
1.3. Η χρησιμότητα της μακροοικονομικής	19
1.4. Οι πρόσφατες εξελίξεις	21
1.5. Η χάραξη μακροοικονομικής πολιτικής	22
Κεφάλαιο 2: Χρήση μακροοικονομικών μεγεθών	23
2.1. Το οικονομικό κύκλωμα.....	23
2.2. Ο ρόλος του κράτους στη λειτουργία της οικονομίας.....	25
2.3. Η χρήση των οικονομικών δεικτών ως μέτρο ανάπτυξης	26
2.4. Το ΑΕΠ ως μέτρο της οικονομικής μεγέθυνσης και ευημερίας	28
2.5. Η συμβολή του ΑΕγΠ στην οικονομική ευημερία.....	32
2.6. Εννοιολογικές ασάφειες και δυσκολίες στην εκτίμηση του εθνικού προϊόντος ..	33
2.7. Προβλήματα χρησιμοποίησης του προϊόντος ως δείκτη αξιολόγησης	35
2.8. Προσδιοριστικοί παράγοντες της κατανάλωσης	38
2.8.1.Εισόδημα στο παρελθόν, προσδοκίες για το εισόδημα στο μέλλον, μόνιμο εισόδημα, σχετικό εισόδημα και διανομή του εισοδήματος	38
2.8.2. Χαρακτηριστικά των νοικοκυριών	40
2.8.3. Περιουσιακά στοιχεία και βαθμός ρευστότητας τους	40
2.8.4. Επιτόκιο	41
2.8.5. Δυνατότητα δανεισμού για καταναλωτικούς σκοπούς.....	43
2.8.6. Διαφήμιση και γενική προσπάθεια προώθησης των πωλήσεων	43
2.8.7. Προσδοκίες και ψυχολογικοί παράγοντες	44
Κεφάλαιο 3: Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη	45
3.1. Βασικά εθνικολογιστικά μεγέθη.....	46
3.1.1. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	46
3.1.1.1. Υπολογισμός με τη μέθοδο της δαπάνης.....	48
3.1.1.2. Μέθοδος της προστιθέμενης αξίας.....	50
3.1.2. Προσωπικό εισόδημα και προσωπικό διαθέσιμο εισόδημα	51
3.1.3. Εθνικό και εγχώριο εισόδημα.....	53
3.1.4. Εθνική δαπάνη.....	55
3.1.5. Συσχέτιση εθνικού προϊόντος, εθνικού εισοδήματος και εθνικής δαπάνης	57

3.2. Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και κατά κεφαλήν εισόδημα.....	59
3.2.1. Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν.....	61
3.2.2. Το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.....	62
3.3. Η ταξινόμηση των δημοσίων δαπανών (οικονομική, λειτουργική, διοικητική) ..	63
3.3.1. Οικονομική ταξινόμηση.....	63
3.3.2. Λειτουργική ταξινόμηση.....	66
3.3.3 Διοικητική ταξινόμηση.....	67
3.4. Εννοιολογική προσέγγιση δημόσιου χρέους.....	67
3.4.1. Η σχέση χρέους και οικονομικής ανάπτυξης.....	69
3.4.2. Είδη χρέους και η επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη.....	71
3.4.2.1. Εσωτερικό χρέος.....	72
3.4.2.2. Εξωτερικό χρέος.....	73
3.4.2.3.Μακροχρόνιο χρέος.....	75
3.4.2.4. Βραχυχρόνιο χρέος.....	75
3.4.2.5. Πολυμερές χρέος.....	76
3.4.3. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες των δημοσίων χρεών.....	77
3.4.3.1. Οι δημόσιες δαπάνες.....	77
3.4.1.2. Τα δημόσια έσοδα.....	81
3.5. Το ισοζύγιο πληρωμών.....	83
3.6. Ελλείμματα και πλεονάσματα ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών.....	84
3.7. Το δημοσιονομικό έλλειμμα.....	85
3.8. Πληθωρισμός.....	86
3.8.1. Είδη του πληθωρισμού.....	87
3.9. Κατανάλωση και αποταμίευση.....	90
3.10. Ο δείκτης τιμών του καταναλωτή.....	90
3.11. Η έννοια της ανεργίας.....	92
3.11.1. Οι μορφές της ανεργίας.....	93
3.11.2. Η ανεργία σε φυσιολογικά επίπεδα.....	95
3.11.3. Οικονομικό και κοινωνικό κόστος της ανεργίας.....	97

Κεφάλαιο 4: Μακροοικονομικά μεγέθη Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD).....

4.1. Μεγέθη εθνικού προϊόντος.....	99
4.1.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες τιμές.....	99
4.1.2. Ακαθάριστοι Εγχώριο Προϊόν: Ποσοστιαία τριμηνιαία μεταβολή.....	102
4.1.3. Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.....	105
4.2. Μεγέθη εθνικού εισοδήματος.....	107
4.2.1. Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα κατά κεφαλήν.....	107
4.2.2. Καθαρό διαθέσιμο εισόδημα (ετήσιοι ρυθμοί αύξησης - μείωσης).....	110
4.2.3. Καθαρό εθνικό εισόδημα (σε αγοραίες τιμές).....	111
4.3. Μεγέθη ισοζυγίων πληρωμών και συναλλαγών.....	114
4.3.1. Ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	114

4.4. Μεγέθη χρεών και ελλειμμάτων.....	116
4.4.1. Συνολικό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (%).....	116
4.4.2. Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ: Χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις ...	118
4.4.3. Δημόσιο έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ	120
4.5. Μεγέθη απασχόλησης	122
4.5.1. Επίπεδα απασχόλησης (ποσοστό επί πληθυσμού σε ηλικία εργασίας).....	122
4.5.2. Μερική απασχόληση (ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης)	125
4.5.3. Ανεργία.....	127
4.6. Άλλα μακροοικονομικά μεγέθη.....	129
4.6.1. Συνολικές δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ	129
4.6.2. Πληθωρισμός.....	131
4.6.3. Τιμές καταναλωτή (ποσοστιαία μεταβολή).....	134
4.6.4. Ανάπτυξη εξαγωγών σε αγαθά και υπηρεσίες (ποσοστιαία μεταβολή)	137
4.6.5. Καθαρές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ	140
Συμπεράσματα	143
Βιβλιογραφία	145

Εισαγωγή

Τα κυριότερα μεγέθη που εξετάζονται στη μακροοικονομική μπορούν να μετρηθούν. Η μέτρηση αυτή είναι απαραίτητη τόσο για τη στήριξη της μακροοικονομικής θεωρίας όσο και για την άσκηση της μακροοικονομικής πολιτικής. Για να αναπτυχθεί μια θεωρία χρειάζεται να διαμορφωθούν ορισμένες θεωρητικές υποθέσεις, οι οποίες για να γίνουν δεκτές και να αποτελέσουν μέρος του σώματος της μακροοικονομικής θεωρίας, πρέπει να ελεγχθούν με βάση τα εμπειρικά δεδομένα. Η μέτρηση των μακροοικονομικών μεγεθών παρέχει τα δεδομένα αυτά.

Η μέτρηση των μακροοικονομικών μεγεθών κάνει δυνατό τον εμπειρικό έλεγχο της θεωρίας και έτσι της παρέχει τη δυνατότητα βελτίωσης και εμπλουτισμού με νέες υποθέσεις. Η θεωρία παρέχει τις βάσεις για τον προσδιορισμό των εννοιών και την επιλογή των ταξινομήσεων και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των μεγεθών. Έτσι παρατηρείται στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ της μακροοικονομικής θεωρίας και της μεθοδολογίας που υπάρχει για τη μέτρηση των σχετικών μεγεθών. Η βελτίωση της θεωρίας προάγει τις δυνατότητες μέτρησης των μεγεθών αυτών και, αντίστροφα, καλύτερες δυνατότητες μέτρησης των μεγεθών συντελούν στην προαγωγή της θεωρίας.

Επιπλέον για τη διαμόρφωση και την άσκηση αποτελεσματικής μακροοικονομικής πολιτικής σε μια χώρα, χρειάζεται γνώση του ύψους των μεγεθών που αντιπροσωπεύουν την οικονομική δραστηριότητα και τις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας. Η οικονομική πολιτική αποσκοπεί στον επηρεασμό ορισμένων οικονομικών μεγεθών και για να ασκηθεί σωστά θα πρέπει να υπάρχουν στοιχεία για το ύψος των μεγεθών αυτών, την προσδοκώμενη εξέλιξη τους, τις διασυνδέσεις τους με άλλα οικονομικά μεγέθη και τις προσδοκώμενες επιπτώσεις από τα μέτρα πολιτικής που σχεδιάζονται να ληφθούν. Τα στοιχεία όμως αυτά μπορούν να προέλθουν μόνον από τη μέτρηση των σχετικών τους μεγεθών.

Λόγω της μεγάλης σημασίας που έχει η μέτρηση των μακροοικονομικών μεγεθών, τόσο για την ανάπτυξη της θεωρίας όσο και για τη διαμόρφωση αποτελεσματικής πολιτικής, είναι χρήσιμο να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί ο υπολογισμός των μεγεθών αυτών, καθώς και οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους. Η ανάλυση αυτή διευκολύνει την κατανόηση της διάρθρωσης και του τρόπου λειτουργίας μιας οικονομίας.

Η λογιστική για τον υπολογισμό του εθνικού εισοδήματος αποτελεί μέρος της κοινωνικής λογιστικής και γίνεται με τη βοήθεια των εθνικών λογαριασμών . Οι εθνικοί λογαριασμοί αποτελούν ένα σύστημα λογαριασμών στους οποίους καταγράφονται διπλογραφικά οι συναλλαγές που αφορούν στο προϊόν μιας οικονομίας και πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου, συνήθως ενός έτους. Οι εθνικοί λογαριασμοί παρουσιάζουν δεδομένα για το ύψος του εθνικού εισοδήματος, την προέλευση του κατά οικονομικούς κλάδους, τις αμοιβές των συντελεστών της παραγωγής, τη διάθεση του εθνικού προϊόντος για κατανάλωση και για επένδυση, καθώς επίσης και πολλές άλλες πληροφορίες που δείχνουν το μέγεθος της δραστηριότητας, τη διάρθρωση και τα γενικά χαρακτηριστικά μιας οικονομίας.

Το σύστημα των εθνικών λογαριασμών αναπτύχθηκε κυρίως μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη της μεθοδολογίας υπολογισμού του εθνικού εισοδήματος έγινε πολύ παλαιότερα, κατά το δέκατο έβδομο αιώνα (17^ο), όταν καταβλήθηκε προσπάθεια, για πρώτη φορά, να υπολογιστεί με αρκετά προσεγγιστικό τρόπο το εθνικό εισόδημα της Αγγλίας. Ακολούθησαν και άλλες, περισσότερο ολοκληρωμένες προσπάθειες, οι οποίες τελικά οδήγησαν στη διαμόρφωση του σημερινού συστήματος ταξινόμησης και περιγραφής των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών.

Κεφάλαιο 1: Μακροοικονομική

1.1. Το περιεχόμενο της μακροοικονομικής και σχέση με τη μικροοικονομική

Ανάμεσα στα κυριότερα προβλήματα των σημερινών κοινωνιών περιλαμβάνονται και εκείνα που αναφέρονται στη λειτουργία των οικονομιών τους. Το πρόβλημα του πληθωρισμού, το πρόβλημα της ανεργίας, το πρόβλημα του ισοζυγίου πληρωμών και του μη ικανοποιητικού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, παρουσιάζονται κατά περιόδους με διάφορη ένταση, διάφορη μορφή και διάφορους συνδυασμούς σε όλες τις χώρες του κόσμου, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους σύστημα, το επίπεδο οικονομικής τους ανάπτυξης ή/και τις πλουτοπαραγωγικές τους πηγές. Σε ορισμένες χώρες μερικά από τα προβλήματα αυτά παρουσιάζονται ανοικτά, ενώ σε άλλες συγκαλύπτονται, χωρίς όμως να παύουν να υπάρχουν.

Για την αντιμετώπιση των πιο πάνω προβλημάτων χρειάζονται γνώσεις που έχουν σχέση με τον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας και τους παράγοντες που προσδιορίζουν τα διάφορα μεγέθη που αντιπροσωπεύουν τη δραστηριότητα της. Οι γνώσεις αυτές παρέχονται από τη μακροοικονομική.

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί της μακροοικονομικής, οι οποίοι όμως διαφέρουν μόνον κατά τον τρόπο διατύπωσης του αντικείμενου της. Ως μακροοικονομική μπορεί να οριστεί η επιστήμη που εξετάζει τη λειτουργία της οικονομίας ως σύνολο και που ασχολείται με την εξέταση της συμπεριφοράς και τον προσδιορισμό των συνολικών οικονομικών μεγεθών.

Η μακροοικονομική αποτελεί το συμπλήρωμα της μικροοικονομικής. Η μικροοικονομική, σε αντίθεση με τη μακροοικονομική, έχει ως αντικείμενο τη μελέτη της συμπεριφοράς των επιμέρους μονάδων μέσα σε μια οικονομία (των καταναλωτών και των επιχειρήσεων) και για το λόγο αυτό ασχολείται με τα μεγέθη που αναφέρονται στις μονάδες αυτές. Στη μακροοικονομική ανάλυση εξετάζεται ο προσδιορισμός του συνολικού προϊόντος και του εισοδήματος, της συνολικής κατανάλωσης, της συνολικής επένδυσης και το γενικό επίπεδο τιμών και άλλων συνολικών μεγεθών. Ενώ στη μικροοικονομική εξετάζεται ο προσδιορισμός της ποσότητας και της τιμής του προϊόντος που παράγεται και προσφέρεται από μια επιχείρηση ή μια βιομηχανία, η ζήτηση για ένα προϊόν ή για έναν παραγωγικό

συντελεστή και άλλα παρόμοια μεγέθη που αφορούν στις επιμέρους μονάδες μέσα στην οικονομία.

Στη μακροοικονομική ανάλυση θεωρούνται ως δεδομένα τα μεγέθη που εξετάζονται στη μικροοικονομική και αντίστροφα στη μικροοικονομική θεωρούνται ως δεδομένα τα μεγέθη που εξετάζονται στη μακροοικονομική. Έτσι στη μακροοικονομική θεωρείται ως δεδομένη η διάρθρωση των σχετικών τιμών των προϊόντων και εξετάζεται ο προσδιορισμός του γενικού επίπεδου των τιμών. Επίσης θεωρούνται ως δεδομένα η κατανομή του προϊόντος και των άλλων μακροοικονομικών μεγεθών μεταξύ των επιμέρους μονάδων και επιδιώκεται η εξήγηση του προσδιορισμού των μεγεθών αυτών στο σύνολο τους. Αντίθετα στη μικροοικονομική θεωρούνται ως δεδομένα το γενικό επίπεδο των τιμών και τα συνολικά οικονομικά μεγέθη και επιδιώκεται η εξήγηση του προσδιορισμού των σχετικών τιμών των προϊόντων και του τρόπου κατανομής των συνολικών μεγεθών μεταξύ των επιμέρους μονάδων και χρήσεων.

Πολλές από τις σχέσεις που εξετάζονται στη μακροοικονομική στηρίζονται σε μικροοικονομική ανάλυση. Στην περίπτωση όμως αυτή θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιομορφίες που παρουσιάζονται όταν γίνεται συνάθροιση των επιμέρους μεγεθών για να εξαχθεί το συνολικό μέγεθος. Παραδείγματος χάριν, η συμπεριφορά του συνολικού μεγέθους της επένδυσης σε μια οικονομία μπορεί να εξαχθεί από τη συμπεριφορά του μεγέθους της επένδυσης των επιμέρους επιχειρήσεων. Όμως ενώ όταν αυξάνεται το μέγεθος της επένδυσης μιας επιχείρησης οι τιμές των κεφαλαιουχικών αγαθών μπορούν να θεωρηθούν ως σταθερές, όταν αυξάνεται η συνολική επένδυση στην οικονομία οι τιμές των αγαθών αυτών αυξάνονται και κατά συνέπεια επηρεάζεται η επένδυση των επιμέρους επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό, αν μεταβληθεί ένας παράγοντας που επηρεάζει την επένδυση, για παράδειγμα το επιτόκιο, δεν μπορεί να υπολογιστεί το νέο μέγεθος της με βάση μόνον τις συναρτήσεις επένδυσης για τις επιμέρους επιχειρήσεις, αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η μεταβολή των τιμών των κεφαλαιουχικών αγαθών που θα προκληθεί από τη μεταβολή της συνολικής επένδυσης¹.

Η συμπεριφορά των διάφορων μονάδων στην οικονομία επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη στη μικροοικονομική ανάλυση. Στη

¹ Πετράκη - Κώττη, Α, Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 33.

μακροοικονομική ανάλυση όμως σε πολλές περιπτώσεις σχετικές μεταβολές αντισταθμίζονται μεταξύ τους και πολλοί από τους παράγοντες αυτούς μπορούν να θεωρηθούν ως σταθεροί, τουλάχιστον για βραχυχρόνια διαστήματα, και κατά συνέπεια μπορούν να αγνοηθούν. Παραδείγματος χάριν, η σχέση μεταξύ της δαπάνης για κατανάλωση και του εισοδήματος ενός νοικοκυριού εξαρτάται από τη σύνθεση του νοικοκυριού, την ηλικία των μελών του, την ιδιοσυγκρασία τους, τη διαμονή τους σε αστική ή αγροτική περιοχή και γενικά από ένα μεγάλο αριθμό οικονομικών και εκτός οικονομικών παραγόντων, οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη μελέτη της σχέσης αυτής. Όταν όμως μελετάται η σχέση μεταξύ δαπάνης για κατανάλωση και εισοδήματος του συνόλου των νοικοκυριών μέσα στην οικονομία, πολλοί από τους πιο πάνω παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν ως σταθεροί, γιατί δεν παρουσιάζουν σημαντικές μεταβολές στο βραχυχρόνιο διάστημα όταν λαμβάνεται το σύνολο των νοικοκυριών. Μεταβολές σε έναν από τους παράγοντες αυτούς, για ένα ή περισσότερα νοικοκυριά, συνήθως αντισταθμίζονται από αντίθετες μεταβολές σε άλλα νοικοκυριά και έτσι η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος δεν επηρεάζεται σημαντικά. Όταν η σύνθεση του συνόλου δε μεταβάλλεται, μεταβολές που αφορούν στα χαρακτηριστικά των επιμέρους στοιχείων αλληλοεξουδετερώνονται και ο μεγάλος αριθμός των περιπτώσεων εξομαλύνει τυχόν ιδιομορφίες των στοιχείων. Εκείνο που ενδιαφέρει από πλευράς μακροοικονομικής ανάλυσης είναι οι σχέσεις μεταξύ των συνολικών μεγεθών και όχι οι σχέσεις των επιμέρους μεγεθών. Αυτό αποτελεί ένα από τα περισσότερο σημαντικά χαρακτηριστικά της μακροοικονομικής ανάλυσης, το οποίο έχει πρωταρχική σημασία για την ύπαρξη του κλάδου της μακροοικονομικής.

Οι σχέσεις που απορρέουν από τη μακροοικονομική ανάλυση αφορούν στο σύνολο τους τη συμπεριφορά των οικονομικών μεγεθών και αναφέρονται σε γενικές τάσεις οι οποίες έχουν το χαρακτήρα μιας μέσης ή συνηθισμένης συμπεριφοράς των μεγεθών. Όταν, παραδείγματος χάριν, αυξάνεται το εισόδημα, κατά γενικό κανόνα, η κατανάλωση αυξάνεται κατά ένα ποσό μικρότερο από την αύξηση του εισοδήματος. Αυτή είναι μια γενίκευση που αφορά στο σύνολο της οικονομίας και μπορεί να μη συμβαδίζει με τη συμπεριφορά μιας συγκεκριμένης μονάδας ή ενός υποσυνόλου της οικονομίας. Η γενίκευση αυτή δεν είναι απαραίτητο να συμβιβάζεται με τη συμπεριφορά κάθε επιμέρους μονάδας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια τάση στήριξης της μακροοικονομικής ανάλυσης πάνω στη μικροοικονομική, με

αποτέλεσμα τα όρια μεταξύ των δύο αυτών κλάδων της οικονομικής να μην είναι αυστηρά καθορισμένα. Η προσπάθεια αυτή να εξεταστούν οι μακροοικονομικές σχέσεις με βάση τη μικροοικονομική ανάλυση αποτελεί νέα οπτική και δίνει καινούργιες δυνατότητες στις επικρατούσες μακροοικονομικές θεωρίες².

1.2. Ιστορική εξέλιξη της μακροοικονομικής

Οι αρχές των θεωριών του κλάδου της μακροοικονομικής τέθηκαν από τους κλασικούς και τους νεοκλασικούς οικονομολόγους, κυριότεροι από τους οποίους μπορούν να θεωρηθούν οι Adam Smith (1723 - 1790), J. Say (1767 - 1832), David Ricardo (1772 - 1823), John Stuart Mill (1806 - 1873), Alfred Marshall (1842 - 1924), Irving Fisher (1867 - 1947) και Knut Wicksell (1851 - 1926). Ο κυριότερος όμως θεμελιωτής της σύγχρονης μακροοικονομικής θεωρίας είναι αναμφισβήτητα ο J. Keynes (1883 - 1946), όπου οι θεωρίες του άλλαξαν ριζικά τη μακροοικονομική σκέψη και άνοιξαν νέους ορίζοντες για την αντιμετώπιση του προβλήματος των διακυμάνσεων της οικονομικής δραστηριότητας. Οι θεωρίες του Keynes συμπληρώθηκαν και βελτιώθηκαν σημαντικά από μεταγενέστερους οικονομολόγους, μεταξύ των οποίων κυριότεροι ήταν οι Alvin Hansen, Abba Lerner, John Hicks και Paul Samuelson.

Η ανάπτυξη της μακροοικονομικής ως ιδιαίτερου κλάδου της οικονομικής έγινε με τη δημοσίευση του περίφημου βιβλίου του Keynes «Γενική Θεωρία περί απασχόλησης, τόκου και χρήματος» το 1936. Η καθυστέρηση αυτή στην ανάπτυξη της μακροοικονομικής οφείλονται στην πίστη των οικονομολόγων πριν από τη δημοσίευση της γενικής θεωρίας, ότι αν σε μια οικονομία επικρατούσε ελεύθερος ανταγωνισμός η οικονομία αυτή έτεινε αυτόματα σε ισορροπία με πλήρη απασχόληση. Οι οικονομολόγοι της εποχής εκείνης αναγνώριζαν ότι ήταν δυνατό να υπάρξει ανεργία σε μια οικονομία, αλλά πίστευαν ότι το πρόβλημα αυτό ήταν παροδικό ή οφείλονται σε εξωτερικές παρεμβάσεις και ότι υπήρχαν αυτόματοι μηχανισμοί που εξασφάλιζαν την εξάλειψή του.

² Πετράκη - Κώττη, Α, Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 34.

Η αυτόματη τάση της οικονομίας να ισορροπεί στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης σήμαινε παραγωγή του μέγιστου δυνατού προϊόντος που ήταν δυνατό να παραχθεί από τους παραγωγικούς συντελεστές και την τεχνολογία της οικονομίας. Η μόνη προϋπόθεση για να επιτευχθεί η παραγωγή του προϊόντος αυτού ήταν η κατανομή των πόρων της οικονομίας στις διάφορες χρήσεις τους κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Για το λόγο αυτό οι οικονομολόγοι της εποχής εκείνης συγκέντρωσαν την προσοχή τους στην ανάπτυξη της μικροοικονομικής³.

Δύο από τα κυριότερα θέματα που εξετάζονται στη μακροοικονομική είναι ο προσδιορισμός του μεγέθους του προϊόντος και εισοδήματος της οικονομίας και το πρόβλημα της ανεργίας. Σύμφωνα με τη θεωρία που επικρατούσε πριν από τη δημοσίευση της γενικής θεωρίας του Keynes, δεν υπήρχε θέμα προσδιορισμού του μεγέθους του προϊόντος και εισοδήματος της οικονομίας, γιατί αυτό ήταν το μέγιστο που μπορούσε να παραχθεί με τους δεδομένους παραγωγικούς συντελεστές και την τεχνολογία της. Επίσης δεν υπήρχε λόγος για την εξέταση του προβλήματος της ανεργίας, γιατί, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το πρόβλημα, όταν παρουσιαζόταν, ήταν παροδικό και υπήρχαν μηχανισμοί με τους οποίους η οικονομία έτεινε αυτόματα να το εξαλείψει. Έτσι η πίστη ότι η οικονομία έτεινε να ισορροπήσει στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης είχε ως αποτέλεσμα την εξαάλειψη του μεγαλύτερου μέρους του αντικείμενου της μακροοικονομικής.

Οι οικονομολόγοι πριν από τον Keynes πίστευαν ότι το επίπεδο των τιμών προσδιορίζεται από την ποσότητα χρήματος που υπάρχει σε μια οικονομία και για το λόγο αυτό είχαν αποδώσει το πρόβλημα του πληθωρισμού, όταν παρουσιαζόταν, στις εσφαλμένες ενέργειες των νομισματικών αρχών. Κατά συνέπεια, υποστήριζαν ότι το πρόβλημα αυτό μπορούσε να αποφευχθεί με την κατάλληλη άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Έτσι και το πρόβλημα του πληθωρισμού δεν είχε απασχολήσει σοβαρά την οικονομική σκέψη της εποχής εκείνης.

Η πίστη των οικονομολόγων ότι η οικονομία έτεινε αυτόματα να ισορροπήσει στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης άρχισε να δοκιμάζεται κυρίως από τις αρχές του εικοστού (20^{ου}) αιώνα, όταν κατά καιρούς παρουσιάστηκαν περίοδοι ανεργίας στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της εποχής εκείνης. Οι επιθέσεις κατά της πίστης της οικονομικής ορθοδοξίας, ότι η παραγωγή του προϊόντος δημιουργεί τη ζήτηση

³ Keynes, M., General theory of employment interest and money. Palgrave Macmillan, UK, 2007, p. 89.

που χρειάζεται για να εξασφαλιστεί πλήρης απασχόληση, δεν έλειψαν και κατά το δέκατο ένατο (19^ο) αιώνα, αλλά οι επιθέσεις εκείνες δεν είχαν ισχυρό θεωρητικό υπόβαθρο και απέτυχαν.

Επίθεση κατά της υπάρχουσας οικονομικής ορθοδοξίας έγινε κατά το δεύτερο ήμισυ του δέκατου ένατου αιώνα και από τον Karl Marx (1818 - 1883), ο οποίος διατύπωσε τις απόψεις του στο βιβλίο «Το Κεφάλαιο», καθώς και σε μια σειρά από άρθρα, σημειώματα και επιστολές. Ο Marx άσκησε οξεία κριτική στις απόψεις των στοχαστών της εποχής του, οι οποίοι υποστήριζαν ότι αν η οικονομία αφεθεί να λειτουργήσει ελεύθερα, χωρίς κρατικές ή άλλες παρεμβάσεις, έχει την τάση να αυτοδιορθώνει τα προβλήματα που παρουσιάζονται. Αντίθετα υποστήριξε ότι τα οικονομικά προβλήματα των καπιταλιστικών οικονομιών, καθότι εγγενή στο σύστημα λειτουργίας τους, είναι αναπόφευκτα, διογκώνονται συνεχώς και τελικά θα οδηγήσουν στην καταστροφή του συστήματος.

Οι κατά καιρούς επιθέσεις κατά της επικρατούσας οικονομικής ορθοδοξίας δεν είχαν ιδιαίτερη απήχηση. Ο πραγματικός κλονισμός της πίστης, ότι η οικονομία τείνει αυτόματα να ισορροπεί στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, ήρθε από την ύφεση που ακολούθησε τη μεγάλη οικονομική κρίση του 1929 και από τη δημοσίευση της γενικής θεωρίας του Keynes το 1936. Η ύφεση στις αρχές της δεκαετίας του 1930 έδειξε ότι μπορεί να υπάρξει ανεργία σε μια οικονομία για σχετικά μακρά χρονικά διαστήματα, χωρίς να αναπτυχθούν τάσεις για την εξάλειψη της και έτσι μπορεί το προϊόν της οικονομίας κατά τα διαστήματα αυτά να είναι μικρότερο από το μέγιστο δυνατό. Οι υποστηρικτές της οικονομικής ορθοδοξίας της εποχής εκείνης προσπάθησαν να αποδώσουν το πρόβλημα της παρατεταμένης ανεργίας στην έλλειψη ανταγωνισμού και στις δυσκαμψίες που υπήρχαν στην αγορά εργασίας. Αλλά οι εξηγήσεις που έδωσαν δεν ήταν αρκετές για να γεφυρώσουν το χάσμα που είχε δημιουργηθεί μεταξύ της οικονομικής θεωρίας και της πραγματικότητας. Έτσι έγινε έκδηλη η ανάγκη για αναθεώρηση της υπάρχουσας οικονομικής ορθοδοξίας και για αναζήτηση νέων θεωρητικών σχημάτων. Η Γενική Θεωρία του Keynes ήρθε να καλύψει την ανάγκη αυτή και να δώσει μια νέα εξήγηση στον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας και στο πρόβλημα της ανεργίας και με τον τρόπο αυτό να θέσει τα θεμέλια της σύγχρονης μακροοικονομικής⁴.

⁴ Θεοχάρη, Ρ., Ιστορία της οικονομικής ανάλυσης. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1980, σ. 69.

Ο Keynes υποστήριξε πως η πίστη των κλασικών (όπως ονόμασε όλους τους οικονομολόγους που είχαν ασπαστεί την οικονομική ορθοδοξία που επικρατούσε πριν από τη δημοσίευση της γενικής θεωρίας) ότι η οικονομία τείνει αυτόματα σε ισορροπία στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, ήταν λανθασμένη. Η ανάλυση στη Γενική Θεωρία έδειξε ότι ήταν δυνατό να μην υπάρχει αρκετή συνολική ζήτηση για να απορροφήσει το προϊόν που μπορούσε να παράγει μια οικονομία με την πλήρη απασχόληση των παραγωγικών της συντελεστών και για το λόγο αυτό ήταν δυνατό να παρουσιαστεί μόνιμη ανεργία. Με την ανάλυση αυτή έγινε έκδηλο ότι, αντίθετα με ό,τι πίστευαν οι κλασικοί, μια οικονομία μπορούσε να ισορροπήσει χωρίς να υπάρχει πλήρης απασχόληση των παραγωγικών της συντελεστών και ότι η κατάσταση αυτή ήταν δυνατό να διατηρηθεί χωρίς να αναπτυχθούν αυτόματα τάσεις για επαναφορά της στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Στην περίπτωση αυτή, η οικονομία θα παρήγαγε ένα προϊόν και εισόδημα μικρότερο από το μέγιστο που είχε τη δυνατότητα να παράγει με την πλήρη απασχόληση των παραγωγικών της συντελεστών. Έτσι γεννήθηκε θέμα προσδιορισμού του μεγέθους του προϊόντος και εισοδήματος μιας οικονομίας.

Ο Keynes, στην προσπάθειά του να εξηγήσει την ύπαρξη ισορροπίας μιας οικονομίας χωρίς πλήρη απασχόληση και τον προσδιορισμό του μεγέθους του προϊόντος και εισοδήματος, εισήγαγε σημαντικές καινοτομίες στην υπάρχουσα τότε θεωρία και έθεσε τα θεμέλια της σύγχρονης μακροοικονομικής. Η ανάλυση του Keynes, αναφέρεται κυρίως στην οικονομική ύφεση που επικρατούσε την εποχή που γράφτηκε η Γενική Θεωρία, η οποία όμως εφαρμόστηκε και για την εξέταση και συναγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων μιας οικονομίας ακόμη και σε περιόδους ευημερίας.

Σύμφωνα με την ανάλυση του Keynes, όταν η οικονομία ισορροπεί σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο της πλήρους απασχόλησης μπορεί να επέμβει ο δημόσιος φορέας και με την κατάλληλη πολιτική να φέρει την οικονομία σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης. Έτσι με τη θεωρία του Keynes αναγνωρίστηκε, για πρώτη φορά, επίσημα ο ρόλος της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή της χρησιμοποίησης των μεγεθών του κρατικού προϋπολογισμού για τη σταθεροποίηση της οικονομίας⁵.

⁵ Πετράκη - Κώττη, Α, Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 27.

Μέχρι την εποχή, της δημοσίευσης της γενικής θεωρίας του Keynes η επικρατούσα οικονομική ορθοδοξία υποστήριζε ότι μόνον η νομισματική πολιτική μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση των βραχυχρόνιων οικονομικών διακυμάνσεων. Οι οικονομολόγοι μέχρι την εποχή εκείνη απέρριπταν τις εισηγήσεις ορισμένων ατόμων που υποστήριζαν ότι το πρόβλημα της οικονομικής ύφεσης θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με αύξηση των δαπανών του Δημόσιου. Όταν ο πρόεδρος των Η.Π.Α. F. Roosevelt, χρησιμοποίησε δημοσιονομικά προγράμματα για την απάμβλυνση της ύφεσης που ακολούθησε τη μεγάλη οικονομική κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 1930, αντιμετώπισε έντονη κριτική από τους οικονομολόγους της εποχής εκείνης. Η Γενική Θεωρία του Keynes έδειξε ότι η δημοσιονομική παρέμβαση ήταν απαραίτητη για να βγει η οικονομία από την ύφεση και ότι αντίθετα με ό,τι πίστευαν μέχρι τότε, η νομισματική πολιτική μπορούσε να μην έχει κανένα αποτέλεσμα όταν η οικονομία βρισκόταν σε μεγάλη ύφεση. Επίσης έδειξε ότι η μείωση των εργατικών ημερομισθίων, αντίθετα με τα υποστηριζόμενα από τους κλασικούς, δεν μπορούσε να λύσει το πρόβλημα της ανεργίας.

Μετά τη δημοσίευση της Γενικής Θεωρίας και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960, οι επιτυχίες από την εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής που προτάθηκε από τον Keynes, δημιούργησαν ένα κλίμα αισιοδοξίας διεθνώς. Με τις επιτυχίες εκείνες δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων οι οικονομικές διακυμάνσεις μπορούσαν να αποφευχθούν και οι οικονομίες των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών μπορούσαν να σταθεροποιηθούν στο επίπεδο εκείνο παραγωγής που τους επέτρεπε να απασχολούν πλήρως τους παραγωγικούς συντελεστές τους χωρίς να έχουν πληθωρισμό.

Ορισμένες οικονομίες αντιμετώπισαν κατά καιρούς περιόδους υποαπασχόλησης, όπως η οικονομία των Η.Π.Α. κατά το τέλος της δεκαετίας του 1950 και τις αρχές της δεκαετίας του 1960, αλλά αυτό οφείλοταν στην αδικαιολόγητη απροθυμία των κυβερνήσεων τους να χρησιμοποιήσουν τα μέτρα πολιτικής που προβλέπονταν από την Κεϋνσιανή Θεωρία και όχι σε ουσιαστική αδυναμία αντιμετώπισης του προβλήματος. Μάλιστα στην περίπτωση των Η.Π.Α., η υιοθέτηση των κατάλληλων δημοσιονομικών μέτρων μετά από την αλλαγή της κυβέρνησης το 1961, οδήγησε την οικονομία σε πλήρη απασχόληση και οικονομική άνθηση. Έτσι ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο η πίστη ότι οι κυβερνήσεις των διάφορων χωρών μπορούν να

εξαλείφουν το πρόβλημα της οικονομικής ύφεσης και της ανεργίας αν λάβουν τα κατάλληλα μέτρα⁶.

Από τα τέλη όμως της δεκαετίας του 1960 και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, παρουσιάστηκε στις περισσότερες αναπτυγμένες οικονομίες του κόσμου ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα, ο στασιμοπληθωρισμός, δηλαδή η σύγχρονη αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού ή η συνύπαρξη σχετικά υψηλού συντελεστή ανεργίας και σχετικά υψηλού ρυθμού πληθωρισμού. Το πρόβλημα αυτό δεν ήταν δυνατό να εξηγηθεί με το υπόδειγμα του Keynes, ούτε μπορούσε να αντιμετωπιστεί με τα μέτρα πολιτικής που προτάθηκαν στη Γενική Θεωρία, γιατί η καταπολέμηση του προβλήματος της ύφεσης συντελούσε στην επιδείνωση του προβλήματος του πληθωρισμού και αντίστροφα. Έτσι δημιουργήθηκε και πάλι μια διάσταση ανάμεσα στην υπάρχουσα οικονομική ορθοδοξία και την οικονομική πραγματικότητα και αναζήτησαν νέα θεωρητικά σχήματα.

Η σύγχρονη μακροοικονομική θεωρία που αναφέρεται ως νεοκλασική σύνθεση στηρίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος στη Γενική Θεωρία του Keynes. Πολλές όμως από τις απόψεις του Keynes έχουν τροποποιηθεί και συμπληρωθεί με στοιχεία από την κλασική θεωρία, ώστε η υπάρχουσα θεωρία προσδιορισμού της απασχόλησης και του επίπεδου προϊόντος και εισοδήματος μιας οικονομίας, να μπορεί να χαρακτηριστεί ως νεοκεϋνσιανή μάλλον παρά ως κεϋνσιανή .

Παράλληλα με τη νεοκεϋνσιανή θεωρία υπάρχει σήμερα και η θεωρία της σχολής των μονεταριστών, η οποία, παρά τις διαφορές που παρουσιάζει από την κλασική θεωρία, μπορεί να θεωρηθεί ως συνέχεια της. Η θεωρία της σχολής των μονεταριστών υιοθετεί τελείως διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με τη νεοκεϋνσιανή θεωρία για τη μελέτη του τρόπου λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και του τρόπου προσδιορισμού των διάφορων οικονομικών μεγεθών. Η θεωρία αυτή θεμελιώθηκε με τη δημοσίευση της μελέτης των Milton Friedman και Anna Jacobson Schwartz. Ο Friedman και οι άλλοι μονεταριστές της Οικονομικής Σχολής του Σικάγου είχαν μείνει πιστοί στην κλασική θεωρία και μετά τη δημοσίευση της Γενικής Θεωρίας του Keynes, αλλά αποτελούσαν μια πολύ μικρή μειοψηφία και είχαν μηδαμινή επίδραση στην επικρατούσα οικονομική σκέψη που βασιζόταν κυρίως στην κεϋνσιανή θεωρία. Με τη δημοσίευση της πιο πάνω μελέτης

⁶ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.30.

έγινε η αρχή για τη «μονεταριστική επανάσταση» που οι μονεταριστές την τοποθετούν στο ίδιο επίπεδο με την «κεϋνσιανή επανάσταση». Στη μελέτη αυτή οι συγγραφείς της δείχνουν ότι με ορισμένες τροποποιήσεις η ποσοτική θεωρία των κλασικών μπορούσε να εξηγήσει τα οικονομικά γεγονότα που συνέβηκαν στις Η.Π.Α. κατά την περίοδο 1867 - 1960, ακόμα και την ύφεση της δεκαετίας του 1930⁷.

Σύμφωνα με την ακραία διατύπωση της θεωρίας της σχολής των μονεταριστών, η δημοσιονομική πολιτική δεν έχει καμιά απολύτως αποτελεσματικότητα ως μέσο σταθεροποίησης της οικονομίας και αυτό αποτελεί έναν ακόμα λόγο για την υποστήριξη της θέσης της, ότι το κράτος πρέπει να επεμβαίνει όσο το δυνατό λιγότερο στην οικονομική ζωή μιας χώρας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η σταθεροποίηση μιας οικονομίας θα πρέπει να επιδιώκεται μόνο με την κατάλληλη άσκηση της νομισματικής πολιτικής και συγκεκριμένα περισσότερο με τη σταθεροποίηση του ρυθμού αύξησης της προσφοράς χρήματος.

Τα πορίσματα της θεωρίας της σχολής των μονεταριστών είναι εκ' διαμέτρου αντίθετα από τα πορίσματα της κεϋνσιανής θεωρίας. Σύμφωνα με την ακραία διατύπωση της κεϋνσιανής θεωρίας, η σταθεροποίηση της οικονομίας θα πρέπει να επιδιώκεται με την κατάλληλη άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής, γιατί όταν υπάρχει ύφεση και ανεργία η νομισματική πολιτική δεν είναι αποτελεσματική.

Οι οπαδοί των ακραίων διατυπώσεων, τόσο της θεωρίας της σχολής των μονεταριστών όσο και της κεϋνσιανής θεωρίας, είναι σχετικά λίγοι. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι πιστεύουν στην αποτελεσματικότητα τόσο της δημοσιονομικής όσο και της νομισματικής πολιτικής για τη σταθεροποίηση της οικονομίας, αλλά δίνουν διαφορετική έμφαση στη σημασία καθεμιάς από τις πολιτικές αυτές, ανάλογα με την πίστη τους στην κεϋνσιανή ή στη μονεταριστική θεωρία και ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην οικονομία.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο η κεϋνσιανή θεωρία όσο και η θεωρία των μονεταριστών δεν παρέχουν ικανοποιητική εξήγηση του προβλήματος του στασιμοπληθωρισμού, που αποτέλεσε και το κυριότερο οικονομικό πρόβλημα των οικονομικά αναπτυγμένων οικονομιών κατά τη δεκαετία του 1970 και τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το πρόβλημα αυτό δεν ήταν δυνατό να αντιμετωπιστεί με επιτυχία με τη χρησιμοποίηση των δημοσιονομικών ή των νομισματικών μέτρων,

⁷ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ. 30.

γιατί με τα μέτρα αυτά, όταν γίνει προσπάθεια να καταπολεμηθεί η ύφεση, επιδεινώνεται το πρόβλημα του πληθωρισμού και αντίστροφα όταν επιδιώκεται η καταπολέμηση του πληθωρισμού επιδεινώνεται το πρόβλημα της ύφεσης. Έτσι υπήρξε ένα δίλημμα επιλογής μεταξύ πληθωρισμού και ύφεσης. Μέτρα για τη μείωση της έντασης του ενός προβλήματος οδηγούσαν σε επιδείνωση του άλλου.

Η προσπάθεια για την εξήγηση του προβλήματος του στασιμοπληθωρισμού και τον προσδιορισμό των μέτρων πολιτικής που θα εξασφαλίσουν την επιτυχή αντιμετώπιση του, έδωσε την ώθηση για την ανάπτυξη τεράστιας βιβλιογραφίας στον κλάδο της μακροοικονομικής κατά τη δεκαετία που πέρασε. Η αναζήτηση νέων θεωρητικών σχημάτων, που αποτελεί το χαρακτηριστικό της βιβλιογραφίας αυτής, έχει γίνει αιτία να σημειωθεί μεγάλη εξέλιξη στον κλάδο της μακροοικονομικής, τόσο από τη σκοπιά της θεωρητικής όσο και από τη σκοπιά της εμπειρικής ανάλυσης⁸.

1.3. Η χρησιμότητα της μακροοικονομικής

Ο κύριος σκοπός της μακροοικονομικής ανάλυσης είναι η διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας για τη διαπίστωση της νομοτέλειας που διέπει τη διαμόρφωση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών και την ανίχνευση των αιτιών των σοβαρών μακροοικονομικών προβλημάτων που εμφανίζονται κατά καιρούς και επηρεάζουν τη ζωή εκατομμυρίων ατόμων. Η προσπάθεια αυτή γίνεται όχι μόνον από επιστημονικό ενδιαφέρον, για να γνωρίσει ο άνθρωπος πώς λειτουργεί το οικονομικό σύστημα μέσα στο οποίο ζει και από το οποίο εξαρτάται σημαντικά η οικονομική του ευημερία αλλά και για πρακτικούς σκοπούς, όπως είναι η διεξαγωγή προβλέψεων για το μέλλον, η προσαρμογή της οικονομικής συμπεριφοράς και ο επηρεασμός του οικονομικού συστήματος.

Για να υπάρξει δυνατότητα να ληφθούν έγκαιρα μέτρα για την αποφυγή ή το μετριασμό ανεπιθύμητων εξελίξεων στην οικονομία ή για την επίτευξη ορισμένων αντικειμενικών στόχων, πρέπει να διαπιστωθούν και να κατανοηθούν οι σχέσεις μεταξύ των διαφόρων οικονομικών μεγεθών και να γίνουν προβλέψεις για τα μελλοντικά επίπεδα τους. Η δυνατότητα της πρόβλεψης των μελλοντικών

⁸ Πετράκη - Κώττη, Α, Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 29.

οικονομικών εξελίξεων και της έγκαιρης λήψης των ενδεδειγμένων μέτρων αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές επιδιώξεις της μακροοικονομικής επιστήμης. Υπάρχει δε και ξεχωριστός κλάδος στα πλαίσια της μακροοικονομικής, η οικονομική πολιτική (economic policy), που επικεντρώνεται σε θέματα που σχετίζονται με τον επηρεασμό της οικονομικής συμπεριφοράς ή των συνεπειών της και τον προσδιορισμό των οικονομικών μέτρων που ενδείκνυται να χρησιμοποιηθούν για να αντιμετωπιστούν διάφορα οικονομικά προβλήματα.

Η πραγματοποίηση προβλέψεων και η διερεύνηση διαφόρων θεμάτων που σχετίζονται με τα μέτρα πολιτικής για τον επηρεασμό της οικονομικής δραστηριότητας αποτελούν αρμοδιότητες των οικονομολόγων που απασχολούνται σε ερευνητικά ιδρύματα, συμβουλεύουν πολιτικούς κ.λ.π. Εξίσου όμως μεγάλη σημασία έχουν οι γνώσεις της μακροοικονομικής και για άτομα που ασχολούνται με τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων και πρέπει να σταθμίσουν πολλούς παράγοντες που σχετίζονται με τα δεδομένα ή τις προβλέψεις για τις εξελίξεις στα μακροοικονομικά μεγέθη⁹.

Στο σημερινό περίπλοκο περιβάλλον της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, η αποτελεσματικότητα των επιχειρηματικών στελεχών και η ευστοχία των αποφάσεων τους, εξαρτώνται όχι μόνον από τις γνώσεις τους για θέματα που σχετίζονται με τη λειτουργία της επιχείρησής τους αλλά και από την κατανόηση των πολλαπλών σχέσεων μεταξύ των μακροοικονομικών μεγεθών και του τρόπου λειτουργίας ολόκληρου του οικονομικού συστήματος μέσα στο οποίο η επιχείρησή τους αναπτύσσει τη δραστηριότητά της.

Οι γνώσεις της μακροοικονομικής είναι πολύ χρήσιμες και για τους απλούς πολίτες. Καθημερινά παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναλύσεις για γεγονότα, θέματα και προβλήματα που σχετίζονται με τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς και προτάσεις για τη λήψη μέτρων οικονομικής πολιτικής. Είναι χρήσιμο για τα άτομα να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις αναλύσεις αυτές, όχι μόνο για προσωπική τους ενημέρωση, αλλά και για να έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τις συνέπειες των οικονομικών γεγονότων και των προτεινόμενων μέτρων πολιτικής, ώστε να προσαρμόσουν ανάλογα τις δικές τους οικονομικές αποφάσεις.

⁹ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.26.

Για τον επιχειρηματία και το στέλεχος επιχειρήσεων, η γνώση της μακροοικονομικής είναι απαραίτητη για την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση και από το οποίο επηρεάζεται σημαντικά η δραστηριότητα της. Για τον πολιτικό είναι απαραίτητη, για την κατανόηση των προβλημάτων της οικονομίας και των τρόπων και δυνατοτήτων επίλυσης τους. Για τον πολίτη εκτός των παραπάνω, ιδιαίτερα σημαντικό είναι, ότι μέσα από την γνώση για το οικονομικό περιβάλλον μπορεί να αξιολογήσει τις πολιτικές εξαγγελίες οικονομικών υποσχέσεων και μέτρων¹⁰.

1.4. Οι πρόσφατες εξελίξεις

Η συζήτηση μεταξύ διαφόρων σχολών σκέψης πήρε μια νέα διάσταση στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Από τη Σχολή του Σικάγου ένας αριθμός οικονομολόγων δίνει μια νέα απόχρωση στο κλασικό επιχείρημα της ελεύθερης αγοράς και του αυτοματισμού, συγκεντρώνοντας την προσοχή στη σημασία των «λογικών προσδοκιών» (rational expectations) για θέματα οικονομικής πολιτικής. Οι Robert Lucas, Thomas Sargent, R. Barro και Neil Wallace στις εργασίες τους, παρουσιάζουν τις προσδοκίες των οικονομικών φορέων, όχι απλώς σαν μία μεταβλητή στη περιγραφή της μικροοικονομικής και μακροοικονομικής τόσο από την πλευρά του αντικειμένου μελέτης όσο και από την πλευρά της μεθόδου έρευνας που δεν είναι απαλλαγμένη από ασάφεια και επικαλύψεις.

Σχετικά με το πρώτο κριτήριο μελέτης, η διάκριση στηρίζεται στο βαθμό στον οποίο η προσέγγιση του οικονομικού προβλήματος είναι ολική. Οποσδήποτε είναι ευνόητο ότι η θέση της διαχωριστικής γραμμής στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι σαφώς προκαθορισμένη. Από πλευράς μεθοδολογίας οι βασικές αρχές κατασκευής υποδειγμάτων ισχύουν βέβαια και στην περίπτωση της μικροοικονομικής έρευνας. Και για την εξέταση μικροοικονομικών φαινομένων επιβάλλεται η αφαίρεση από την πραγματικότητα και η χρήση λογικής και ανάλυσης για τη μελέτη των συναρτησιακών σχέσεων των μεταβλητών. Οι μεταβλητές αυτές διακρίνονται σε ενδογενείς και εξωγενείς. Οι πρώτες είναι μεταβλητές των οποίων η αρχική αξία και

¹⁰ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ. 27.

ο τρόπος μεταβολής καθορίζονται από το υπόδειγμα ή μέσα στο υπόδειγμα βάσει των συναρτησιακών σχέσεων του μοντέλου. Οι εξωγενείς μεταβλητές δεν καθορίζονται από το μοντέλο σε αξία και μεταβολή, γιατί οι καθοριστικοί παράγοντες δεν μπορούν να μπουν σε μορφή συναρτησιακών σχέσεων για διάφορους λόγους από τους οποίους ο πιο συνηθισμένος είναι η ανεπαρκής πληροφόρηση¹¹.

1.5. Η χάραξη μακροοικονομικής πολιτικής

Η οικονομική συμπεριφορά ενός κράτους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως τους πλουτοπαραγωγικούς και τους ανθρώπινους πόρους που διαθέτει, το απόθεμα κεφαλαίου (κτίρια και μηχανήματα), την τεχνολογία και τις οικονομικές επιλογές των πολιτών του, τόσο ατομικές όσο και συλλογικές. Ένας άλλος ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας είναι η μακροοικονομική πολιτική που ακολουθείται από την κυβέρνηση.

Η μακροοικονομική πολιτική επηρεάζει τη γενική συμπεριφορά της οικονομίας. Οι δύο κύριες μορφές μακροοικονομικής πολιτικής είναι η δημοσιονομική πολιτική και η νομισματική πολιτική. Η δημοσιονομική πολιτική αφορά τις δημόσιες δαπάνες και τη φορολογία. Η νομισματική πολιτική προσδιορίζει το ρυθμό αύξησης της προσφοράς χρήματος και τελεί υπό τον έλεγχο ενός κρατικού οργανισμού, που είναι γνωστός ως Κεντρική Τράπεζα.

Ένα ουσιώδες θέμα μακροοικονομικής πολιτικής που απασχολεί τα τελευταία χρόνια ανήκει στη σφαίρα της δημοσιονομικής πολιτικής. Η εμφάνιση υψηλών δημοσιονομικών πλεονασμάτων οδηγεί σε μια αντιπαράθεση σχετικά με τη διάθεση αυτών των πλεονασμάτων. Και σε αυτήν την περίπτωση, οι δημόσιες δαπάνες, τα φορολογικά έσοδα, καθώς και τα δημοσιονομικά ελλείμματα και πλεονάσματα εκφράζονται ως ποσοστά του συνολικού προϊόντος, ώστε να είναι εμφανής η σημασία τους σε σχέση με τη γενική εικόνα της οικονομίας¹².

¹¹ Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 31.

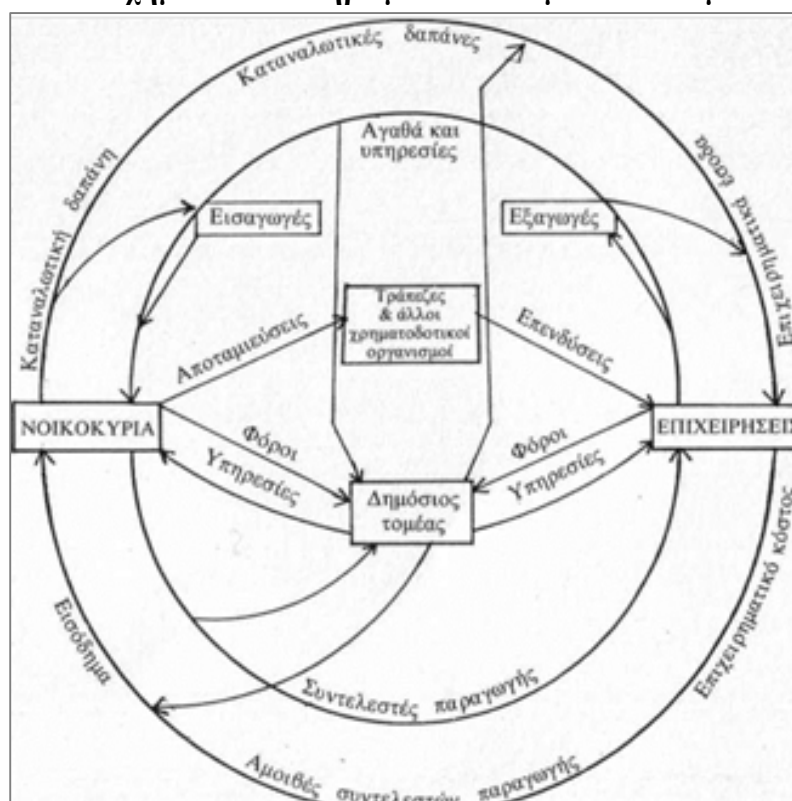
¹² Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνολου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 43.

Κεφάλαιο 2: Χρήση μακροοικονομικών μεγεθών

2.1. Το οικονομικό κύκλωμα

Η παραγωγή στις σύγχρονες μεικτές οικονομίες συντελείται κυρίως από τις επιχειρήσεις, αλλά και από το Δημόσιο και τα νοικοκυριά. Οι επιχειρήσεις, το Δημόσιο και τα νοικοκυριά αποτελούν τους τρεις βασικούς φορείς της οικονομικής δραστηριότητας. Συνήθως τα νοικοκυριά ορίζουν ένα μεγάλο μέρος των συντελεστών της παραγωγής, τους οποίους διοχετεύουν στις επιχειρήσεις και στο Δημόσιο, όπου μετατρέπονται σε αγαθά και υπηρεσίες. Μετά το τέλος της παραγωγικής διαδικασίας τα αγαθά αυτά και οι υπηρεσίες επιστρέφονται στα νοικοκυριά ως αντάλλαγμα για τη συνεισφορά τους στην παραγωγή. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα κύκλωμα που αποτελεί τη βάση της λειτουργίας της οικονομίας. Το κύκλωμα αυτό μπορεί να παρουσιαστεί με το σχήμα 1.

Σχήμα 1. Ολοκληρωμένο οικονομικό κύκλωμα

Πηγή: Πετράκη – Κώττη και συν., 2000

Στο κύκλωμα του σχήματος παρουσιάζεται η ροή των συντελεστών της παραγωγής από τα νοικοκυριά προς τις επιχειρήσεις και η ροή των αγαθών και των υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις προς τα νοικοκυριά. Οι συντελεστές της παραγωγής διοχετεύονται από τα νοικοκυριά προς τις επιχειρήσεις, όπου μετατρέπονται σε αγαθά και υπηρεσίες που διοχετεύονται προς τα νοικοκυριά. Σε αντάλλαγμα για τη διάθεση των συντελεστών της παραγωγής, τα νοικοκυριά παίρνουν αμοιβές από τις επιχειρήσεις, που αποτελούν τα εισοδήματά τους και που δαπανώνται για την αγορά του προϊόντος που παράγεται από τις επιχειρήσεις. Δηλαδή στη ροή συντελεστών παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών αντιστοιχεί μια χρηματική ροή που καθρεφτίζει τη ροή των πραγματικών μεγεθών¹³.

Από τα νοικοκυριά ξεκινούν τρεις χρηματικές ροές: μία για κατανάλωση, μέρος της οποίας στρέφεται στις εισαγωγές, μία για αποταμίευση που διοχετεύεται προς τις τράπεζες και τους άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς και μία για την πληρωμή φόρων που στρέφεται προς το δημόσιο τομέα. Για την ικανοποίηση των καταναλωτικών τους αναγκών τα νοικοκυριά χρησιμοποιούν αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από εγχώριες επιχειρήσεις ή εισάγονται ή παράγονται από το δημόσιο τομέα. Το εισόδημα των νοικοκυριών προέρχεται από εισπράξεις που πραγματοποιούν από τη διάθεση παραγωγικών συντελεστών στις επιχειρήσεις και στο δημόσιο τομέα^{14,15}.

Τα επιχειρηματικά έσοδα προέρχονται από τις πωλήσεις προϊόντων στα νοικοκυριά και στο δημόσιο τομέα, καθώς και από τις εξαγωγές. Για την παραγωγή και τις επενδύσεις τους οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν εισροές που προέρχονται από τα νοικοκυριά, το δημόσιο τομέα, τις τράπεζες και τα άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα. Ο δημόσιος τομέας έχει έσοδα που προέρχονται από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις

¹³ United Nations, A system of national accounts studies in methods. Series F No 2, Rev. 3, New York, 1968, p. 4.

¹⁴ Πετράκη - Κώττη, Α., Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 46.

¹⁵ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.45.

και στους τομείς δε αυτούς προσφέρει διάφορες υπηρεσίες. Ο δημόσιος τομέας αποκτά με πληρωμή παραγωγικούς συντελεστές από τα νοικοκυριά καθώς επίσης αγαθά και υπηρεσίες από τις επιχειρήσεις. Τέλος οι τράπεζες και τα άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα ενεργούν ως ενδιάμεσοι μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών. Στην πραγματικότητα όμως, οι σχέσεις μεταξύ των διάφορων τομέων της οικονομίας είναι πολύ πιο πολύπλοκες¹⁶.

2.2. Ο ρόλος του κράτους στη λειτουργία της οικονομίας

Ο δημόσιος τομέας είτε το κράτος περιλαμβάνει διάφορους δημόσιους φορείς, όπως τις υπηρεσίες της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης, τα διάφορα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, κ.λπ. Οι φορείς αυτοί παίρνουν συλλογικά τις αποφάσεις για θέματα που αφορούν ολόκληρη την κοινωνία και σε επιμέρους θέματα με σκοπό την εξυπηρέτηση και την προώθηση του δημόσιου συμφέροντος. Ιδιαίτερα, η λήψη των αποφάσεων σχετικά με τις οικονομικές παρεμβάσεις του κράτους γίνονται κυρίως με βάση πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες και σύμφωνα με τον προγραμματισμό που στοχεύουν και εξυπηρετούν.

Ο ρόλος του κράτους είναι επίσης καθοριστικός για την παραγωγή των δημοσίων αγαθών, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Τέτοια δημόσια αγαθά θεωρούνται η εθνική άμυνα, η απονομή δικαιοσύνης, η λειτουργία των αεροδρομίων και λιμανιών, η προστασία από πυρκαγιές και ατυχήματα, κ.λπ.

Τα «αμιγή» είτε «καθαρά» δημόσια αγαθά παρέχουν οφέλη για ολόκληρη την κοινωνία, άσχετα με το εάν μεμονωμένα τα άτομα είναι διατεθειμένα να πληρώσουν είτε όχι για να αποκτήσουν τα οφέλη από αυτό. Από τη στιγμή, για παράδειγμα, που θα παραχθεί ένα «αμιγές» είτε «καθαρό» δημόσιο αγαθό τότε δεν μπορεί να αποκλειστεί από το όφελος του κάποιος που τυχόν δεν θα ήθελε να πληρώσει γι' αυτό.

¹⁶ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 48.

Εκτός όμως από την παραγωγή των «αμιγών» είτε των «καθαρών» δημοσίων αγαθών, το κράτος μπορεί να παράγει και να χρηματοδοτήσει ορισμένα αγαθά τα οποία δεν είναι «αμιγή» είτε «καθαρά» δημόσια αγαθά. Σ' αυτή την περίπτωση ανήκουν διάφορα αγαθά λόγω των μεγάλων χρηματικών κεφαλαίων (επενδύσεων) που απαιτούνται και, λόγω της αβεβαιότητας και του υψηλού κινδύνου που συνεπάγεται η υλοποίησή τους.

Τέλος το δημόσιο μπορεί να χρηματοδοτεί και να παράγει ορισμένα άλλα αγαθά είτε υπηρεσίες που ενώ μπορούν να παραχθούν από τον ιδιωτικό τομέα, λόγω των κοινωνικών επιπτώσεων που έχει η κατανάλωσή τους θεωρείται αναγκαία να εξασφαλισθεί η απαιτούμενη ποιότητα και ποσότητα υπό την εποπτεία της κρατικής αρχής¹⁷.

2.3. Η χρήση των οικονομικών δεικτών ως μέτρο ανάπτυξης

Αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη, θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι το ενδιαφέρον της θεωρητικής και εμπειρικής έρευνας στο εν λόγω επιστημονικό πεδίο, έχει μετατοπιστεί από το μέγεθος της παραγωγής (μέσω του Α.Ε.Π.) στα αποτελέσματα που έχει η οικονομική μεγέθυνση στη διεύρυνση των ικανοτήτων των ανθρώπων και στο επίπεδο ζωής που απολαμβάνουν. Με άλλα λόγια, για τη μελέτη της οικονομικής ανάπτυξης που επιτυγχάνεται σε μια χώρα, δεν υπάρχει περιορισμός στον υπολογισμό της αξίας των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών, αλλά καταβάλλεται προσπάθεια εκτίμησης των επιπτώσεων που έχει η παραγωγή και η χρησιμοποίηση αυτών στην επίτευξη του βασικού αναπτυξιακού στόχου, ο οποίος σχετίζεται με τη βελτίωση της ευημερίας του συνόλου των κατοίκων μιας χώρας.

Έτσι λοιπόν, με τον όρο δείκτες ανάπτυξης εννοείται η διαδικασία «ποσοτικοποίησης» των δυνατοτήτων που παρουσιάζει μια χώρα, προς ικανοποίηση των επιδιώξεων των κατοίκων της σε βασικούς τομείς της καθημερινής ζωής. Δηλαδή με τους εν λόγω δείκτες, γίνεται μία «εκτίμηση» της υπάρχουσας κατάστασης σε σημαντικούς τομείς (υγείας, παιδείας κ.λπ.) της συγκεκριμένης χώρας, τόσο διαχρονικά όσο και σε σύγκριση με άλλες χώρες. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι μια

¹⁷ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 99.

γενική διάκριση των δεικτών ανάπτυξης είναι σε απλούς και σύνθετους. Τέλος, οι απλοί δείκτες δύνανται να διακριθούν σε^{18,19}:

- 1) Οικονομικούς.
- 2) Κοινωνικούς.
- 3) Βασικών Αναγκών.

Ο κυριότερος δείκτης ο οποίος χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης που παρουσιάζει μια χώρα, είναι 'το κατά κεφαλήν' ακαθάριστο εθνικό ή εγχώριο προϊόν αυτής. Ο εν λόγω δείκτης είναι ευρύτατα αποδεκτός διότι είναι απλός και ενδείκνυται η χρήση του, τόσο για διεθνείς συγκρίσεις όσο και για διαχρονικές, στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης χώρας. Παρ' όλα αυτά η εφαρμογή του παρουσιάζει ορισμένες δυσχέρειες, οι σημαντικότερες των οποίων είναι οι ακόλουθες:

- 1) Η σύγκριση του εγχώριου προϊόντος δύο χωρών με διαφορετικό νόμισμα γίνεται τις περισσότερες φορές με υπολογισμό της συνολικής αξίας των παραγομένων αγαθών και υπηρεσιών αυτών σ' ένα κοινό νόμισμα (συνήθως δολάριο), λαμβάνοντας ως βάση την ισχύουσα συναλλαγματική ισοτιμία που παρουσιάζει κάθε νόμισμα. Όταν όμως το μέσο εισόδημα των εν λόγω χωρών παρουσιάζει σημαντική διαφορά, υφίσταται τάση «υποεκτίμησης» του εγχώριου προϊόντος της χώρας με το χαμηλότερο μέσο εισόδημα, έναντι της χώρας με το υψηλότερο αντίστοιχο εισόδημα.
- 2) Δεν είναι αντικειμενικά «ισοδύναμος» ο τρόπος διαμόρφωσης του εγχώριου προϊόντος μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσομένων χωρών. Κατ' αυτό τον τρόπο υπάρχουν «στρεβλώσεις» τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Αποτέλεσμα της ανωτέρω κατάστασης είναι μία «υποεκτίμηση» του εγχώριου προϊόντος των αναπτυσσομένων χωρών έναντι των ανεπτυγμένων.
- 3) Λαμβάνεται υπόψη μόνο το «ύψος» του εγχώριου προϊόντος και όχι η «σύνθεση» αυτού, τουλάχιστον όσον αφορά την διάκριση των παραγόμενων αγαθών σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά.
- 4) Το γεγονός ότι δεν λαμβάνεται υπόψη ο «τρόπος κατανομής» του εισοδήματος σε μια χώρα, εμπεριέχει τον κίνδυνο εσφαλμένου υπολογισμού της οικονομικής της ανάπτυξης.

¹⁸ Αλεξανδρίδης, Μ., Οικονομική της ανάπτυξης. Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα, 2007, σ. 19.

¹⁹ Σκούντζος, Θ.. Στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης. Εκδόσεις Σταμούλης, Πειραιάς, 1990, σ. 18.

- 5) Λαμβάνεται υπόψη μόνο η «αξία» του παραγόμενου προϊόντος και όχι οι «θυσίες» που απαιτούνται για την απόκτηση του.
- 6) Τα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάζουν αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες (αλλά και ορισμένες ανεπτυγμένες) κρίνονται πολλές φορές ως «ανεπαρκή» ή και αναξιόπιστα από διεθνείς οικονομικά οργανισμούς, με αποτέλεσμα να είναι δυσχερής ο υπολογισμός των πραγματικών παραγωγικών δυνατοτήτων αυτών.

2.4. Το ΑΕΠ ως μέτρο της οικονομικής μεγέθυνσης και ευημερίας

Γενικά, μέτρο της οικονομικής μεγέθυνσης είναι το σύνολο των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται ετησίως σε μια οικονομία. Εδώ θα πρέπει να γίνουν ορισμένες διευκρινίσεις. Η παραγωγή μιας οικονομίας μπορεί να οριστεί ως η συνολική παραγωγή που πραγματοποιείται εντός των συνόρων μιας χώρας, για παράδειγμα στην Ελλάδα, από τις εγκαταστημένες στη χώρα επιχειρήσεις, ανεξάρτητα αν είναι ελληνικής ή ξένης ιδιοκτησίας, οπότε γίνεται αναφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Εγ.Π.). Επίσης, η συνολική παραγωγή μιας οικονομίας μπορεί να οριστεί και ως η παραγωγή μόνο των ελληνικών συμφερόντων επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τον τόπο στον οποίο είναι εγκαταστημένες (στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό). Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό η εκτίμηση της παραγωγής αφορά το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ).

Στην περίπτωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή ξένης ιδιοκτησίας επιχειρήσεων, τόσο μικρότερο θα είναι το μέρος του Α.Εγ.Π. που απολαμβάνουν οι Έλληνες. Επομένως, η διακρίβωση της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου ενός λαού είναι επισφαλής αν στηριχθεί στη μεγέθυνση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Για να διαπιστωθεί το σύνολο των προϊόντων που έχουν στη διάθεση τους οι Έλληνες πολίτες, και ακολούθως των μέσων για τη βελτίωση των όρων διαβίωσης, θα πρέπει να εκτιμηθεί το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας. Δηλαδή, να εκτιμηθεί το σύνολο των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται από επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων, ανεξάρτητα από τον τόπο στον οποίο είναι εγκαταστημένες (Ελλάδα ή εξωτερικό).

Υπάρχουν τρεις μέθοδοι για την εκτίμηση του ΑΕΠ (ή του Α.Εγ.Π.): τελικής δαπάνης, εισοδηματική, προστιθέμενης αξίας. Για οποιαδήποτε από τις προηγούμενες

μεθόδους εκτίμησης του ΑΕΠ, προϋπόθεση για το συνυπολογισμό ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας στην ετήσια παραγωγή μιας χώρας είναι η εμφάνιση αυτού του προϊόντος ή της υπηρεσίας στην αγορά ως αντικείμενο αγοραπωλησίας. Προϊόντα τα οποία δεν διακινούνται μέσα από την αγορά ή η διακίνησή τους αποκρύπτεται από τις αρχές δεν μπορούν να συνυπολογιστούν στο ΑΕΠ. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός αυτών των προϊόντων τόσο μεγαλύτερη θα είναι η υποεκτίμηση της συνολικής παραγωγής, όπως εκφράζεται από τη μέτρηση του ΑΕΠ, και τόσο πιο ανακριβής θα είναι η πληροφόρηση για την οικονομική μεγέθυνση της χώρας.

Γενικά, προϊόντα και υπηρεσίες που εμπίπτουν στην παραπάνω κατηγορία και τα οποία διαφεύγουν ή είναι δύσκολος ο συνυπολογισμός τους στο ΑΕΠ, είναι αυτά που παράγονται και καταναλώνονται από τον παραγωγό τους (αυτοκατανάλωση), αυτά που ανταλλάσσονται με αντιπραγματισμό και αυτά που, αν και διακινούνται μέσα από την αγορά, η αγοραπωλησία τους δεν γίνεται αντιληπτή από τα όργανα τα οποία είναι εντεταλμένα για τη μέτρηση του ΑΕΠ. Οπωσδήποτε, ένα μέρος των προϊόντων που παράγονται και αυτοκαταναλώνονται από τους παράγωγους τους ή ανταλλάσσονται με άλλα προϊόντα θα μπορούσε, με κάποια προσεγγιστική μέθοδο, να συνυπολογιστεί στο ΑΕΠ της χώρας.

Στις λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες ο αριθμός των προϊόντων που παράγονται και καταναλώνονται από τους παραγωγούς τους γίνεται εξαιρετικά μεγάλος και αφορά προϊόντα όχι μόνο της πρωτογενούς αλλά και της δευτερογενούς παραγωγής. Συγκεκριμένα, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης αυτά τα προϊόντα θα μπορούσαν να είναι η καλλιέργεια μικρών και μεγάλων κήπων, για τις ανάγκες της ευρύτερης οικογένειας, η κατασκευή και επιδιόρθωση ρουχισμού, σπιτιών ή εργαλείων, η επισκευή και συντήρηση μηχανών που πραγματοποιείται με ή χωρίς αντάλλαγμα από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες ή από φίλους²⁰.

Οι ίδιες συνέπειες, για το μέγεθος του ΑΕΠ, προκαλούνται και από τη μετατροπή των υπηρεσιών της νοικοκυράς από μη αμειβόμενες σε αμειβόμενες. Συγκεκριμένα, στις υπανάπτυκτες οικονομίες οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονται, στη μεγαλύτερη έκταση τους, χωρίς καμία αμοιβή. Αντίθετα, στις αναπτυγμένες οικονομίες, με την οικονομική μεγέθυνση και την επέκταση του καταμερισμού της εργασίας οι ίδιες υπηρεσίες προσφέρονται, ως επί το πλείστον, με αμοιβή από την αγορά. Κατά

²⁰ Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 71.

συνέπεια, από την άποψη αυτή, το ΑΕΠ των υπανάπτυκτων οικονομιών υποεκτιμάται σε σχέση με το ΑΕΠ των αναπτυγμένων.

Γενικά, με την αύξηση του επιπέδου ανάπτυξης μιας χώρας, την επέκταση του καταμερισμού της εργασίας και τη διεύρυνση της εγχρήματης ανταλλακτικής οικονομίας, αυξάνεται και ο αριθμός των προϊόντων που διακινούνται μέσα από την αγορά. Αντίθετα, όσο πιο χαμηλό είναι το επίπεδο ανάπτυξης μιας οικονομίας, τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των προϊόντων που δεν διακινούνται μέσα από την αγορά και τόσο δυσκολότερος είναι ο συνυπολογισμός τους στο ΑΕΠ της χώρας.

Μια άλλη κατάσταση που δημιουργεί προβλήματα στη μέτρηση του ΑΕΠ είναι η ύπαρξη της παραοικονομίας. Στην περίπτωση αυτή, για λόγους φοροδιαφυγής, η συναλλαγή των προϊόντων που διακινούνται μέσα από την αγορά δεν παίρνει επίσημο χαρακτήρα. Τέτοια παραδείγματα υπάρχουν πολλά. Τα πιο απλά και άμεσα αναγνωρίσιμα είναι η μη έκδοση τιμολογίων και αποδείξεων είσπραξης για την πώληση αγαθών και την παροχή υπηρεσιών ή η έκδοση αλλά μικρότερης αξίας από την πραγματική. Κατά συνέπεια, όσο πιο μεγάλο είναι το μέγεθος της παραοικονομίας σε μια χώρα, τόσο μεγαλύτερος θα είναι ο βαθμός υποεκτίμησης του ΑΕΠ σε σχέση με την πραγματική παραγωγή.

Η πραγματική Ακαθάριστη Εγχώρια Παραγωγή προσφέρει επίσης μια πρόχειρη μέτρηση της εθνικής ευημερίας. Το εισόδημα και η απασχόληση συνδέονται με τη συνολική παραγωγή, για αυτό τα ατομικά εισοδήματα και οι δαπάνες τείνουν να μεταβάλλονται ανάλογα με τη μακροοικονομική δραστηριότητα. Η διαίρεση του πραγματικού ΑΕΠ με τον πληθυσμό αποδίδει μια πρόχειρη μέτρηση της μέσης ευημερίας των ατόμων. Το 'κατά κεφαλήν' πραγματικό ΑΕΠ υποδεικνύει σε πόσο καλή οικονομική κατάσταση βρίσκονται οι μέσοι πολίτες τώρα σε σχέση με προηγούμενες εποχές ή σε σχέση με τους τυπικούς ανθρώπους σε άλλες χώρες και μας βοηθάει να συγκρίνουμε τα ποσοστά απόλυτης αύξησης μεταξύ των χωρών.

Η χρήση του πραγματικού ΑΕΠ για τη μέτρηση της παραγωγής μερικές φορές συγκρούεται με τη χρήση του ΑΕΠ ως δείκτη της οικονομικής ευημερίας. Οι αντισταθμίσεις μεταξύ της μέτρησης της παραγωγής και της μέτρησης της ευημερίας, επιλύονται πάντα, με το να γίνονται ακριβείς μετρήσεις της παραγωγής. Γι' αυτό

περιλαμβάνονται μεγέθη, όπως η συσσώρευση αποθεμάτων και οι εξαγωγές στον υπολογισμό του ΑΕΠ²¹.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται μερικοί από τους λόγους για τους οποίους το ΑΕΠ ως αξία συνολικής παραγωγής δεν ικανοποιεί πολλά από τα κριτήρια ευημερίας μιας οικονομίας. Μια πηγή ανεπάρκειας του ΑΕΠ ως μέτρου ευημερίας είναι ότι συμπεριλαμβάνει μόνο τις εγχρήματες συναλλαγές αγοράς. Ο αντιπραγματισμός και οι ιδιωτικές συναλλαγές που δεν εμφανίζονται στην αγορά δεν καταγράφονται από το λογιστή των εθνικών λογαριασμών στη στατιστική εισοδήματος. Επομένως από την πλευρά αυτή, υπάρχει σαφής τάση υποεκτιμήσεως του εθνικού εισοδήματος και του επιπέδου ευημερίας σε δεδομένη χρονική περίοδο. Διαχρονικά όμως μπορεί να υπάρχει το αντίθετο αποτέλεσμα αφού με την πάροδο του χρόνου και με την οικονομική μεγέθυνση μιας χώρας το ποσοστό των συναλλαγών αγοράς μεγαλώνει. Ένα μέρος της παραγωγικής διαδικασίας που δεν ήταν αντικείμενο συναλλαγής στην αγορά μεταφέρεται σ' αυτή με αποτέλεσμα την πλασματική αύξηση του ΑΕΠ. Αυτό ισχύει περισσότερο για τις υπανάπτυκτες χώρες των οποίων η οικονομική πρόοδος συνεπάγεται και μεγαλύτερη «εμπορικοποίηση» της ζωής των κατοίκων της.

Εκτός από τις μη εγχρήματες συναλλαγές στο ΑΕΠ δεν περιλαμβάνονται και οι παράνομες δραστηριότητες οικονομικού τύπου οι οποίες, παρ'ότι συνεπάγονται χρηματικές πληρωμές, αποκρύπτονται από το λογιστή των εθνικών λογαριασμών. Θα μπορούσε εδώ να προταθεί το επιχείρημα ότι ο χαρακτηρισμός μιας δραστηριότητας ως νόμιμης ή όχι είναι θέμα υποκειμενικό και οι γνώμες του κοινού μπορεί να μη συμπίπτουν με το «δεδικασμένο» για κάθε περίπτωση. Αναγκαστικά όμως, ακόμη και αν υπάρχει διαφορά τοποθέτησης, θα πρέπει να ακολουθηθεί ενιαία γραμμή για όλες τις περιπτώσεις όπου υπεισέρχεται το υποκειμενικό στοιχείο και το «γράμμα του νόμου» είναι κατ' ανάγκη η λύση.

Ένας άλλος βασικός παράγοντας που υπεισέρχεται σε μεγάλη κλίμακα στον ακριβή υπολογισμό του ΑΕΠ και επομένως στη χρήση του ως βάσιμου δείκτη ευημερίας διαχρονικά είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζεται για να ληφθούν υπόψη οι ποιοτικές μεταβολές στα αγαθά και υπηρεσίες που συνθέτουν το εθνικό προϊόν. Αναμφισβήτητα, με την πάροδο του χρόνου πραγματοποιείται βελτίωση στην

²¹ Byrns, R., Stone, G., Μανωλάτος, Γ., Σαρρής, Ν., Οικονομική μικροοικονομική: θεωρία και πράξη. Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2004, σ. 261.

πλειονότητα των αγαθών και υπηρεσιών. Υπάρχει, επομένως, μια τάση υποεκτίμησης των μεταβολών στο επίπεδο ευημερίας από χρόνο σε χρόνο.

Όπως είναι γνωστό, με την πάροδο του χρόνου, οι ώρες εργασίας του μέσου εργαζόμενου ανθρώπου ελαττώνονται σταθερά. Ο αριθμός ωρών εργασίας την εβδομάδα στις αναπτυγμένες χώρες είναι σχεδόν ο μισός από ότι ήταν τον περασμένο αιώνα. Όπως και στην περίπτωση των ποιοτικών βελτιώσεων των αγαθών και υπηρεσιών, υπάρχει η τάση υποεκτίμησης του ΑΕΠ και από την πλευρά αυτή του απαιτούμενου χρόνου για την παραγωγή του εθνικού προϊόντος.

Όσον αφορά το ζήτημα της σύνθεσης του εθνικού προϊόντος η κριτική μπορεί να στραφεί στη δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα σε ευρύτερη βάση. Το βασικό ερώτημα περιστρέφεται γύρω από την αρχή ότι οι τιμές αγοράς δεν αντανακλούν αναγκαστικά κοινωνικές αξίες. Το ιδιωτικό κόστος παραγωγής δηλαδή μπορεί να διαφέρει από το κοινωνικό. Κι αυτό γιατί στην οικονομική δραστηριότητα υπεισέρχονται εξωτερικοί παράγοντες, οι οποίοι δεν είναι εύκολο να εκφραστούν ποσοτικά και να πάρουν τη μορφή κόστους²².

2.5. Η συμβολή του ΑΕγΠ στην οικονομική ευημερία

Η οικονομική ευημερία μιας κοινωνίας εξαρτάται από την ποσότητα, το είδος και την ποιότητα των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγει. Όσο περισσότερα προϊόντα μπορεί να παράγει τόσο μεγαλύτερη δυνατότητα έχει να καταναλώνει και άρα τόσο μεγαλύτερο είναι το επίπεδο της οικονομικής ευημερίας. Μια οικονομία μπορεί βέβαια να αποκτά μέσω του εξωτερικού εμπορίου τα προϊόντα εκείνα που δεν παράγονται, αλλά για την απόκτηση αυτών των προϊόντων θα πρέπει να προσφέρει δικά της προϊόντα. Επίσης είναι δυνατόν για ένα μικρό χρονικό διάστημα να δανείζεται από το εξωτερικό για να πληρώσει την αξία των εισαγωγών της, αλλά θα πρέπει όμως σε κάποιο ακόλουθο διάστημα να κάνει την αποπληρωμή των χρεών της και γι' αυτό τον λόγο θα πρέπει να εξάγει κάποια προϊόντα και αγαθά ώστε να αποκτήσει τα αναγκαία ποσά που χρειάζεται.

²² Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 82.

Οι δείκτες του εθνικού προϊόντος και του ‘κατά κεφαλήν’ εισοδήματος χρησιμοποιούνται ως δείκτες για την οικονομική ανάπτυξη. Παρόλα αυτά υπάρχουν διάφορες αμφισβητήσεις σχετικά με τη διαθεσιμότητα των στατιστικών στοιχείων και τα στατιστικά στοιχεία που περιλαμβάνουν οι δείκτες αυτοί στις διάφορες χώρες για τις διεθνείς συγκρίσεις, καθ’ ότι οι συγκεκριμένοι δείκτες δεν λαμβάνουν υπόψη την αναδιανομή εισοδήματος μεταξύ των χωρών.

Ένα εναλλακτικό μέτρο που χρησιμοποιείται και αντικατοπτρίζει καλύτερα το μέγεθος και τους ρυθμούς οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης είναι αυτό του βιοτικού επιπέδου. Το βιοτικό επίπεδο προσδιορίζει το βαθμό κάλυψης των αναγκών μιας κοινωνίας. Όσο περισσότερο καλύπτονται οι ανάγκες τόσο υψηλότερο είναι το βιοτικό επίπεδο δηλαδή η ποιότητα ζωής, η ισοκατανομή και η κοινωνική ευημερία. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου σε μια χώρα προσδιορίζει κατά βάση και το δείκτη οικονομικής είτε περιφερειακής ανάπτυξης της συγκεκριμένης χώρας. Ο δείκτης του βιοτικού επιπέδου χρησιμοποιείται ως δείκτης για την οικονομική ανάπτυξη για διεθνείς και διαχρονικές συγκρίσεις. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index), που είναι επέκταση του δείκτη βιοτικού επιπέδου, μετρά τόσο την οικονομική μεγέθυνση όσο και την κοινωνική ευημερία. Οι διάφορες χώρες διακρίνονται ανάλογα σε αναπτυγμένες χώρες (developed countries), σε αναπτυσσόμενες (developing countries) και σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (less developed countries). Ως κριτήρια για το διαχωρισμό αυτό χρησιμοποιούνται το ποσοστό του εθνικού προϊόντος, το ποσοστό των επενδύσεων, τα ποσοστά της δημόσιας και της συνολικής κατανάλωσης και ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης²³.

2.6. Εννοιολογικές ασάφειες και δυσκολίες στην εκτίμηση του εθνικού προϊόντος

Κατ’ αρχήν τα αγαθά και οι υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ είναι οικονομικά αγαθά στην τελική τους μορφή χρήσεως, είτε είναι καταναλωτικά είτε κεφαλαιουχικά (επενδύσεις). Σχετικά με την τελευταία διάκριση θα πρέπει να σημειωθεί ότι το κατάλληλο κριτήριο για την κατάταξη των αγαθών σε μία από τις δύο κατηγορίες είναι η χρήση από τον αγοραστή και όχι η διάρκεια ζωής του αγαθού.

²³ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 123.

Έτσι στους εθνικούς λογαριασμούς η ιδιωτική δαπάνη περιλαμβάνει και αγαθά με διάρκεια ζωής πέρα από την τρέχουσα λογιστική περίοδο στην οποία αναφέρεται το εθνικό προϊόν.

Το εθνικό προϊόν λοιπόν περιλαμβάνει την αξία των τελικών οικονομικών αγαθών και υπηρεσιών μιας περιόδου, αποτιμημένων σε τιμές αγοράς. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο δεδομένο, τα διάφορα αγαθά στο εθνικό προϊόν θα πρέπει να γίνουν αντικείμενα ανταλλαγής στην αγορά όπου και διαμορφώνεται η τιμή τους. Είναι ευνόητο ότι κάτι τέτοιο δημιουργεί προβλήματα στο λογιστή του εθνικού εισοδήματος. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα αν η έμφαση για τον υπολογισμό του έχει τοποθετηθεί στο σκέλος των δαπανών. Σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να συμπεριληφθούν στο εθνικό προϊόν οι αξίες των αγαθών και υπηρεσιών οι οποίες, αν και δεν έγιναν αντικείμενο αγοραπωλησίας στην αγορά, παρ' όλα αυτά όμως αποτελούν προϊόν της τρέχουσας περιόδου και ικανοποιούν οικονομικές ανάγκες των ατόμων. Πράγματι, ένα ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας δεν τεκμηριώνεται στην αγορά με εγχρήματες πληρωμές και έκδοση σχετικών τιμολογίων. Το ποσοστό αυτό είναι συνήθως συσχετισμένο αντίστροφα με το βαθμό ανάπτυξης μιας οικονομίας. Στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες με άρτια οργανωμένες αγορές μόνο ένα μικρό ποσοστό της παραγωγής φτάνει στα χέρια του καταναλωτή χωρίς να παρεμβληθεί εγχρήματη πληρωμή, ενώ στις υπανάπτυκτες χώρες ένα σχετικά μεγάλο μέρος της παραγωγής γίνεται αντικείμενο αντιπραγματισμού και δεν μπορεί να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες υπολογισμού του εθνικού προϊόντος. Κάτι τέτοιο όμως θα είχε συνέπεια την υποεκτίμηση της αξίας του εθνικού προϊόντος, αν το τελευταίο αυτό υπολογιστεί ως το σύνολο των δαπανών για καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά²⁴.

Τα παραπάνω φαίνεται να συνηγορούν υπέρ της χρησιμοποίησης στατιστικών στοιχείων παραγωγής μάλλον, παρά δαπανών για τον υπολογισμό του εθνικού προϊόντος. Αλλά, ενώ η μέθοδος αυτή πράγματι προσφέρεται καλύτερα για τις υπανάπτυκτες χώρες, δεν είναι ωστόσο ούτε αυτή απαλλαγμένη από ανακρίβειες. Στο παρόν πλαίσιο αναφοράς όμως, όπου η έμφαση δίνεται στην εννοιολογική ασάφεια, ενδιαφέρει η δυσκολία που παρουσιάζεται προκειμένου να αποφασιστεί ποιες από τις παραγωγικές δραστηριότητες που δεν γίνονται αντικείμενο συναλλαγής στην ανοιχτή

²⁴ Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 44.

αγορά θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον υπολογισμό του ΑΕΠ. Ειδικότερα, μερικές δυσκολίες στην εκτίμηση του εθνικού προϊόντος μπορούν να αποτελέσουν²⁵:

- 1) Οι υπηρεσίες της νοικοκυράς. Δεοντολογικά και με βάση τον ορισμό των οικονομικών αγαθών και υπηρεσιών η δραστηριότητα αυτή είναι οικονομική και πρέπει να συμπεριληφθεί στην αξία του εθνικού προϊόντος.
- 2) Το τεκμαρτό ενοίκιο για τις υπηρεσίες στέγασης που παρέχονται από τους ιδιοκτήτες των σπιτιών. Εξυπακούεται ότι οι υπηρεσίες αυτές είναι χρήσιμες τόσο στους ιδιοκτήτες όσο και στους τυχόν ενοικιαστές του σπιτιού. Αλλά οι ενοικιαστές πρέπει να πληρώσουν την τιμή της αγοράς (ενοίκιο) για να τις αποκτήσουν, ενώ στην περίπτωση ιδιόκτητου σπιτιού δεν γίνεται ανάλογη πληρωμή. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι η αξία των υπηρεσιών δεν πρέπει να συμπεριληφθεί στο εθνικό προϊόν.
- 3) Οι αμοιβές των εργαζομένων σε είδος αντί για χρήματα. Αν μέρος του μισθού ενός εργαζομένου καλύπτεται από αγαθά και υπηρεσίες που καταβάλλονται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο (τροφή, κατοικία, ρούχα), η τιμή αγοράς των ειδών αυτών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποτιμηθεί η αξία τους και να προστεθεί στο εθνικό εισόδημα.
- 4) Η παρακράτηση μέρους του προϊόντος από τους παραγωγούς για δική τους κατανάλωση.
- 5) Εκτίμηση των υπηρεσιών που παρέχονται από το Δημόσιο, δεδομένου ότι δεν καταβάλλεται απ' ευθείας αντάλλαγμα για τη χρησιμοποίησή τους από τα μέλη της κοινωνίας.

2.7. Προβλήματα χρησιμοποίησης του προϊόντος ως δείκτη αξιολόγησης

Το προϊόν μιας οικονομίας χρησιμοποιείται όχι μόνον ως μέτρο αξιολόγησης της επίδοσης της αλλά και ως δείκτης της οικονομικής ευημερίας των κατοίκων της χώρας. Στην περίπτωση αυτή διαιρείται συνήθως με το συνολικό πληθυσμό και παρουσιάζεται ως 'κατά κεφαλήν' προϊόν (per capital product). Θεωρείται ότι όσο υψηλότερο είναι το προϊόν μιας χώρας σε μια χρονική περίοδο σε σύγκριση με το

²⁵ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.60.

παρελθόν τόσο καλύτερα λειτούργησε η οικονομία και τόσο μεγαλύτερη οικονομική ευημερία δημιουργήθηκε για τους κατοίκους της. Για το λόγο αυτό, το εγχώριο ή το εθνικό προϊόν αποτελεί ένα δείκτη που παρακολουθείται διαρκώς με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η ανοδική πορεία του θεωρείται ως μία από τις κυριότερες επιδιώξεις της οικονομικής πολιτικής της κάθε χώρας.

Το ενδιαφέρον για την αύξηση του προϊόντος είναι δικαιολογημένο, γιατί με αυτήν αυξάνονται τα αγαθά και οι υπηρεσίες που διατίθενται στους κατοίκους για παρούσα ή μελλοντική κατανάλωση. Μια τέτοια αύξηση δεν επιφέρει όμως απαραίτητα βελτίωση της οικονομικής ευημερίας του συνόλου, ούτε το επίπεδο οικονομικής ευημερίας των κατοίκων μιας χώρας με υψηλότερο κατά κεφαλήν προϊόν είναι πάντοτε μεγαλύτερο από εκείνο των κατοίκων άλλης χώρας με χαμηλότερο κατά κεφαλήν προϊόν. Οι κυριότεροι λόγοι γι' αυτό είναι οι εξής²⁶:

- 1) Υπάρχουν τα προβλήματα μέτρησης του προϊόντος που προαναφέρθηκαν. Αλλά και αν ακόμη ήταν δυνατόν να παρακαμφθούν αυτά και να γίνει ακριβής υπολογισμός της αξίας του, πάλι θα υπήρχε πρόβλημα, γιατί το συνολικό μέγεθος του προϊόντος δεν παρέχει καμιά πληροφόρηση για το είδος και τη χρησιμότητα των παραγόμενων προϊόντων ούτε και για τον τρόπο διανομής τους μεταξύ των ατόμων. Τα είδη των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη διανομή του εισοδήματος, η οποία προσδιορίζει και τη διανομή του προϊόντος.
- 2) Υπάρχει το πρόβλημα του προσδιορισμού της αξίας των υπηρεσιών του Δημοσίου. Μπορεί, για διάφορους λόγους, το κόστος παροχής τους να διογκωθεί και η εν λόγω αύξηση να φανεί αδικαιολόγητα ως αύξηση της αξίας των υπηρεσιών του Δημοσίου και, συνεπώς, και του προϊόντος. Επιπλέον, υφίσταται πρόβλημα εκτίμησης της χρησιμότητας των επιμέρους υπηρεσιών που παρέχονται από το Δημόσιο (εκπαίδευσης, ιατρικής περίθαλψης, ασφάλειας κ.ά.), δεδομένου ότι οι χρήστες τους δεν καταβάλλουν αντίτιμο γι' αυτές ή καταβάλλουν αντίτιμο που δεν αντιπροσωπεύει την αξία τους ή το κόστος τους, αλλά πληρώνουν φόρους, το ποσό των οποίων δεν εξαρτάται από τις χρησιμοποιούμενες υπηρεσίες. Έτσι όμως δεν υπάρχει καμία ένδειξη για την αξία που αποδίδουν στις επιμέρους υπηρεσίες τα διάφορα άτομα. Για

²⁶ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.63.

ορισμένες υπηρεσίες μπορεί η αξία τους για το κοινό να είναι πολύ μεγαλύτερη από το κόστος παροχής τους, ενώ γι' άλλες να είναι πολύ μικρότερη ή και αρνητική . Επειδή όμως το προϊόν περιλαμβάνει όχι την αξία των υπηρεσιών για το κοινό αλλά το κόστος λειτουργίας των δημόσιων φορέων που τις παράγουν, είναι δυνατόν να παρέχεται ανακριβής εικόνα της σημασίας των εν λόγω υπηρεσιών.

- 3) Η χρήση της αξίας του προϊόντος της οικονομίας ως δείκτη κοινωνικής ευημερίας πάσχει, επειδή δεν δείχνει το κόστος στο οποίο υποβάλλεται η κοινωνία για την παραγωγή του από πλευράς ζημιών στο περιβάλλον. Μια ορισμένη αύξηση του προϊόντος μπορεί να συνεπάγεται καταστροφή του περιβάλλοντος πολύ μεγαλύτερης αξίας, που όμως δεν εμφανίζεται πουθενά. Αυτό έγινε αντιληπτό κυρίως στις τελευταίες δεκαετίες, στις οποίες έχουν γίνει έκδηλα τα καταστρεπτικά αποτελέσματα της αλόγιστης πολιτικής της αύξησης του προϊόντος πολλών χωρών σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος. Κανονικά οι περιβαλλοντικές ζημιές από την παραγωγή του προϊόντος θα έπρεπε να θεωρούνται ως αρνητικό προϊόν και να αφαιρούνται από το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν για την εύρεση του καθαρού μεγέθους. Αυτό είναι όμως υπερβολικά δύσκολο, γιατί οι γνώσεις μας για το μέγεθος και τις συνέπειες των ζημιών του περιβάλλοντος είναι προς το παρόν ανεπαρκείς.
- 4) Το μέγεθος του προϊόντος δεν παρέχει καμία πληροφορία για το χρόνο που διαθέτουν οι εργαζόμενοι για την παραγωγή του. Ο ελεύθερος χρόνος είναι σημαντικό αγαθό, διαφέρει δε από χώρα σε χώρα καθώς και από περίοδο σε περίοδο, τουλάχιστον μακροχρόνια. Η ποσότητα του όμως δεν περιλαμβάνεται στο προϊόν της οικονομίας.
- 5) Όταν χρησιμοποιείται το 'κατά κεφαλήν' προϊόν ως δείκτης οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι, με άνιση τη διανομή του εισοδήματος, ο δείκτης αυτός δεν μπορεί να εκφράζει ικανοποιητικά την ευημερία για το σύνολο του πληθυσμού μιας χώρας. Όσο δε μεγαλύτερη είναι η εισοδηματική ανισότητα τόσο μικρότερη είναι η αξία του 'κατά κεφαλήν' προϊόντος ως δείκτη της οικονομικής ευημερίας του συνόλου.

2.8. Προσδιοριστικοί παράγοντες της κατανάλωσης

Εκτός από το τρέχον εισόδημα υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της κατανάλωσης ενός νοικοκυριού και, κατά συνέπεια, μπορούν να επηρεάσουν τη συνολική κατανάλωση σε μια οικονομία. Οι κυριότεροι από τους παράγοντες αυτούς αναλύονται στη συνέχεια.

2.8.1. Εισόδημα στο παρελθόν, προσδοκίες για το εισόδημα στο μέλλον, μόνιμο εισόδημα, σχετικό εισόδημα και διανομή του εισοδήματος

Νοικοκυριά που είχαν σχετικά υψηλότερο εισόδημα στο παρελθόν έχουν συνηθίσει σε υψηλότερα καταναλωτικά επίπεδα και είναι φυσικό να καταναλώνουν μεγαλύτερο μέρος από το τρέχον εισόδημα τους σε σχέση με άλλα νοικοκυριά που είχαν σχετικά χαμηλότερο εισόδημα κατά το παρελθόν. Επίσης, νοικοκυριά που περιμένουν να αυξηθεί το εισόδημα τους στο μέλλον θα καταναλώσουν ένα μεγαλύτερο μέρος από το τρέχον εισόδημα τους σε σχέση με άλλα νοικοκυριά που περιμένουν το εισόδημα τους να είναι το ίδιο ή να μειωθεί. Για το λόγο αυτό, το μέγεθος της κατανάλωσης σε μια οικονομία εξαρτάται όχι μόνον από το τρέχον εισόδημα αλλά και από το εισόδημα κατά το παρελθόν και από τις προσδοκίες των ατόμων για το εισόδημα τους στο μέλλον.

Σύμφωνα με ορισμένους οικονομολόγους, η κατανάλωση εξαρτάται όχι από το τρέχον εισόδημα αλλά από το εισόδημα που τα νοικοκυριά αντιλαμβάνονται ως μόνιμο εισόδημα. Από άλλους οικονομολόγους έχει υποστηριχθεί ότι η κατανάλωση ενός νοικοκυριού εξαρτάται όχι μόνον από το απόλυτο ύψος του εισοδήματος του αλλά και από το σχετικό εισόδημα του, δηλαδή το εισόδημα του σε σχέση με τα εισοδήματα των άλλων νοικοκυριών με τα οποία έρχεται σε επαφή. Συνήθως, τα άτομα έχουν υποσυνείδητα την τάση να μιμούνται τα καταναλωτικά πρότυπα των ατόμων με τα οποία έρχονται σε επαφή, για το λόγο δε αυτό η κατανάλωση τους επηρεάζεται από το επίπεδο κατανάλωσης των άλλων. Επειδή κατά κανόνα τα άτομα έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα της ίδιας οικονομικής τάξης, το ποσοστό του

εισοδήματος που δαπανάται για κατανάλωση από ένα νοικοκυριό επηρεάζεται από την οικονομική τάξη στην οποία ανήκει, δηλαδή από τη θέση του στην εισοδηματική κλίμακα. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όταν αυξάνεται το εισόδημα στην οικονομία χωρίς να μεταβληθεί η διανομή του, το ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται παραμένει το ίδιο και μόνον αν υπάρξουν μεταβολές στη διανομή του εισοδήματος και εισοδηματικές ανακατατάξεις μεταβάλλονται οι παράμετροι της συνάρτησης κατανάλωσης. Αντίθετα, αν μειωθεί το εισόδημα, το ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται αυξάνεται γιατί τα νοικοκυριά προσπαθούν να διατηρήσουν το βιοτικό επίπεδο που είχαν πριν τη μείωση. Έχει παρατηρηθεί διεθνώς ότι νοικοκυριά, των οποίων για κάποιο λόγο το εισόδημα μειώθηκε σημαντικά, δεν περιορίζουν ισόποσα την καταναλωτική δαπάνη τους. Αυτό οφείλεται τόσο σε πραγματικές αιτίες όσο και σε ψυχολογικούς λόγους²⁷.

Αναφορικά με τη διανομή του εισοδήματος, έχει παρατηρηθεί ότι αν όλοι οι άλλοι παράγοντες παραμείνουν σταθεροί, τα άτομα ή οι ομάδες με σχετικά χαμηλότερο εισόδημα, δαπανούν ένα μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματος τους από τα άτομα ή τις ομάδες με σχετικά υψηλότερο εισόδημα. Κατά συνέπεια, αν γίνει αναδιανομή του εισοδήματος προς όφελος των χαμηλών εισοδημάτων, η συνολική κατανάλωση θα αυξηθεί ακόμα και αν το συνολικό εισόδημα παραμείνει το ίδιο. Αν, αντίθετα, γίνει αναδιανομή σε βάρος των χαμηλών εισοδημάτων, η συνολική κατανάλωση θα μειωθεί. Με άλλα λόγια, εκτός από το ύψος του εισοδήματος, η διανομή του μεταξύ των διαφόρων ατόμων και ομάδων στην οικονομία αποτελεί ένα σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της κατανάλωσης. Όταν διαμορφώνεται μια ορισμένη συνάρτηση κατανάλωσης γίνεται η υπόθεση ότι υπάρχει μια ορισμένη διανομή εισοδήματος που μένει σταθερή. Αν μεταβληθεί η διανομή του εισοδήματος, η συνάρτηση κατανάλωσης μεταβάλλεται. Συνήθως όμως η διανομή του εισοδήματος δε μεταβάλλεται στο βραχυχρόνιο διάστημα και για το λόγο αυτό, ο παράγοντας αυτός δεν εισέρχεται στη βραχυχρόνια συνάρτηση κατανάλωσης²⁸.

Όταν αυξάνεται απότομα το εισόδημα μιας οικογένειας αυτή ενδέχεται να αντιδράσει, από πλευράς καταναλωτικής συμπεριφοράς, κατά δύο διαμετρικά αντίθετους τρόπους: Ο ένας είναι να μην αυξήσει ανάλογα την καταναλωτική

²⁷ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.175.

²⁸ Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 27.

δαπάνη, δεδομένου ότι έχει συνηθίσει να ζει λιτότερα. Σε μια τέτοια περίπτωση θα αποταμιεύει ένα υψηλό ποσοστό του αυξημένου εισοδήματος. Ο δεύτερος τρόπος είναι τα μέλη της να αρχίζουν να συμπεριφέρονται ως «νεόπλουτοι». Δηλαδή να θελήσουν αμέσως σχεδόν να μιμηθούν τις πολύ δαπανηρότερες καταναλωτικές συνήθειες πλουσιότερων ανθρώπων με τους οποίους τώρα έρχονται σε επαφή, ίσως για πρώτη φορά²⁹.

2.8.2. Χαρακτηριστικά των νοικοκυριών

Η κατανάλωση ενός νοικοκυριού εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού και των μελών του. Οι εμπειρικές εργασίες που υπάρχουν δείχνουν ότι η οικογενειακή κατάσταση, η ηλικία, η μόρφωση, η ιδιοσυγκρασία, η φυλετική και η εθνική καταγωγή, ο τόπος διαμονής και άλλα παρόμοια χαρακτηριστικά των μελών των νοικοκυριών ασκούν σημαντική επίδραση στο επίπεδο κατανάλωσης τους και στο επίπεδο της συνολικής κατανάλωσης σε μια οικονομία. Μεταβολές στη σύνθεση του πληθυσμού μιας ομάδας νοικοκυριών, επηρεάζουν το ύψος της συνολικής κατανάλωσης της ομάδας. Συνήθως όμως τα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών σε ολόκληρη την οικονομία δεν μεταβάλλονται βραχυχρόνια, γιατί μεταβολές στα χαρακτηριστικά ορισμένων νοικοκυριών αντισταθμίζονται από αντίθετες μεταβολές στα χαρακτηριστικά άλλων κι έτσι ο παράγοντας αυτός θεωρείται ως σταθερός για το σύνολο. Για το λόγο αυτό, τα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών μπορούν να αγνοηθούν κατά τη διατύπωση της βραχυχρόνιας συνάρτησης κατανάλωσης της οικονομίας³⁰.

2.8.3. Περιουσιακά στοιχεία και βαθμός ρευστότητας τους

²⁹ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.176.

³⁰ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.177.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την κατανάλωση ενός νοικοκυριού είναι το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων του, δηλαδή το μέγεθος του πλούτου του. Αν όλοι οι άλλοι παράγοντες παραμένουν σταθεροί, όσο μεγαλύτερο πλούτο έχει ένα νοικοκυριό τόσο μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός του θα είναι διατεθειμένο να δαπανήσει για κατανάλωση.

Οι υποχρεώσεις ενός νοικοκυριού μπορούν να θεωρηθούν ως αρνητικό περιουσιακό στοιχείο. Όσο μεγαλύτερες είναι οι υποχρεώσεις λόγω χρηματικών οφειλών τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ανάγκη για αποταμίευση, για να συσσωρευτεί κεφάλαιο και να εξοφληθούν οι υποχρεώσεις, και τόσο μικρότερη θα είναι η κατανάλωση. Η κατανάλωση επηρεάζεται όχι μόνον από το μέγεθος αλλά και από το χρόνο λήξης των υποχρεώσεων του νοικοκυριού. Όσο πλησιέστερη είναι η λήξη των υποχρεώσεων τόσο πιο άμεση θα είναι η ανάγκη για αποταμίευση.

Τα περιουσιακά στοιχεία μπορεί να έχουν τη μορφή μετρητών, καταθέσεων, ομολογιών, μετοχών, κτηρίων, οικοπέδων κ.λπ. Όσο περισσότερο ρευστά είναι τα περιουσιακά στοιχεία ή όσο μεγαλύτερη είναι η δυνατότητα ρευστοποίησης τους τόσο μεγαλύτερη θα τείνει να είναι η κατανάλωση του νοικοκυριού. Για παράδειγμα, ένα νοικοκυριό που έχει τα περιουσιακά στοιχεία του σε μετρητά θα τείνει να έχει μεγαλύτερη κατανάλωση από ένα άλλο ακριβώς όμοιο με το ίδιο εισόδημα και το ίδιο μέγεθος περιουσιακών στοιχείων, τα οποία όμως είναι σε ακίνητα. Ο λόγος βέβαια για τη διαφορά αυτή στην καταναλωτική συμπεριφορά είναι φανερός. Το νοικοκυριό με τα περιουσιακά στοιχεία του σε μετρητά μπορεί να τα χρησιμοποιήσει πολύ πιο εύκολα από το νοικοκυριό που έχει τα περιουσιακά στοιχεία του σε ακίνητα.

Αν ληφθεί ολόκληρη η οικονομία, στο βραχυχρόνιο διάστημα το μέγεθος του πλούτου κανονικά δεν αλλάζει ξαφνικά ώστε να προκληθούν σημαντικές μεταβολές στην κατανάλωση. Υπάρχουν όμως περίοδοι που αυξάνεται ή μειώνεται απότομα η αξία των περιουσιακών στοιχείων. Ο πλούτος μπορεί να αλλάξει επίσης όταν μεταβάλλεται το γενικό επίπεδο των τιμών³¹.

2.8.4. Επιτόκιο

³¹ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.178.

Οι κλασικοί οικονομολόγοι υποστήριζαν ότι η αποταμίευση στην οικονομία είναι θετική συνάρτηση του επιτοκίου, ότι δηλαδή αυξάνεται με την αύξηση του και μειώνεται με τη μείωση του. Σύμφωνα με τους κλασικούς, αφού η κατανάλωση είναι μέρος του εισοδήματος που δεν αποταμιεύεται, θα πρέπει να εξαρτάται και αυτή από το επιτόκιο κατ' αντίστροφο τρόπο. Εμπειρικά όμως δεδομένα από διάφορες χώρες δεν δείχνουν να υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της συνολικής κατανάλωσης και του ύψους του επιτοκίου. Ο πιθανός λόγος γι' αυτό είναι ότι η επίδραση του επιτοκίου στην κατανάλωση μπορεί να είναι διαφορετική για διάφορα άτομα. Ορισμένοι, όταν αυξάνεται το επιτόκιο μπορεί να αυξάνουν την αποταμίευση και να μειώνουν την κατανάλωση γιατί αυξάνεται το αντάλλαγμα για τη θυσία της παρούσας κατανάλωσης, ενώ πράττουν το αντίθετο όταν μειώνεται το επιτόκιο. Επιπλέον, όταν μειώνεται το επιτόκιο, ορισμένα άτομα ενδέχεται να είναι περισσότερο διατεθειμένα να δανειστούν χρήματα για να αυξήσουν την κατανάλωση τους και, αντίστροφα, όταν αυξάνεται το επιτόκιο να μειώνουν το δανεισμό γι' αυτό το σκοπό.

Από το άλλο μέρος, αν το επιτόκιο αυξηθεί, ορισμένα άλλα άτομα που αποταμιεύουν για ένα συγκεκριμένο σκοπό, θα είναι σε θέση να συγκεντρώσουν το κεφάλαιο που επιδιώκουν με λιγότερη αποταμιευτική προσπάθεια και ενδέχεται να μειώσουν την αποταμίευση και να αυξήσουν την κατανάλωση τους. Επίσης, για τον ίδιο λόγο, αν αυξηθεί το επιτόκιο μπορεί να μειωθούν τα ασφάλιστρα για συντάξεις από ιδιωτικούς οργανισμούς, τα οποία αποτελούν ένα είδος αποταμίευσης κι έτσι να αυξηθεί η κατανάλωση. Με τον τρόπο αυτό η αύξηση της αποταμίευσης μιας μερίδας ατόμων μπορεί να αντισταθμιστεί από τη μείωση της αποταμίευσης μιας άλλης και η τελική επίδραση του επιτοκίου στην αποταμίευση και την κατανάλωση να μην είναι σημαντική. Τέλος, για μια μερίδα ατόμων η αποταμίευση και η κατανάλωση μπορεί να είναι ανεξάρτητες από το επιτόκιο. Για όλους αυτούς τους λόγους, η επίδραση του επιτοκίου στη συνολική αποταμίευση και την κατανάλωση σε μια οικονομία δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί³².

³² Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.178.

2.8.5. Δυνατότητα δανεισμού για καταναλωτικούς σκοπούς

Η δυνατότητα λήψης δανείων για καταναλωτικούς σκοπούς είναι δυνατόν να ασκήσει σημαντική επίδραση στο ύψος της συνολικής δαπάνης για κατανάλωση σε μια οικονομία. Ιδιαίτερα, μεταβολές στις δυνατότητες δανεισμού για αγορά καταναλωτικών αγαθών, αγοράς αγαθών με δόσεις και χρήσης πιστωτικών καρτών δημιουργούν συνήθως σημαντικές μεταβολές στο μέγεθος της καταναλωτικής δαπάνης. Οι περιορισμοί του δανεισμού για καταναλωτικούς σκοπούς και του συστήματος πωλήσεων με δόσεις που εφαρμόστηκαν κατά το παρελθόν στη χώρα μας είχαν σημαντική αρνητική επίδραση στο μέγεθος της καταναλωτικής δαπάνης. Από το άλλο μέρος, η εξάπλωση της χρήσης πιστωτικών καρτών και η αύξηση της ευκολίας λήψης καταναλωτικών δανείων κατά τα τελευταία χρόνια έχουν συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης.

Σε χώρες όπως οι ΗΠΑ όπου η καταναλωτική πίστη είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένη, οι κάτοικοι έχουν συνηθίσει να αγοράζουν σχεδόν τα πάντα με δόσεις ή με πιστωτική κάρτα, που και αυτή παρέχει ευκολίες πληρωμής του χρεωστικού υπολοίπου της. Με την ψυχολογία αυτή που έχει πλέον εδραιωθεί στον αμερικανικό λαό, η μέση αμερικανική οικογένεια έχει ένα μεγάλο καταναλωτικό και στεγαστικό χρέος που η εξυπηρέτηση του της απορροφά σημαντικό μέρος του εισοδήματος της³³.

2.8.6. Διαφήμιση και γενική προσπάθεια προώθησης των πωλήσεων

Η επίδραση της διαφήμισης στο μέγεθος της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης στην οικονομία αμφισβητείται γιατί, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι, η διαφήμιση μπορεί να αυξήσει τη δαπάνη για ένα αγαθό ή μια ομάδα αγαθών προκαλώντας αλλαγές στην κατανομή της καταναλωτικής δαπάνης μεταξύ αγαθών, αλλά η επίδραση της στο σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης είναι ασήμαντη. Παρά τις αμφισβητήσεις όμως αυτές, ο συνεχής βομβαρδισμός των νοικοκυριών με διαφημίσεις που τα παροτρύνουν να καταναλώσουν, η ακατάπαυστη παρουσίαση νέων βελτιωμένων προϊόντων και γενικά η τεράστια προσπάθεια των επιχειρήσεων

³³ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.180.

να αυξήσουν τις πωλήσεις τους έχουν δημιουργήσει τη γνωστή νοοτροπία της «καταναλωτικής κοινωνίας» που επικρατεί στις περισσότερες σύγχρονες οικονομίες και που ωθεί τα άτομα σε ολοένα και μεγαλύτερη κατανάλωση³⁴.

2.8.7. Προσδοκίες και ψυχολογικοί παράγοντες

Ο Κένυς διέκρινε τους παράγοντες που επηρεάζουν την κατανάλωση σε αντικειμενικούς και σε υποκειμενικούς ή ψυχολογικούς. Αντικειμενικοί είναι εκείνοι που αντιπροσωπεύουν οικονομικά μεγέθη και μπορούν να μετρηθούν, όπως οι παράγοντες που εξετάστηκαν μέχρι τώρα, ενώ υποκειμενικοί ή ψυχολογικοί είναι οι παράγοντες που δεν αντιπροσωπεύουν οικονομικά μεγέθη αλλά ψυχολογικές καταστάσεις και δεν είναι δυνατόν να μετρηθούν. Ορισμένοι ψυχολογικοί παράγοντες που ο Κένυς ανέφερε σχετικά με την αποταμίευση είναι το αίσθημα της ασφάλειας, της ανεξαρτησίας, της υπερηφάνειας και της απληστίας, ενώ σχετικά με την κατανάλωση ανέφερε το αίσθημα της ευχαρίστησης, της γενναιοδωρίας, της επίδειξης και της υπερβολής. Παρατήρησε όμως, ότι οι παράγοντες αυτοί μπορούν να ασκήσουν σημαντική επίδραση στην αποταμιευτική και την καταναλωτική συμπεριφορά των ατόμων, αλλά δεν μεταβάλλονται βραχυχρόνια σε μια κοινωνία και, κατά συνέπεια, μπορούν να αγνοηθούν³⁵.

Η παρατήρηση αυτή είναι σωστή για τη βραχυχρόνια συνάρτηση κατανάλωσης. Μακροχρόνια όμως οι παράγοντες αυτοί, καθώς επίσης και πολλοί άλλοι ψυχολογικοί παράγοντες, είναι δυνατόν να μεταβληθούν και να ασκήσουν σημαντική επίδραση στη συνάρτηση κατανάλωσης. Οι κοινωνικές αξίες, τα πρότυπα και οι κανόνες συμπεριφοράς και αισθητικής διαφέρουν μεταξύ κοινωνιών και μεταξύ εποχών και είναι πολύ πιθανό να επηρεάζουν την καταναλωτική συμπεριφορά των ατόμων. Επειδή όμως οι εν λόγω παράγοντες δεν μπορούν να μετρηθούν ή κατά οποιοδήποτε τρόπο να εκφραστούν ποσοτικά, η επίδραση τους στην κατανάλωση παραμένει άγνωστη. Απλώς αναγνωρίζεται ότι παράγοντες ψυχολογικού χαρακτήρα

³⁴ Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 32.

³⁵ Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 33.

επηρεάζουν την κατανάλωση σε μια οικονομία, αλλά είναι αδύνατο να εξακριβωθεί η ακριβής επίδραση τους.

Ένας ψυχολογικός παράγοντας που μπορεί να ασκήσει ιδιαίτερα σημαντική επίδραση στην κατανάλωση, ακόμα και βραχυχρόνια, είναι οι προσδοκίες των ατόμων κυρίως για τα μελλοντικά εισοδήματα τους και τις τιμές. Αν τα άτομα αισθάνονται αισιόδοξα και περιμένουν αύξηση των μελλοντικών εισοδημάτων τους, η συνολική κατανάλωση τους θα αυξηθεί, ενώ θα συμβεί το αντίθετο αν αναμένουν επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης και μείωση των εισοδημάτων τους. Αν τα άτομα αναμένουν αύξηση των τιμών θα αυξήσουν τις αγορές προϊόντων, ενώ αν αναμένουν μείωση των τιμών θα τις μειώσουν. Τέλος, οι προσδοκίες για μεταβολές στις ιδιαίτερες συνθήκες ενός νοικοκυριού επηρεάζουν την κατανάλωση του³⁶.

Κεφάλαιο 3: Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη

Η οικονομική ευημερία μιας κοινωνίας εξαρτάται από το είδος, την ποσότητα και την ποιότητα των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγει. Όσο περισσότερα και τελειότερα αγαθά και υπηρεσίες έχει τη δυνατότητα να παράγει τόσο μεγαλύτερη μπορεί να είναι η παρούσα ή η μελλοντική της κατανάλωση και τόσο υψηλότερο το επίπεδο της οικονομικής της ευημερίας.

Μια κοινωνία μπορεί βέβαια να αποκτήσει με το εξωτερικό εμπόριο προϊόντα που δεν παράγονται στην οικονομία της. Για την απόκτηση όμως των προϊόντων αυτών πρέπει να είναι σε θέση να δώσει προϊόντα δικής της παραγωγής. Μπορεί βέβαια να δανείζεται μια χώρα από το εξωτερικό για να πληρώνει για τις εισαγωγές της, αλλά αυτό δεν είναι δυνατό να γίνεται επ' αόριστο. Αργά ή γρήγορα θα πρέπει να ξεπληρώσει τα χρέη της και για να αποκτήσει τα αναγκαία ποσά θα χρειαστεί να εξάγει δικά της αγαθά και υπηρεσίες. Γενικά η δυνατότητα ικανοποίησης των σημερινών και των μελλοντικών αναγκών μιας κοινωνίας εξαρτάται από το αποτέλεσμα της παραγωγής που πραγματοποιείται στην οικονομία της'.

Η παραγωγή προϊόντων σε μια οικονομία επιτυγχάνεται με το συνδυασμό των συντελεστών της παραγωγής, δηλαδή με το συνδυασμό εργασίας, κεφαλαίου, γης και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Με την παραγωγή οι συντελεστές αυτοί μετατρέπονται σε αγαθά και υπηρεσίες, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για

³⁶ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.181.

κατανάλωση ή για αύξηση της παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας. Όσο περισσότερα και καλύτερα αγαθά και υπηρεσίες έχει τη δυνατότητα να παράγει μια οικονομία τόσο μεγαλύτερη μπορεί να είναι η παρούσα και η μελλοντική της κατανάλωση και τόσο υψηλότερο το επίπεδο της οικονομικής της ευημερίας.

3.1. Βασικά εθνικολογιστικά μεγέθη

Για την παρακολούθηση της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης χρειάζεται να χρησιμοποιηθούν ένα λογιστικό σύστημα και διάφοροι λογαριασμοί. Κατά τον ίδιο τρόπο, για να γίνει γνωστή η κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικονομία μιας χώρας κάθε χρόνο και να είναι δυνατό να γίνουν διαχρονικές συγκρίσεις για να διαπιστωθεί αν υπάρχει βελτίωση ή χειροτέρευση της απόδοσής της, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα σύστημα εθνικών λογαριασμών, οι οποίοι τηρούνται με βάση συγκεκριμένες αρχές, που κατά κανόνα είναι οι ίδιες στις διάφορες χώρες. Οι λογαριασμοί αυτοί δίνουν τη δυνατότητα να γίνει γνωστό ποια είναι η αξία του προϊόντος που παρήχθη στην οικονομία σε ένα χρόνο, πόση ήταν η συνολική κατανάλωση ή η συνολική επένδυση, πόσο μεταβλήθηκαν τα διάφορα οικονομικά μεγέθη από τον προηγούμενο χρόνο, ποιο ποσό φόρων πληρώθηκε στο κράτος κ.ά. Τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη που υπολογίζονται με τους εθνικούς λογαριασμούς εξετάζονται πιο κάτω, είναι δε το εθνικό προϊόν, το εγχώριο προϊόν, το εθνικό εισόδημα, το εγχώριο εισόδημα, η εθνική δαπάνη, η εγχώρια δαπάνη, το προσωπικό εισόδημα και το προσωπικό διαθέσιμο εισόδημα³⁷.

3.1.1. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Συχνά χρησιμοποιούνται διάφοροι όροι, όπως για παράδειγμα το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, το Καθαρό Εγχώριο Προϊόν και το Καθαρό Εθνικό Προϊόν για να περιγραφεί η παραγωγική δυναμικότητα και η αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας και μιας περιοχής.

³⁷ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 52.

Σύμφωνα λοιπόν με τους κοινώς αποδεκτούς ορισμούς, το Εθνικό Προϊόν (National Product) είναι η συνολική χρηματική αξία των αγαθών και των υπηρεσιών της τελικής χρήσης που παράγονται σε μια οικονομία κατά τη διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου. Με τον όρο εθνικό προϊόν μιας χώρας νοείται το προϊόν που παράγεται από τους συντελεστές παραγωγής (εργασία, κεφάλαιο και γη) που ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας, άσχετα εάν η παραγωγή του προϊόντος γίνεται μέσα είτε έξω από την χώρα. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα μεγέθη εθνικό προϊόν και εγχώριο προϊόν επικαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό, αλλά όμως δεν είναι τα ίδια. Ένα τμήμα του εθνικού προϊόντος δεν περιλαμβάνεται στο εγχώριο προϊόν γιατί αφορά το προϊόν που παράχθηκε στο εξωτερικό από παραγωγικούς συντελεστές που όμως ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας. Τέλος ένα τμήμα του εγχώριου προϊόντος δεν περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν γιατί οι παραγωγικοί συντελεστές που το παρήγαγαν ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους ξένων χωρών.

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν Α.Ε.Π., (Gross National Product) προκύπτει εάν στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν προστεθεί το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από το εξωτερικό στους κατοίκους της χώρας. Δηλαδή με άλλα λόγια, όταν στο εθνικό προϊόν έχουν συμπεριληφθεί οι ακαθάριστες επενδύσεις αυτό ονομάζεται ακαθάριστο εθνικό προϊόν. Ακαθάριστες επενδύσεις είναι αυτές που περιλαμβάνουν ολόκληρη την αξία του υλικού νέου κεφαλαίου που δημιουργήθηκε στην οικονομία.

Το Καθαρό Εγχώριο Προϊόν (Net Domestic Product) προκύπτει εάν από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αφαιρεθούν οι αποσβέσεις. Ως απόσβεση θεωρείται η αξία του αχρηστεμένου κεφαλαίου (επένδυσης) που επέρχεται λόγω λειτουργικής φθοράς είτε παλαιώματος στη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου.

Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν (Net National Product) προκύπτει εάν από το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν αφαιρεθούν οι αποσβέσεις. Δηλαδή με άλλα λόγια, όταν στο εγχώριο προϊόν έχουν συμπεριληφθεί οι καθαρές επενδύσεις αυτό ονομάζεται καθαρό εθνικό προϊόν³⁸.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν καλείται το σύνολο των αξιών των τελικών αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται σε μια εθνική οικονομία μέσα σε μία χρονική περίοδο (συνήθως ένα έτος). Όταν ο ρυθμός μεταβολής του Ακαθάριστου Εθνικού

³⁸ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 111.

Προϊόντος είναι θετικός είτε αρνητικός είτε μηδενικός, τότε αυτό φανερώνει ότι η οικονομία της χώρας είναι σε άνοδο είτε σε ύφεση είτε σε στασιμότητα αντίστοιχα.

Ο πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τα δάση και την αλιεία. Ο πρωτογενής τομέας σημείωσε μια χρονική βαθμιαία μείωση στη συνεισφορά του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και επίσης στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού (λόγω της εγκατάλειψης της γης και του φαινομένου της μετανάστευσης). Ο δευτερογενής τομέας αποτελείται από τους κλάδους της βιομηχανίας, της ενέργειας, της ύδρευσης, των ορυχείων-λατομείων, των μεταλλευμάτων και της οικοδομής.

Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει το εμπόριο, τις μεταφορές (θαλάσσιες, εναέριες, και χερσαίες), τις επικοινωνίες, τη δημόσια διοίκηση, τις τράπεζες, και τις ασφάλειες, την εκπαίδευση, την υγεία και τις υπόλοιπες υπηρεσίες³⁹.

Για να αποφευχθεί διπλός υπολογισμός των ίδιων προϊόντων στην αξία του εθνικού προϊόντος πρέπει να συμπεριληφθεί η αξία των τελικών μόνον προϊόντων και όχι των ενδιάμεσων. Εκείνο που ενδιαφέρει από πλευράς οικονομικής ευημερίας είναι η αξία του τελικού προϊόντος που μπορεί να διατεθεί για την ικανοποίηση των αναγκών της κοινωνίας και όχι η αξία των ενδιάμεσων προϊόντων που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του. Για το λόγο αυτό στο εθνικό προϊόν μιας οικονομίας περιλαμβάνεται η αξία των τελικών μόνον προϊόντων της παραγωγής και όχι των ενδιάμεσων.

Το εθνικό προϊόν μιας οικονομίας μπορεί να υπολογιστεί με τρεις μεθόδους: τη μέθοδο της δαπάνης για την αγορά του τελικού προϊόντος, τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας και την εισοδηματική μέθοδο. Πιο κάτω εξετάζεται με συντομία ο τρόπος υπολογισμού του εθνικού προϊόντος με καθεμία από τις μεθόδους αυτές⁴⁰.

3.1.1.1. Υπολογισμός με τη μέθοδο της δαπάνης

Σύμφωνα με τη μέθοδο της δαπάνης για την αγορά του τελικού προϊόντος ο υπολογισμός της αξίας του μεγέθους του εθνικού προϊόντος γίνεται με την πρόσθεση

³⁹ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 53.

⁴⁰ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 112.

των δαπανών για την αγορά των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην οικονομία κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Το προϊόν μιας οικονομίας ή θα πουληθεί κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου της παραγωγής του ή θα μείνει ως απόθεμα. Για τον υπολογισμό επομένως της αξίας του μπορεί να ληφθεί το σύνολο της αξίας των πωλήσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου από την οποία θα πρέπει να αφαιρεθεί η αξία των αποθεμάτων που υπήρχαν στην αρχή της περιόδου και να προστεθεί η αξία των αποθεμάτων που απομένουν κατά το τέλος της περιόδου.

Κατά συνέπεια για τον υπολογισμό του μεγέθους του εθνικού προϊόντος μιας ορισμένης χρονικής περιόδου με τη μέθοδο της δαπάνης για την αγορά του τελικού προϊόντος, μπορεί να ληφθεί η συνολική αξία των πωλήσεων τελικών προϊόντων, που ισούται με το σύνολο των δαπανών για την αγορά τους και να προστεθεί στην αξία αυτή η καθαρή μεταβολή των αποθεμάτων. Για τον υπολογισμό της συνολικής αξίας των πωλήσεων τελικών προϊόντων σε μια οικονομία κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου λαμβάνονται⁴¹:

- 1) Οι πωλήσεις τελικών προϊόντων στους καταναλωτές που αντιπροσωπεύονται από τις δαπάνες των καταναλωτών για την αγορά τους.
- 2) Οι πωλήσεις προϊόντων για το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου που αντιπροσωπεύονται από τις δαπάνες για την αγορά επενδυτικών αγαθών.
- 3) Οι πωλήσεις προϊόντων στο Δημόσιο που αντιπροσωπεύονται από τις δαπάνες του Δημοσίου για την αγορά των προϊόντων αυτών.
- 4) Οι πωλήσεις προϊόντων στο εξωτερικό που αντιπροσωπεύονται από την αξία των εξαγωγών.

Για τον υπολογισμό της αξίας του εθνικού προϊόντος στο σύνολο αυτό προστίθεται και η αξία της αυξομειώσεως των αποθεμάτων. Επειδή ένα μέρος των πωλήσεων και της αυξήσεως των αποθεμάτων είναι δυνατό να αντιπροσωπεύει προϊόντα που δεν είχαν παραχθεί στη χώρα, αλλά είχαν εισαχθεί από το εξωτερικό, η αξία των εισαγωγών αφαιρείται από το άθροισμα των πιο πάνω κονδυλίων. Συνήθως η αξία των εισαγωγών παρουσιάζεται ως αφαιρετικό στοιχείο της αξίας των εξαγωγών, οπότε το υπόλοιπο αυτό αναφέρεται ως καθαρές εξαγωγές.

⁴¹ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 55.

Οι πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών στο Δημόσιο θα έπρεπε λογικά να θεωρούνται ως πωλήσεις ενδιάμεσων προϊόντων, δεδομένου ότι τα προϊόντα αυτά χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των υπηρεσιών του Δημοσίου. Επειδή όμως οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονται συνήθως χωρίς αντάλλαγμα ή με αντάλλαγμα που δεν καθρεφτίζει την πραγματική αξία των υπηρεσιών, είναι υπερβολικά δύσκολο να γίνει υπολογισμός της αξίας τους. Για να αποφευχθεί το πρόβλημα αυτό η αξία των υπηρεσιών που προσφέρονται από το Δημόσιο θεωρείται ότι είναι ίση με το κόστος λειτουργίας του. Για το λόγο αυτό η αξία των αγορών του Δημοσίου θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει την αξία των υπηρεσιών που προσφέρει .

Όπως είναι ευνόητο, στην αξία του προϊόντος μιας ορισμένης χρονικής περιόδου δεν περιλαμβάνονται οι πωλήσεις προϊόντων που έχουν παραχθεί στις προηγούμενες περιόδους, όπως οι πωλήσεις μεταχειρισμένων αντικειμένων, οι πωλήσεις παλαιών έργων τέχνης κλπ., γιατί τα προϊόντα αυτά δεν αντιπροσωπεύουν παραγωγή της περιόδου αυτής. Επίσης στο προϊόν δεν περιλαμβάνονται χρηματοδοτικές συναλλαγές, όπως είναι η σύναψη δανείων, η αγοραπωλησία χρηματιστηριακών τίτλων κ.λπ., γιατί οι συναλλαγές αυτές δεν αντιπροσωπεύουν παραγωγή.

3.1.1.2. Μέθοδος της προστιθέμενης αξίας

Για να υπολογιστεί το τελικό προϊόν με τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας, αθροίζονται οι αξίες που προστίθενται κατά την παραγωγή του από τους διάφορους κλάδους και τις δραστηριότητες κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Η προστιθέμενη αξία από μια επιχείρηση είναι η διαφορά μεταξύ των πωλήσεων και των αγορών προϊόντων που πραγματοποιεί. Η αξία αυτή αντιπροσωπεύει τη συμβολή της επιχείρησης στην παραγωγή του προϊόντος και δείχνει το σύνολο των εισοδημάτων που δημιουργούνται από την παραγωγική της δραστηριότητα. Συνεπώς, το άθροισμα των προστιθέμενων αξιών απ' όλες τις επιχειρήσεις στην οικονομία δείχνει την αξία του προϊόντος που παράγεται ή το σύνολο των εισοδημάτων που δημιουργούνται από την παραγωγή του.

Η μέθοδος της προστιθέμενης αξίας πλεονεκτεί σε σύγκριση με τη μέθοδο του υπολογισμού της τελικής δαπάνης κατά το ότι αποφεύγεται ο κίνδυνος πολλαπλού υπολογισμού των ίδιων προϊόντων. Όταν χρησιμοποιείται η μέθοδος της τελικής

δαπάνης, είναι συχνά δύσκολο να προσδιοριστεί αν οι πωλήσεις μιας επιχείρησης αφορούν προϊόντα που θα χρησιμοποιηθούν ως τελικά από τους αγοραστές ή θα ξανά πουληθούν με τη μορφή που έχουν ή μετά από επεξεργασία. Για τη χρησιμοποίηση της μεθόδου της προστιθέμενης αξίας απαιτούνται στοιχεία μόνο για τις πωλήσεις και τις αγορές των επιχειρήσεων χωρίς να χρειάζεται να γίνει διάκριση μεταξύ των πωλήσεων τελικών και ενδιάμεσων προϊόντων. Η αξία του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος είναι ίδια είτε εκτιμηθεί με τη μέθοδο της τελικής δαπάνης είτε με τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας⁴².

3.1.2. Προσωπικό εισόδημα και προσωπικό διαθέσιμο εισόδημα

Το Εθνικό Εισόδημα διαφέρει συνήθως από το σύνολο των εισοδημάτων που δικαιούνται να εισπράξουν τα διάφορα άτομα στην οικονομία, το οποίο ονομάζεται Προσωπικό Εισόδημα (ΠΕ). Εθνικό εισόδημα είναι το σύνολο των αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής για τη συμβολή τους στην παραγωγή του προϊόντος της οικονομίας κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Προσωπικό εισόδημα είναι το σύνολο των εισοδημάτων που δικαιούνται να εισπράξουν σε χρήμα ή σε είδος τα διάφορα άτομα στην οικονομία. Το εθνικό εισόδημα μπορεί να γίνει προσωπικό εισόδημα αν διανεμηθεί στους ιδιοκτήτες των συντελεστών της παραγωγής, μπορεί όμως και να μη γίνει αν παρακρατηθεί, όπως στην περίπτωση των αδιανέμητων κερδών των ανώνυμων εταιρειών και των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικών ασφαλίσεων. Από το άλλο μέρος ορισμένα άτομα εισπράττουν εισοδήματα που δεν αντιπροσωπεύουν αντάλλαγμα για τη διάθεση συντελεστών παραγωγής στην παραγωγική διαδικασία, όπως στην περίπτωση συντάξεων, δωρεών κλπ. Με άλλα λόγια το προσωπικό εισόδημα μπορεί να περιλάβει εισοδήματα που δεν αποτελούν μέρος του εθνικού εισοδήματος⁴³.

Το προσωπικό εισόδημα ισούται με το εθνικό εισόδημα, μείον το μέρος του εθνικού εισοδήματος το οποίο δε διανέμεται στα άτομα συν τις κρατικές

⁴² Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.53.

⁴³ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.68.

μεταβιβάσεις εισοδήματος σε ιδιώτες. Αν από το προσωπικό εισόδημα αφαιρεθεί το σύνολο των προσωπικών φόρων, όπως είναι ο φόρος εισοδήματος, βρίσκεται το προσωπικό διαθέσιμο ή απλώς Διαθέσιμο Εισόδημα (ΔΕ). Το Διαθέσιμο Εισόδημα είναι το εισόδημα που μπορούν να διαθέτουν τα άτομα για κατανάλωση ή αποταμίευση^{44,45}.

Το διαθέσιμο εισόδημα ορίζεται ως το άθροισμα των ατομικών εισοδημάτων, τα οποία υπάρχουν στη διάθεση των ατόμων, προς κατανάλωση ή αποταμίευση. Εύλογα θα περίμενε κανείς, το διαθέσιμο εισόδημα να είναι ίσο με το εισόδημα που δημιουργείται στην παραγωγική διαδικασία, δηλαδή με το εθνικό εισόδημα. Η κρατική όμως παρέμβαση, καθώς και η πολιτική των επιχειρήσεων, δημιουργούν μια διαφορά μεταξύ των δύο μεγεθών, η οποία οφείλεται στους εξής κυρίως λόγους⁴⁶:

- 1) Το κράτος επιβάλλει φορολογία στα κέρδη των ανωνύμων εταιριών πριν από τη διανομή των κερδών στους μετόχους και επομένως ένα μέρος του δημιουργημένου εισοδήματος δεν περιέρχεται στους κατόχους των επιχειρήσεων αλλά στο κράτος.
- 2) Το κράτος φορολογεί αμέσως τα ατομικά εισοδήματα (φορολογία εισοδήματος) και κατ' αυτό τον τρόπο ένα ακόμη μέρος του εισοδήματος δεν περιέρχεται στη διάθεση των ατόμων.
- 3) Το κράτος παρέχει χρηματικά εισοδήματα σε άτομα τα οποία, για διάφορους λόγους, δε συμμετέχουν στην παραγωγή του προϊόντος. Αυτές είναι οι γνωστές μεταβιβαστικές πληρωμές, όπως η καταβολή επιδομάτων ανεργίας σε άτομα που δε βρίσκουν απασχόληση και η πληρωμή συντάξεων σε υπερήλικες, οι οποίοι δε συμμετέχουν πια στην παραγωγική διαδικασία.
- 4) Στην πολιτική των ανωνύμων εταιριών να μη διανέμουν όλα τα κέρδη της περιόδου στους μετόχους, αλλά ένα μέρος από αυτά να το αφήνουν να παραμένει στην εταιρία, για μελλοντική χρήση.

⁴⁴ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 74.

⁴⁵ Mankiw, G., Πανεθυμιτάκης, Α., Σταματάκης, Ν., Μακροοικονομική θεωρία. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998, σ. 75.

⁴⁶ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 40.

3.1.3. Εθνικό και εγχώριο εισόδημα

Όπως προαναφέρθηκε, η παραγωγή του προϊόντος γίνεται με τη χρησιμοποίηση των συντελεστών της παραγωγής, τους οποίους ορίζουν διάφοροι φορείς στην οικονομία. Για τη διάθεση των συντελεστών αυτών για την παραγωγή του προϊόντος καταβάλλεται μια αμοιβή που το μέγεθος της εξαρτάται από την ποσότητα και την τιμή κάθε συντελεστή. Το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών για τη συμβολή τους στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου στην οικονομία ονομάζεται εθνικό εισόδημα. Εθνικό εισόδημα είναι το σύνολο των εισοδημάτων τα οποία δημιουργούνται από την παραγωγή του προϊόντος της οικονομίας. Το εθνικό εισόδημα αποτελείται από⁴⁷:

- 1) Μισθούς, ημερομίσθια και οποιαδήποτε άλλη αμοιβή του συντελεστή εργασία.
- 2) Τόκους που αντιπροσωπεύουν την αμοιβή του συντελεστή κεφάλαιο.
- 3) Έγγειο πρόσοδο που είναι η αμοιβή για το συντελεστή γη και γενικά το φυσικό περιβάλλον.
- 4) Κέρδη που είναι η αμοιβή της επιχειρηματικής δραστηριότητας και πρωτοβουλίας.

Όταν το εθνικό εισόδημα περιλαμβάνει και την αξία της απόσβεσης αναφέρεται ως Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ). Όταν αφαιρεθεί η απόσβεση αναφέρεται ως Καθαρό Εθνικό Εισόδημα (ΚΕΕ) ή απλώς ως εθνικό εισόδημα. Τόσο το ακαθάριστο όσο και το καθαρό εισόδημα δεν περιλαμβάνουν συνήθως του έμμεσους φόρους, δηλαδή εκφράζονται σε τιμές συντελεστών παραγωγής. Αν τα μεγέθη αυτά περιλάβουν και τους έμμεσους φόρους, τότε πρέπει να αναφέρεται ότι εκφράζονται σε αγοραίες τιμές.

Από την ανάλυση του οικονομικού κυκλώματος είναι φανερό, ότι η αξία του συνολικού προϊόντος ισούται με το σύνολο των εισοδημάτων, τα οποία πληρώνονται στους παραγωγικούς συντελεστές για τη συμμετοχή τους στην παραγωγή του προϊόντος. Γενικά, οτιδήποτε αυξάνει την τιμή του προϊόντος, χωρίς να αποτελεί

⁴⁷ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 72.

εισόδημα κάποιου συντελεστή πρέπει να αφαιρείται από το καθαρό εθνικό προϊόν, για να ληφθεί το εθνικό εισόδημα⁴⁸.

Όπως στην περίπτωση του προϊόντος έτσι και στην περίπτωση του εισοδήματος πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του εγχώριου και του εθνικού εισοδήματος. Εγχώριο εισόδημα είναι το σύνολο των αμοιβών των συντελεστών που βρίσκονται μέσα στην επικράτεια της χώρας, ανεξάρτητα από τη μόνιμη κατοικία των ιδιοκτητών τους. Το εγχώριο εισόδημα είναι το αντίστοιχο του εγχώριου προϊόντος. Εθνικό εισόδημα μιας χώρας είναι το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών που ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της για τη συμβολή των συντελεστών αυτών στην παραγωγική διαδικασία, ανεξάρτητα αν αυτοί βρίσκονται ή η παραγωγική διαδικασία πραγματοποιείται μέσα ή έξω από την επικράτεια της. Το εθνικό εισόδημα είναι το αντίστοιχο του εθνικού προϊόντος.

Το εθνικό εισόδημα μιας χώρας είναι ίσο με το εγχώριο εισόδημα, συν το σύνολο των εισοδημάτων από το εξωτερικό που αντιπροσωπεύουν αμοιβές συντελεστών παραγωγής που βρίσκονται στο εξωτερικό αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας, μείον το σύνολο των εισοδημάτων που αντιπροσωπεύουν αμοιβές παραγωγικών συντελεστών που βρίσκονται στη χώρα αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους ξένων χωρών.

Τόσο το ακαθάριστο όσο και το καθαρό εγχώριο ή εθνικό εισόδημα δεν περιλαμβάνουν συνήθως έμμεσους φόρους, δηλαδή εκφράζονται σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής. Αν όμως περιλαμβάνουν έμμεσους φόρους, τότε πρέπει να αναφέρεται ότι εκφράζονται σε αγοραίες τιμές⁴⁹.

Το θεσμικό πλαίσιο της λειτουργίας μιας οικονομίας βάζει περιορισμούς στην έκταση της λεπτομέρειας με την οποία μπορούν να δοθούν τα στατιστικά στοιχεία εισοδήματος. Σε πολλές φάσεις της η οικονομική δραστηριότητα απαιτεί σύνθετες συναλλαγές στις οποίες συμμετέχουν περισσότεροι από έναν παραγωγικοί συντελεστές ώστε να είναι αδύνατος ο ακριβής προσδιορισμός της συμμετοχής κάθε συντελεστή χωριστά. Ιδιαίτερα στο πεδίο της επιχειρηματικής δράσης των ιδιωτών

⁴⁸ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 39.

⁴⁹ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.67.

στο βιομηχανικό αλλά και στον αγροτικό τομέα ο διαχωρισμός της αμοιβής εργασίας από την αμοιβή κεφαλαίου είναι ιδιαίτερα δύσκολος⁵⁰.

3.1.4. Εθνική δαπάνη

Μια άλλη βασική έννοια των εθνικών λογαριασμών είναι η έννοια της εθνικής δαπάνης. Η εθνική δαπάνη προκύπτει από τον υπολογισμό του ΑΕΠ με τη μέθοδο της τελικής δαπάνης και περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών που γίνονται για την αγορά του τελικού προϊόντος, το οποίο παράγεται στην οικονομία κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Η εθνική δαπάνη περιλαμβάνει επίσης την αξία των μεταβολών των αποθεμάτων. Μια αύξηση των αποθεμάτων θεωρείται ως αγορά από τις επιχειρήσεις των ίδιων τους των προϊόντων. Η εθνική δαπάνη δεν περιλαμβάνει τις δαπάνες που γίνονται για την αγορά των ενδιάμεσων προϊόντων (δηλαδή των προϊόντων που πρόκειται να ξαναπωληθούν), αλλά μόνο τις δαπάνες για την αγορά των τελικών προϊόντων.

Η εθνική δαπάνη θα πρέπει να διακριθεί από την εγχώρια δαπάνη. Η εθνική δαπάνη είναι το σύνολο των δαπανών που γίνονται για την αγορά του εθνικού προϊόντος. Η εγχώρια δαπάνη είναι το σύνολο των δαπανών που γίνονται για την αγορά του εγχώριου προϊόντος. Υπάρχει δηλαδή αντιστοιχία μεταξύ εθνικού προϊόντος και εθνικής δαπάνης και εγχώριου προϊόντος με εγχώρια δαπάνη⁵¹.

Η παραγωγή των δημοσίων αγαθών πραγματοποιείται μέσω των δημοσίων επενδύσεων. Οι δημόσιες επενδύσεις αποτελούνται από τις επενδύσεις των κρατικών οργανισμών και υπηρεσιών, από τις επενδύσεις των δημοσίων επιχειρήσεων και τις επενδύσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι αποφάσεις για τις δημόσιες επενδύσεις στηρίζονται κυρίως σε κοινωνικά είτε σε πολιτικά κριτήρια και δεν επηρεάζονται σημαντικά από τους παράγοντες που καθορίζουν τις επενδύσεις των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Με τις δημόσιες δαπάνες και τις δημόσιες επενδύσεις γίνεται προσπάθεια για να πραγματοποιηθούν τα διάφορα επενδυτικά σχέδια της κυβέρνησης και παράλληλα να

⁵⁰ Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 58.

⁵¹ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 76.

υλοποιηθούν τα κοινωνικά-οικονομικά προγράμματα και οι εκάστοτε στόχοι που έχουν τεθεί.

Με βάση τις δημόσιες δαπάνες διαμορφώνεται και η εκάστοτε εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης. Με τον όρο Εισοδηματική Πολιτική νοούνται οι αποφάσεις της κυβέρνησης ως προς τις αυξήσεις που θα δοθούν στους δημοσίους υπαλλήλους, καθώς επίσης και όταν εφαρμόζεται σταθεροποιητικό πρόγραμμα (πρόγραμμα λιτότητας) και στους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα⁵². Οι διάφορες δαπάνες επί του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος μπορεί να ταξινομηθούν στις εξής γενικές κατηγορίες⁵³:

- 1) Κατανάλωση. Ο όρος κατανάλωση αναφέρεται στο σύνολο των δαπανών των νοικοκυριών για την αγορά καταναλωτικών και διαρκών αγαθών. Όπως είναι γνωστό, ως καταναλωτικά ορίζονται τα αγαθά, τα οποία μετά την πρώτη χρήση δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εκ νέου για την ικανοποίηση της ίδιας ανάγκης. Αντίθετα των διαρκών αγαθών γίνεται χρήση συνεχώς κατά τη διάρκεια της ζωής τους.
- 2) Επένδυση. Το σύνολο των δαπανών των επιχειρήσεων για την αγορά κεφαλαιουχικών αγαθών ορίζεται ως επένδυση. Ειδικότερα η επένδυση περιλαμβάνει τα εξής τρία κονδύλια: τις δαπάνες για την αγορά κεφαλαίου, το οποίο είναι απαραίτητο για τη λειτουργία των επιχειρήσεων, τις δαπάνες των νοικοκυριών για την κατασκευή σπιτιών, τις μεταβολές στα αποθέματα προϊόντων των επιχειρήσεων. Είναι φανερό, ότι η επένδυση είναι δημιουργία πραγματικού κεφαλαίου. Ένα όμως μέρος της επένδυσης κατά την τρέχουσα περίοδο προορίζεται για την αντικατάσταση της φθοράς του αποθέματος κεφαλαίου, λόγω της συμμετοχής του στην παραγωγική διαδικασία. Το υπόλοιπο μέρος της επένδυσεως αποτελεί αύξηση του κεφαλαίου. Για να υπάρχει σαφής διάκριση των εννοιών, το σύνολο της επένδυσης ορίζεται ως ακαθάριστη επένδυση. Αν από την ακαθάριστη επένδυση αφαιρεθεί η φθορά του κεφαλαίου, δηλαδή οι αποσβέσεις, το υπόλοιπο λέγεται καθαρή επένδυση. Είναι βεβαίως δυνατό, η καθαρή επένδυση να είναι και αρνητική, όταν οι

⁵² Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 101.

⁵³ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 42.

αποσβέσεις είναι μεγαλύτερες από την ακαθάριστη επένδυση. Είναι χρήσιμο στο σημείο αυτό να τονιστεί η διαφορά μεταξύ κεφαλαίου, επένδυσης και απόσβεσης. Το κεφάλαιο υπάρχει στην αρχή της παραγωγικής περιόδου, είναι δηλαδή απόθεμα. Η επένδυση είναι δημιουργία κεφαλαίου κατά τη διάρκεια της περιόδου, είναι δηλαδή ροή. Η απόσβεση τέλος είναι φθορά του κεφαλαίου κατά τη διάρκεια της περιόδου, είναι δηλαδή ροή. Η διαφορά μεταξύ επένδυσης και απόσβεσης δίνει τη μεταβολή στο απόθεμα του κεφαλαίου στο τέλος της περιόδου και αποτελεί την καθαρή επένδυση, η οποία ως διαφορά ροών είναι και αυτή ροή.

- 3) Κρατική δαπάνη. Το κράτος προβαίνει και σε δαπάνες μεγάλης κλίμακας, οι οποίες μπορεί να είναι δαπάνες για επενδύσεις ή για κατανάλωση. Από οικονομική άποψη, σημασία έχει όχι μόνο το είδος, αλλά και το ύψος των κρατικών δαπανών.

Οι τρεις γενικές κατηγορίες δαπανών εξαντλούν το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, εφόσον η οικονομία είναι κλειστή, με την έννοια ότι δεν έχει διεθνείς συναλλαγές. Αν η οικονομία έχει εμπορικές σχέσεις με άλλες οικονομίες, αν είναι δηλαδή ανοικτή, πρέπει να λάβουμε υπόψη τις εξαγωγές και εισαγωγές των προϊόντων.

3.1.5.Συσχέτιση εθνικού προϊόντος, εθνικού εισοδήματος και εθνικής δαπάνης

Το ακαθάριστο εθνικό προϊόν είναι το σύνολο της αξίας των τελικών προϊόντων μιας οικονομίας, το οποίο ισούται με το σύνολο των προστιθέμενων αξιών από τις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες της οικονομίας κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα, το σύνολο αυτό των αξιών αποτελείται από το άθροισμα των αμοιβών των συντελεστών που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του προϊόντος, δηλαδή των στοιχείων που αποτελούν το καθαρό εθνικό εισόδημα, και από την απόσβεση και τους έμμεσους φόρους. Κατά συνέπεια το ακαθάριστο εθνικό προϊόν ισούται εξ'ορισμού με το άθροισμα του καθαρού εθνικού εισοδήματος, της απόσβεσης και των έμμεσων φόρων. Αν αφαιρεθούν και από τα δύο μέλη της ταυτότητας οι έμμεσοι φόροι προκύπτει ότι το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής είναι ταυτόσημο με το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα. Αν και από τα δύο μέλη της ταυτότητας αφαιρεθεί η απόσβεση προκύπτει ότι το καθαρό εθνικό προϊόν

σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής είναι ταυτόσημο με το καθαρό εθνικό εισόδημα.

Το εθνικό προϊόν είναι επίσης ταυτόσημο με την εθνική δαπάνη. Το εθνικό προϊόν είναι η αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται σε μια οικονομία κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Το προϊόν αυτό ή θα πουληθεί ή θα προστεθεί στα αποθέματα. Το μέρος του προϊόντος που θα πουληθεί θα αγοραστεί από κάποιον στην οικονομία και κατά συνέπεια η αξία του θα παρουσιαστεί ως μέρος της εθνικής δαπάνης. Το μέρος του προϊόντος που θα μείνει ως απόθεμα θα παρουσιαστεί πάλι ως μέρος της εθνικής δαπάνης, καθ'ότι εξ'ορισμού η εθνική δαπάνη περιλαμβάνει όχι μόνον το σύνολο των δαπανών για την αγορά του τελικού προϊόντος της οικονομίας αλλά και την αξία της αυξήσεως των αποθεμάτων.

Αφού η εθνική δαπάνη περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών που γίνονται για την αγορά του τελικού προϊόντος της οικονομίας, καθώς επίσης και την αξία της αυξήσεως των αποθεμάτων, και αφού το τελικό προϊόν ή αγοράζεται ή μένει ως απόθεμα, η εθνική δαπάνη είναι εξορισμού ίση με το εθνικό προϊόν. Αν περιλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι και η απόσβεση και στα δύο μεγέθη, το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε αγοραίες τιμές είναι ταυτόσημο με την ακαθάριστη εθνική δαπάνη σε αγοραίες τιμές. Αν αφαιρεθούν οι έμμεσοι φόροι και από τα δύο μέλη της ταυτότητας, αυτή ισχύει για τα μεγέθη που εκφράζονται πλέον σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής. Επίσης αν αφαιρεθεί η απόσβεση και από τα δύο μέλη, η ταυτότητα ισχύει για τα καθαρά μεγέθη⁵⁴.

Αφού το εθνικό προϊόν είναι ταυτόσημο με το εθνικό εισόδημα και την εθνική δαπάνη συνάγεται ότι και το εθνικό εισόδημα είναι ταυτόσημο με την εθνική δαπάνη, ότι δηλαδή τα τρία μεγέθη, εθνικό προϊόν, εθνικό εισόδημα και εθνική δαπάνη, είναι μεταξύ τους σχετιζόμενα.

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ισούται με τη συνολική αξία των τελικών προϊόντων που παράγονται σε μια οικονομία σε μια ορισμένη χρονική περίοδο. Η αξία αυτή είναι ίση με το σύνολο των δαπανών που γίνονται για την αγορά του προϊόντος και με το σύνολο των προστιθέμενων αξιών από διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες, το οποίο ισούται με το άθροισμα των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του προϊόντος, συν την

⁵⁴ Mankiw, G., Πανεθυμιτάκης, Α., Σταματάκης, Ν., Μακροοικονομική θεωρία. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998, σ. 39.

απόσβεση και τους έμμεσους φόρους. Συνεπώς, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι ίσο με το ακαθάριστο εγχώριο εισόδημα, όταν και τα δύο αυτά μεγέθη εκφράζονται σε αγοραίες τιμές.

Το εγχώριο προϊόν και το εγχώριο εισόδημα μιας οικονομίας είναι βασικά το ίδιο συνολικό μέγεθος, ιδωμένο από δύο διαφορετικές οπτικές γωνίες: Το εγχώριο προϊόν είναι η χρηματική αξία του συνολικού προϊόντος που παράγεται σε μια χρονική περίοδο ενώ το εγχώριο εισόδημα είναι το συνολικό εισόδημα εκείνων που έλαβαν μέρος στην παραγωγή του. Όμοια αντιστοιχία υπάρχει και μεταξύ του εθνικού προϊόντος και του εθνικού εισοδήματος⁵⁵.

3.2. Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και κατά κεφαλήν εισόδημα

Το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών που συμβάλλουν στην παραγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου καλείται εθνικό εισόδημα. Δηλαδή, εθνικό εισόδημα είναι το σύνολο των εισοδημάτων που δημιουργούνται από την παραγωγή του προϊόντος της οικονομίας. Το εθνικό εισόδημα αποτελείται από τους μισθούς, τα ημερομίσθια, την αμοιβή του συντελεστή κεφαλαίου, την έγγειο πρόσοδο, δηλαδή την αμοιβή της γης και τις άλλες αμοιβές των παραγωγικών συντελεστών, όπως για παράδειγμα την αμοιβή της επιχειρηματικότητας. Πιο συγκεκριμένα, Εθνικό Εισόδημα είναι το Καθαρό Εθνικό Προϊόν που είναι εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες. Δηλαδή το Εθνικό εισόδημα μπορεί να εκφραστεί από την ακόλουθη ταυτότητα: $Y = K + E$ (το άθροισμα της κατανάλωσης και της επένδυσης). Βασική ταυτότητα για την συνθήκη ισορροπίας του εισοδήματος σε ανοικτή οικονομία είναι η $Y = C + I + G + (X - M)$ δηλαδή Εθνικό Εισόδημα = Κατανάλωση + Επενδύσεις + Δημόσιες Δαπάνες + (Εξαγωγές - Εισαγωγές).

Όταν το εθνικό προϊόν περιλαμβάνει και την αξία της απόσβεσης, τότε καλείται ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, ενώ όταν δεν περιλαμβάνεται η απόσβεση τότε αναφέρεται ως καθαρό εθνικό εισόδημα. Το εθνικό εισόδημα είναι αντίστοιχο του εθνικού προϊόντος γιατί είναι το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών

⁵⁵ Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 69.

που ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας για τη συμβολή τους στην παραγωγική διαδικασία, άσχετα με το εάν οι παραγωγικοί συντελεστές βρίσκονται είτε η παραγωγική διαδικασία πραγματοποιείται μέσα είτε έξω από την χώρα.

Αντίστοιχο του εγχώριου προϊόντος είναι το εγχώριο εισόδημα που φανερώνει το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών που βρίσκονται μέσα στην επικράτεια της χώρας, ανεξάρτητα από τη μόνιμη κατοικία των ιδιοκτητών των παραγωγικών συντελεστών. Επίσης το εθνικό εισόδημα μιας χώρας ισούται με το εγχώριο εισόδημα συν το σύνολο των εισοδημάτων από το εξωτερικό που αντιπροσωπεύει τις αμοιβές των συντελεστών της παραγωγής που βρίσκονται στο εξωτερικό αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας μείον το σύνολο των εισοδημάτων που αντιπροσωπεύουν τις αμοιβές των συντελεστών της παραγωγής που βρίσκονται στην χώρα αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών⁵⁶.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το εθνικό εισόδημα διαφέρει από το σύνολο των εισοδημάτων που δικαιούνται να εισπράξουν τα διάφορα άτομα στην οικονομία και το οποίο ονομάζεται προσωπικό εισόδημα. Δηλαδή, εθνικό εισόδημα είναι το σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών για την παραγωγή του προϊόντος της οικονομίας, ενώ προσωπικό εισόδημα είναι το σύνολο των εισοδημάτων που δικαιούνται να εισπράξουν (σε χρήμα ή/και σε είδος) τα διάφορα άτομα στην οικονομία. Το εθνικό εισόδημα μετατρέπεται σε προσωπικό εισόδημα, όταν αυτό διανέμεται στους ιδιοκτήτες των παραγωγικών συντελεστών. Ένα τμήμα όμως του εισοδήματος δεν φτάνει στα άτομα, γιατί για παράδειγμα αντιστοιχεί στη φορολογία. Εάν λοιπόν από το εθνικό εισόδημα αφαιρεθεί το σύνολο των προσωπικών φόρων, όπως για παράδειγμα ο φόρος εισοδήματος, τότε προκύπτει το προσωπικό διαθέσιμο εισόδημα είτε απλώς το διαθέσιμο εισόδημα. Πιο συγκεκριμένα, Κατά Κεφαλή Εθνικό Εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί σε κάθε πολίτη, δηλαδή ο μέσος όρος, και το οποίο βρίσκεται διαιρώντας το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν με τον πληθυσμό μιας χώρας του ίδιου πάντα έτους. Το Κατά Κεφαλή Εθνικό Εισόδημα χρησιμεύει ως μέτρο σύγκρισης σχετικά με την επίδοση μιας οικονομίας.

Ο δείκτης του Κατά Κεφαλή Εθνικού Εισοδήματος χρησιμοποιείται ως δείκτης για την οικονομική ανάπτυξη, παρόλο που απορρέει διάφορες αμφισβητήσεις σχετικά με τη διαθεσιμότητα των στατιστικών στοιχείων και τα στατιστικά στοιχεία που

⁵⁶ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ, Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα, 2005, σ. 79.

περιλαμβάνει ο δείκτης στις διάφορες χώρες για τις διεθνείς συγκρίσεις, καθ' όσον ο συγκεκριμένος δείκτης δεν λαμβάνει υπόψη και την αναδιανομή εισοδήματος μεταξύ των χωρών. Τέλος, η έννοια της εθνικής δαπάνης περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών που πραγματοποιούνται για την αγορά του τελικού προϊόντος που παράγεται στην οικονομία μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, καθώς επίσης και τη μεταβολή των αποθεμάτων (αύξηση είτε μείωση) μέσα στην ίδια χρονική περίοδο.

Η διάκριση μεταξύ της εγχώρια δαπάνης και της εθνικής δαπάνης είναι αντίστοιχη του εγχώριου προϊόντος και του εθνικού προϊόντος. Το ακαθάριστο εθνικό προϊόν ισούται με το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα και με την ακαθάριστη εθνική δαπάνη, καθώς επίσης αντίστοιχα το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ισούται με το ακαθάριστο εγχώριο εισόδημα και με την ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη. Αντίστοιχα επίσης κινούνται και τα καθαρά εθνικά μεγέθη και τα καθαρά εγχώρια μεγέθη⁵⁷.

3.2.1. Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν

Το προϊόν είναι αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας, με την οποία οι χρησιμοποιούμενοι παραγωγικοί συντελεστές μετασχηματίζονται σε προϊόν. Κατά συνέπεια στη δημιουργία του προϊόντος αντιστοιχεί ανάλυση παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή ανθρώπινης εργασίας, πρώτων υλών και πραγματικού κεφαλαίου.

Για να παραμείνει το πραγματικό κεφάλαιο της οικονομίας ανέπαφο, πρέπει η φθορά, την οποία υφίσταται κατά την παραγωγική διαδικασία, να αντικατασταθεί από την τρέχουσα παραγωγή. Με άλλη διατύπωση, πρέπει μέρος του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος να χρησιμοποιηθεί για την αντικατάσταση του κεφαλαίου που έχει φθαρεί, δηλαδή για την απόσβεση του πραγματικού κεφαλαίου. Το εθνικό προϊόν που απομένει (μετά την απόσβεση) ονομάζεται Καθαρό Εθνικό Προϊόν (Κ.Ε.Π. - Καθαρό Εθνικό Προϊόν = Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν – Αποσβέσεις).

⁵⁷ Παπαγεωργίου, Πέτρος Π., Χιόνης, Διονύσιος Π. Διεθνής επιχειρηματική δραστηριότητα και οργανισμοί. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα, 2003, σ. 98.

Κατ' ανάλογο τρόπο μπορεί να θεωρηθεί, ότι η εργατική δύναμη, η οποία δαπανάται στην παραγωγική διαδικασία, αναπληρώνεται με την κατανάλωση από τα άτομα, των καταναλωτικών αγαθών. Αντίθετα ορισμένες πρώτες ύλες δεν μπορούν να αντικατασταθούν από τα παραγόμενα προϊόντα και βαθμιαίως εξαντλούνται, όπως το πετρέλαιο, τα διάφορα μέταλλα κ.ά. Η εξάντληση των πρώτων υλών δημιουργεί σοβαρά προβλήματα για τη συνέχιση της παραγωγής σε υψηλά επίπεδα. Τα προβλήματα αυτά θα γίνονται συνεχώς δυσχερέστερα, εκτός αν βρεθούν νέες πρώτες ύλες για την υποκατάσταση τους.

Γίνεται λοιπόν φανερό, ότι το καθαρό εθνικό προϊόν είναι το σύνολο των προϊόντων που έχουν παραχθεί εκφρασμένα σε χρηματικούς όρους, τα οποία η οικονομία, δηλαδή τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και το κράτος, μπορεί να καταναλώσει ή να χρησιμοποιήσει με άλλον τρόπο, χωρίς να μειωθεί ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, που υπήρχε κατά την έναρξη της περιόδου⁵⁸.

3.2.2. Το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Οι οικονομολόγοι έχουν αναπτύξει μεθόδους για να διαχωρίσουν το μέρος της μεταβολής των ονομαστικών μεταβλητών που οφείλεται σε μεταβολές των φυσικών ποσοτήτων από το μέρος που οφείλεται σε μεταβολές των τιμών.

Γενικά, μια οικονομική μεταβλητή που εκφράζεται σε τιμές του έτους βάσης, ονομάζεται πραγματική μεταβλητή. Οι πραγματικές οικονομικές μεταβλητές αντιπροσωπεύουν το φυσικό όγκο της οικονομικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, το πραγματικό Α.Εγχ.Π, το οποίο ονομάζεται, επίσης, και Α.Εγχ.Π σε σταθερές τιμές, αντιπροσωπεύει το φυσικό όγκο του τελικού προϊόντος μιας οικονομίας, χρησιμοποιώντας τις τιμές του έτους βάσης. Το ονομαστικό Α.Εγχ.Π, το οποίο ονομάζεται, επίσης, και Α.Εγχ.Π σε τρέχουσες τιμές, αντιπροσωπεύει την αξία σε χρήμα του τελικού προϊόντος μιας οικονομίας, σύμφωνα με τις τρέχουσες αγοραίες τιμές⁵⁹.

⁵⁸ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 38.

⁵⁹ Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνολου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 89.

Οι οικονομολόγοι υπολογίζουν το Α.Εγχ.Π, που αποτιμά τη συνολική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών της οικονομίας. Δεν είναι σαφές όμως αν το Α.Εγχ.Π ένα καλό μέτρο της οικονομικής ευημερίας. Ένα καλύτερο μέτρο της οικονομικής ευημερίας θα μετρούσε την παραγωγή της οικονομίας σε αγαθά και υπηρεσίες και δεν θα επηρεαζόταν από τις μεταβολές στις τιμές. Για το σκοπό αυτόν, οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν το πραγματικό (real) Α.Εγχ.Π, που είναι η αξία των αγαθών και υπηρεσιών σε σταθερές τιμές. Επομένως το πραγματικό ΑΕΠ δείχνει τι θα είχε συμβεί στις δαπάνες για την αγορά της παραγωγής αν είχαν μεταβληθεί οι ποσότητες, ενώ οι τιμές παρέμεναν σταθερές⁶⁰.

3.3. Η ταξινόμηση των δημοσίων δαπανών (οικονομική, λειτουργική, διοικητική)

Για να είναι δυνατή η παρακολούθηση, μελέτη και αξιολόγηση των δημόσιων δαπανών, ταξινομούνται συνήθως σε διάφορες κατηγορίες, με βάση ορισμένα κριτήρια. Τα κυριότερα είναι το οικονομικό, το λειτουργικό και το διοικητικό. Με βάση αυτά διακρίνεται αντίστοιχα η οικονομική, η λειτουργική και η διοικητική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών.

3.3.1. Οικονομική ταξινόμηση

Η οικονομική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών στηρίζεται στον τρόπο, με τον οποίο οι δαπάνες επηρεάζουν την παραγωγή και το εθνικό εισόδημα. Με το κριτήριο αυτό οι δημόσιες δαπάνες ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες: δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες και δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές.

Στην κατηγορία αυτή δημόσιων δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες, περιλαμβάνονται όλες οι δαπάνες των δημόσιων φορέων, οι οποίες αποτελούν ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών και επομένως οδηγούν σε άμεση απασχόληση παραγωγικών συντελεστών και άμεση δημιουργία εισοδημάτων. Τέτοιες δαπάνες

⁶⁰ Mankiw, G., Πανεθουμιτάκης, Α., Σταματάκης, Ν., Μακροοικονομική θεωρία. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998, σ. 70.

είναι οι μισθοί των δημόσιων υπαλλήλων, τα ενοίκια, τα ημερομίσθια των εργατών και η αξία των διάφορων υλικών για την κατασκευή ενός έργου κ.ά. Είναι φανερό ότι οι δαπάνες αυτές οδηγούν σε άμεση χρησιμοποίηση παραγωγικών συντελεστών, γι' αυτό λέγονται συνήθως και δαπάνες που απορροφούν παραγωγικούς πόρους (resource use expenditures).

Οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες διακρίνονται πιο πέρα σε δαπάνες δημόσιας κατανάλωσης ή τρέχουσες δαπάνες και σε δαπάνες δημόσιων επενδύσεων. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι δαπάνες των δημόσιων φορέων για την αγορά αγαθών, τα οποία προορίζονται να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του παρόντος. Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται οι δαπάνες που προορίζονται για την αγορά κεφαλαιουχικών αγαθών, δηλαδή αγαθών τα οποία παρέχουν υπηρεσίες, και επομένως ικανοποιούν ανάγκες για μια σειρά ετών.

Η διάκριση των δημόσιων δαπανών σε τρέχουσες και σε δαπάνες δημόσιων επενδύσεων συναντά σοβαρές δυσκολίες στην πράξη, όμοιες με εκείνες που αντιμετωπίζονται με τη διάκριση των ιδιωτικών δαπανών σε καταναλωτικές και σε δαπάνες επενδύσεων. Προβλήματα γεννιούνται κυρίως με τις δαπάνες για την αγορά διαρκών καταναλωτικών αγαθών. Οι δαπάνες αυτές, αν και αφορούν την αγορά αγαθών, τα οποία παρέχουν υπηρεσίες για μια σειρά ετών, χαρακτηρίζονται ως καταναλωτικές δαπάνες⁶¹.

Στην κατηγορία των δημόσιων δαπανών για μεταβιβαστικές πληρωμές περιλαμβάνονται οι δαπάνες των δημόσιων φορέων, οι οποίες δεν αποτελούν ζήτηση τους για αγαθά και υπηρεσίες και επομένως δεν συντελούν άμεσα στη χρησιμοποίηση παραγωγικών συντελεστών και στη δημιουργία εισοδημάτων. Οι δαπάνες αυτές αποτελούν μονομερείς παροχές των δημόσιων φορέων προς τους ιδιωτικούς φορείς, οι οποίες αυξάνουν τα διαθέσιμα εισοδήματα τους, δεν αποτελούν όμως αμοιβές συντελεστών για τη συμβολή τους στην παραγωγική διαδικασία και επομένως δεν συνυπολογίζονται στο εθνικό εισόδημα. Τέτοιες δαπάνες είναι κυρίως τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα ανεργίας, οι επιδοτήσεις των ιδιωτικών επιχειρήσεων, οι συντάξεις κ.ά.

Οι δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: μεταβιβάσεις εισοδήματος και μεταβιβάσεις κεφαλαίου. Οι πρώτες αποβλέπουν στην

⁶¹ Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., Δημόσια οικονομική και δημοσιονομική νομοθεσία. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1992, σ. 63.

ενίσχυση του εισοδήματος των ιδιωτικών φορέων, οι δεύτερες στην κάλυψη ενός μέρους των δαπανών των φορέων για την αγορά κεφαλαιουχικών αγαθών. Οι δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές διακρίνονται επίσης σε μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά και μεταβιβάσεις στις επιχειρήσεις ή επιδοτήσεις, ανάλογα με το αν γίνονται προς τα νοικοκυριά ή προς τις επιχειρήσεις. Έτσι για παράδειγμα οι συντάξεις, τα οικογενειακά επιδόματα, οι παροχές ασθένειας, τα επιδόματα ανεργίας κ.ά. αποτελούν μεταβιβαστικές δαπάνες εισοδήματος στα νοικοκυριά, ενώ η επιδότηση των τιμών των προϊόντων, που παράγει μια επιχείρηση, ή των πρώτων υλών, που χρησιμοποιεί η επιχείρηση αυτή, αποτελούν μεταβιβαστικές δαπάνες εισοδήματος στις επιχειρήσεις. Αντίθετα η επιδότηση της κατασκευής κατοικίας από ένα νοικοκυριό ή η επιδότηση των κτιριακών εγκαταστάσεων ή του μηχανολογικού εξοπλισμού μιας επιχείρησης αποτελούν μεταβιβάσεις κεφαλαίου, η πρώτη στα νοικοκυριά και η δεύτερη στις επιχειρήσεις. Τέλος οι μεταβιβαστικές πληρωμές μπορεί πολλές φορές να γίνονται σε νοικοκυριά, επιχειρήσεις ή, κυρίως, σε δημόσιους φορείς άλλων χωρών, οπότε λέγονται μεταβιβάσεις στο εξωτερικό.

Η οικονομική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών είναι χρήσιμη στους φορείς άσκησης οικονομικής πολιτικής, γιατί διευκολύνει τη μελέτη των οικονομικών επιδράσεων, που ασκεί καθεμιά κατηγορία δαπανών, και η γνώση αυτή διευκολύνει τους φορείς άσκησης οικονομικής πολιτικής στο να τις χρησιμοποιούν κατάλληλα για την άσκηση της πολιτικής αυτής. Η ταξινόμηση αυτή των δημόσιων δαπανών όμως προσκρούει στην πράξη σε ορισμένες δυσκολίες. Πρόβλημα δημιουργείται κυρίως ως προς τις συντάξεις, τους τόκους του δημόσιου χρέους, τις δαπάνες για την αγορά διαρκών κεφαλαιουχικών αγαθών και τις παροχές του δημοσίου σε είδος. Το ερώτημα που προκύπτει είναι, αν, οι κατηγορίες αυτές δαπάνης αποτελούν δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες ή μεταβιβαστικές πληρωμές του δημοσίου.

Σχετικά με τις συντάξεις υποστηρίζεται ότι, αν και οι δαπάνες αυτές αποτελούν μονομερείς παροχές του δημοσίου στους συνταξιούχους και θα έπρεπε να ταξινομούνται στην κατηγορία των δημόσιων δαπανών για μεταβιβαστικές πληρωμές, εντούτοις ορισμένες κατηγορίες συντάξεων θεωρούνται πολλές φορές συνέχεια των αμοιβών των συνταξιούχων και, επομένως, περιλαμβάνονται στις δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Στην Ελλάδα οι συντάξεις των δημόσιων πολιτικών και στρατιωτικών υπαλλήλων περιλαμβάνονται στην κατηγορία των δημόσιων δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες, ενώ οι συντάξεις των άλλων

οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, όπως επίσης και οι πολεμικές συντάξεις, περιλαμβάνονται στις μεταβιβαστικές πληρωμές.

Σχετικά με τους τόκους του δημόσιου χρέους υποστηρίζεται, ότι αυτοί αποτελούν αμοιβή των δανειστών για την παραχώρηση στο δημόσιο των κεφαλαίων τους και θα έπρεπε κατά συνέπεια να περιλαμβάνονται στις δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Μολοντούτο στην πράξη οι δαπάνες αυτές κατατάσσονται στην κατηγορία των μεταβιβαστικών πληρωμών.

Στην κατηγορία των μεταβιβαστικών πληρωμών περιλαμβάνονται επίσης και οι δαπάνες των δημόσιων φορέων για την αγορά παλαιών κεφαλαιουχικών αγαθών, γιατί δεν δημιουργούν άμεσα εισοδήματα, τα οποία να περιλαμβάνονται στο εθνικό εισόδημα της χώρας.

Τέλος, αναφορικά με τις παροχές του δημοσίου σε είδος, παρατηρείται ότι συντελούν άμεσα στη δημιουργία εισοδημάτων και θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στις δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Εντούτοις στην πράξη οι δαπάνες αυτές συνήθως περιλαμβάνονται στις μεταβιβαστικές πληρωμές. Αυτή η τακτική ακολουθείται και στους εθνικούς λογαριασμούς της Ελλάδας⁶².

3.3.2. Λειτουργική ταξινόμηση

Η λειτουργική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών γίνεται με βάση τη συγκεκριμένη ανάγκη ή κατηγορία αναγκών, στην κάλυψη των οποίων αποβλέπει καθεμιά κατηγορία δαπάνης. Έτσι όλες οι δαπάνες, που αποβλέπουν την ικανοποίηση της ανάγκης της παιδείας, ταξινομούνται στην κατηγορία «δαπάνες εκπαίδευσης», οι δαπάνες που αποβλέπουν στη διατήρηση της υγείας των πολιτών ταξινομούνται στην κατηγορία «δαπάνες υγείας» κλπ.

Η λειτουργική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών έχει εξαιρετική σημασία, γιατί επιτρέπει τη μελέτη και αξιολόγηση των δημόσιων δαπανών και βοηθά την πολιτική εξουσία να ιεραρχεί τις δαπάνες έτσι, ώστε να μεγιστοποιείται η κοινωνική ευημερία. Επίσης η λειτουργική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών διευκολύνει τους πολίτες να εξακριβώνουν την προτεραιότητα που δίνει η κυβέρνηση τους στην ικανοποίηση των διάφορων κατηγοριών αναγκών και να κρίνουν αν η ιεράρχηση αυτή είναι ικανοποιητική για το κοινωνικό σύνολο ή όχι.

⁶² Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., Δημόσια οικονομική και δημοσιονομική νομοθεσία. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1992, σ. 65.

Η λειτουργική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών συναντά σοβαρές δυσκολίες στην πράξη, γιατί ορισμένες συντελούν στην ικανοποίηση περισσότερων από μια αναγκών και πολλές φορές είναι αδύνατο να τις αποδώσουμε ακριβώς σε ορισμένες μόνο κατηγορίες αναγκών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι γενικές δαπάνες διοίκησης, οι οποίες, όπως είναι φανερό, ικανοποιούν περισσότερες από μια ανάγκες και γι' αυτό είναι δύσκολη η κατανομή τους ανάμεσα στις διάφορες λειτουργίες του δημοσίου. Επίσης πρόβλημα υπάρχει στον καθορισμό του σημείου, μέχρι το οποίο θα πρέπει να γίνεται ανάλυση των δημόσιων δαπανών, όταν ταξινομούνται με βάση το λειτουργικό κριτήριο.

Δεν υπάρχει σήμερα μια γενικά παραδεκτή ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών με βάση το λειτουργικό κριτήριο. Διάφοροι συγγραφείς ακολουθούν διαφορετικές ταξινομήσεις. Ακόμα δεν υπάρχει ενιαία ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών στις στατιστικές των διάφορων χωρών του κόσμου. Στους Εθνικούς Λογαριασμούς της Ελλάδας, οι τρέχουσες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες ταξινομούνται σε επτά κατηγορίες: διοίκηση, άμυνα, δικαιοσύνη, υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, λοιπή δράση⁶³.

3.3.3 Διοικητική ταξινόμηση

Η διοικητική ταξινόμηση των δημόσιων δαπανών στηρίζεται στο φορέα που κάνει τη δαπάνη. Με βάση το κριτήριο αυτό οι δημόσιες δαπάνες ταξινομούνται συνήθως στις ακόλουθες κατηγορίες⁶⁴:

- 1) Δαπάνες του κράτους ή δαπάνες της κεντρικής διοίκησης.
- 2) Δαπάνες των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.
- 3) Δαπάνες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

3.4. Εννοιολογική προσέγγιση δημοσίου χρέους

⁶³ Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., Δημόσια οικονομική και δημοσιονομική νομοθεσία. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1992, σ. 66.

⁶⁴ Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., Δημόσια οικονομική και δημοσιονομική νομοθεσία. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1992, σ. 67.

Το δημόσιο χρέος μπορεί να οριστεί ως ένα μέγεθος που παρουσιάζει το σύνολο των υποχρεώσεων του δημοσίου σε κάθε χρονική στιγμή με συνηθέστερη την αναφορά στο τέλος του τελευταίου μήνα κάθε χρόνου. Για λόγους σύγκρισης μεταξύ χωρών, αλλά κυρίως για λόγους που αναφέρονται στη μακροχρόνια δυναμική του, το δημόσιο χρέος εκφράζεται συνήθως ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.)⁶⁵.

Ένας ακόμη ορισμός για το δημόσιο χρέος είναι η ονομαστική αξία όλων των υφιστάμενων ακαθάριστων υποχρεώσεων του τομέα της γενικής κυβέρνησης, στο τέλος του έτους, εξαιρουμένων των υποχρεώσεων των οποίων τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού βρίσκονται στην κατοχή του τομέα της γενικής κυβέρνησης.

Το δημόσιο χρέος αποτελείται από τις υποχρεώσεις της γενικής κυβέρνησης στις ακόλουθες κατηγορίες: νομισματική κυκλοφορία και καταθέσεις, βραχυπρόθεσμοι τίτλοι, ομολογίες, λοιπά βραχυπρόθεσμα δάνεια, καθώς και μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια⁶⁶.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των πρακτικών που ακολουθούνται στις διάφορες χώρες τόσο ως προς τον ορισμό του όρου «δημόσιος τομέας» όσο και ως προς τον ορισμό του όρου «χρέος». Συνήθως, και σύμφωνα με τον ορισμό του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), ως δημόσιος τομέας (general government) νοείται η κεντρική διοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι δημόσιοι οργανισμοί (νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου) στους οποίους περιλαμβάνονται και τα ασφαλιστικά ταμεία. Εξαιρούνται δηλαδή από τον ορισμό του Ο.Ο.Σ.Α. οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι τράπεζες που ανήκουν στο δημόσιο τομέα.

Σχετικά με τον ορισμό του χρέους, τα στοιχεία συνήθως αναφέρονται είτε στο ακαθάριστο (μικτό) χρέος, είτε στο καθαρό χρέος. Το καθαρό χρέος προκύπτει από το

⁶⁵ Στουρνάρας, Ι., Το δημόσιο χρέος: αίτια, συνέπειες και μακροχρόνια δυναμική. Στο: Τάτσος, Ν., Τα δημόσια οικονομικά στην Ελλάδα. Εκδόσεις Σμπίλιας, Αθήνα, 1991, σ. 441.

⁶⁶ Eur - Lex, Προσδιορισμός των εννοιών που είναι αναγκαίες για την εφαρμογή της απαγόρευσης της προνομιακής πρόσβασης που αναφέρονται στο άρθρο 104 Α, παράγραφος 1, της συνθήκης. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3604/93 Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ένωσης, 13/12/1993, Ε.Υ.

ακαθάριστο χρέος, μετά την αφαίρεση των διαθεσίμων του δημόσιου τομέα. Η έννοια του καθαρού χρέους είναι προτιμότερη απ' αυτή του ακαθάριστου αφού⁶⁷:

- 1) Λαμβάνει υπόψη τις αλληλοχρεώσεις μεταξύ φορέων του δημόσιου τομέα και αφαιρεί τις απαιτήσεις από τις υποχρεώσεις.
- 2) Αντιστοιχεί στην έννοια των ετήσιων δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα σε ταμειακή βάση (PSBR), η οποία λαμβάνει υπόψη της τη μεταβολή των διαθεσίμων. Επειδή μάλιστα το PSBR, όπως υπολογίζεται στην Ελλάδα από την Τράπεζα της Ελλάδος, περιλαμβάνει και τις δανειακές ανάγκες των δημοσίων επιχειρήσεων, τα μεγέθη του δημοσίου χρέους στην Ελλάδα περιλαμβάνουν συνήθως και το χρέος των δημοσίων επιχειρήσεων.

Δεδομένων των αλλαγών που συχνά υφίσταται η νομοθεσία περί οριοθέτησης του δημόσιου τομέα αλλά και της κατάργησης της προνομιακής μεταχείρισης των δημοσίων επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα, η σκοπιμότητα ένταξης όλων των χρεών των δημοσίων επιχειρήσεων στο δημόσιο χρέος δεν είναι αυτονόητη. Το χρέος ορισμένων δημοσίων επιχειρήσεων δεν περιλαμβάνεται στο δημόσιο χρέος. Αναμφισβήτητα, τα δάνεια των δημοσίων επιχειρήσεων που συνάπτονται με την εγγύηση του δημοσίου πρέπει να προσμετρώνται στο δημόσιο χρέος, και το γεγονός ότι μέχρι σήμερα οι περισσότερες δημόσιες επιχειρήσεις στην Ελλάδα δανείζονται με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου δικαιολογεί την ένταξη των χρεών τους στο δημόσιο χρέος.

3.4.1. Η σχέση χρέους και οικονομικής ανάπτυξης

Η απλούστερη σχέση μεταξύ του δημόσιου χρέους και της ανάπτυξης προτάθηκε το 1979 από το Robert Barro. Σύμφωνα με τον Barro, μακροπρόθεσμα, το δημόσιο χρέος είναι εξαιρετικά ευάλωτο στον πληθωρισμό.

Η σχέση χρέους και οικονομικής ανάπτυξης είναι αλληλένδετη. Ο Reinhart και ο Rogoff μελέτησαν την οικονομική ανάπτυξη και τον πληθωρισμό σε διαφορετικά επίπεδα δημοσίου και εξωτερικού χρέους. Στην μελέτη τους συμπεριέλαβαν στοιχεία από συγκεκριμένες χώρες με σκοπό να αποδείξουν αυτή τη σχέση. Οι ετήσιες

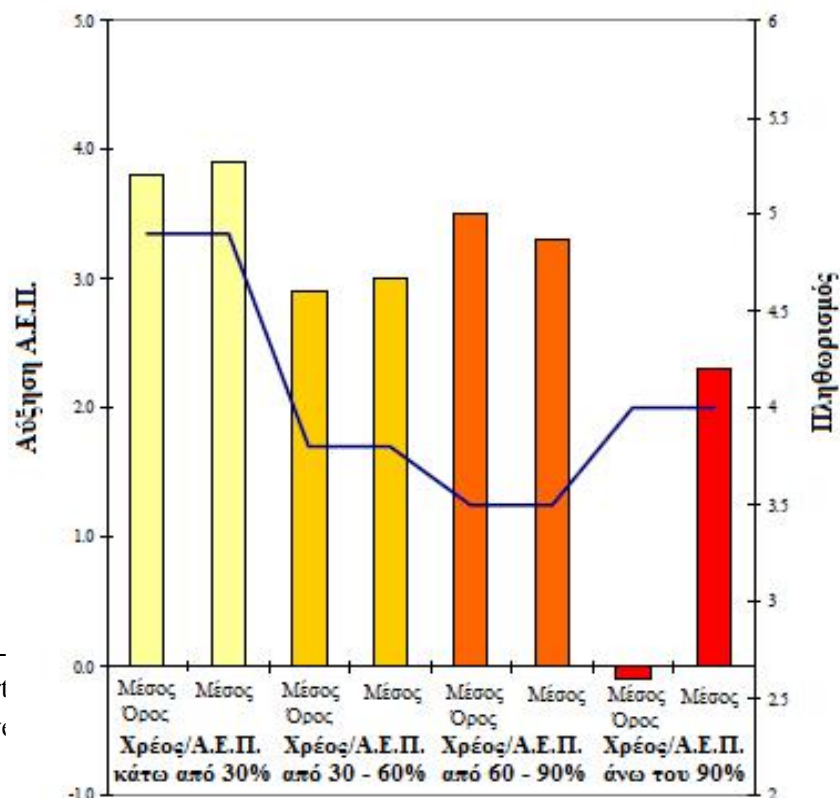
⁶⁷ Wehinger, G., Sovereign Debt Challenges for Banking Systems and Bond Markets. Journal Financial Market Trends, OECD, Vol. 10, Issue 2, 2010, p.16.

παρατηρήσεις ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες, με βάση το λόγο του χρέους προς το Α.Ε.Π. κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου έτους ως εξής⁶⁸:

- 1) Επίπεδα χρέους προς το ΑΕΠ κάτω από 30% (χαμηλό χρέος).
- 2) Επίπεδα χρέους προς το ΑΕΠ από 30 έως 60% (μέσο χρέος).
- 3) Επίπεδα χρέους προς το ΑΕΠ από 60 έως 90% (υψηλό χρέος).
- 4) Επίπεδα χρέους προς το ΑΕΠ άνω του 90% (πολύ υψηλό χρέος).

Στο διάγραμμα 1 παρουσιάζεται μια σύνοψη της αύξησης του πληθωρισμού και το Α.Ε.Π. σε διάφορα επίπεδα χρέους για είκοσι (20) προηγμένες χώρες για την περίοδο 1946 - 2009. Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει την Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο καθώς και τις Η.Π.Α.

Διάγραμμα 1. Σύνοψη πληθωρισμού και αύξησης χρέους/Α.Ε.Π. (1946 – 2009)

⁶⁸ Reinhart Hall, Univ

s, Tydings

Πηγή: Reinhart et al, 2010

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συνέλεξαν, ανέδειξαν την αδύναμη σχέση χρέους και ανάπτυξης για σχέση χρέους/ΑΕΠ κάτω από το 90% του ΑΕΠ. Πάνω από αυτό το ποσοστό (90%) η ανάπτυξη μειώνεται με στατιστικό μέσο (median) κατά 1% και κατά μέσο όρο περίπου 4% σε σχέση με την ανάπτυξη των χωρών με ποσοστό χρέους στην κατηγορία 30 -60% του ΑΕΠ. Το όριο αυτό είναι το ίδιο τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Οι αναπτυσσόμενες αγορές αντιμετωπίζουν χαμηλότερα όρια για το συνολικό εξωτερικό χρέος. Όταν το συνολικό χρέος φτάσει στο 60% του ΑΕΠ τότε ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης μειώνεται κατά 2%. Για ακόμα υψηλότερα ποσοστά χρέους ο ρυθμός ανάπτυξης μειώνεται στο μισό.

Γενικότερα υπάρχει μια σχέση των αυξημένων επιπέδων του δημοσίου χρέους με την εκδήλωση κρίσεων χρέους. Επίσης, το υψηλότερο χρέος σημαίνει υψηλότερους μελλοντικούς φόρους, συμπεριλαμβανομένου και του αυξημένου πληθωρισμού⁶⁹.

3.4.2. Είδη χρέους και η επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη

Η διάκριση του δημόσιου χρέους, ίσως μάλιστα και η περισσότερο ενδιαφέρουσα, είναι σε εσωτερικό και εξωτερικό, μακροχρόνιο, βραχυχρόνιο και πολυμερές. Στις ενότητες που ακολουθούν παρατίθενται οι διακρίσεις που προαναφέρθηκαν.

⁶⁹ Reinhart, G., Rogoff, K., Growth in a time of debt. Department of Economics, Tydings Hall, University of Maryland, 07/01/2010, U.S.A., p. 6-11.

3.4.2.1. Εσωτερικό χρέος

Η διάκριση αυτή συνήθως στηρίζεται στον τόπο που έχει συναφθεί ο υφιστάμενος δημόσιος δανεισμός. Εσωτερικό δημόσιο χρέος είναι ο υφιστάμενος δημόσιος δανεισμός ο οποίος έχει συναφθεί στο εσωτερικό.

Το κριτήριο του τόπου εκδόσεως των δημόσιων δανείων είναι μεν πρακτικά χρήσιμο, όχι όμως και ασφαλές, στο μέτρο που στο εσωτερικό δημόσιο χρέος συμμετέχει και αλλοδαπή αποταμίευση ή στο εξωτερικό δημόσιο χρέος συμμετέχει και ημεδαπή αποταμίευση. Όπως έχει αναφερθεί, αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση του ελληνικού δημόσιου χρέους, αφού ένα σημαντικό μέρος του δανεισμού της κεντρικής διοίκησης που συνήφθη τα τελευταία έτη πραγματοποιήθηκε μέσω συμμετοχής ξένων επενδυτών στις εκδόσεις ομολογιακών δανείων με ρήτρες ξένων νομισμάτων στην εσωτερική αγορά. Τα κεφάλαια αυτά του εσωτερικού δημόσιου δανεισμού δεν αντιπροσωπεύουν, βέβαια, ημεδαπή αποταμίευση. Εξάλλου, είναι δυνατόν ημεδαποί κεφαλαιούχοι να εγγραφούν σε δημόσια δάνεια που έχουν εκδοθεί στο εξωτερικό. Είναι προφανές ότι τα κεφάλαια αυτά του εξωτερικού δημόσιου δανεισμού αντιπροσωπεύουν ημεδαπή αποταμίευση.

Ορθότερο κριτήριο διάκρισης του δημόσιου χρέους σε εσωτερικό και εξωτερικό φαίνεται ότι είναι η γεωγραφική κατανομή των τίτλων του, δηλαδή η αναλογία ή η έκταση κατά την οποία οι τίτλοι του δημόσιου χρέους ανήκουν σε ημεδαπούς (εσωτερικό δημόσιο χρέος) και αλλοδαπούς (εξωτερικό δημόσιο χρέος). Η διακρίβωση όμως της γεωγραφικής κατανομής των τίτλων του δημόσιου χρέους σε δεδομένη χρονική περίοδο είναι ιδιαίτερα δυσχερής. Εξάλλου, η γεωγραφική κατανομή του δημόσιου χρέους μεταβάλλεται διαχρονικά, αφού οι τίτλοι του δημόσιου χρέους είναι κινητοί και μεταβιβάζονται εύκολα⁷⁰.

Δεδομένων των δυσχερειών με τις οποίες συνδέεται η διακρίβωση της γεωγραφικής κατανομής των τίτλων του δημόσιου χρέους, εσωτερικό δημόσιο χρέος θεωρείται γενικά ο υφιστάμενος δημόσιος δανεισμός ο οποίος έχει συναφθεί στο εθνικό νόμισμα της δανειζόμενης χώρας, ενώ εξωτερικό δημόσιο χρέος θεωρείται γενικά ο υφιστάμενος δημόσιος δανεισμός ο οποίος έχει συναφθεί σε συνάλλαγμα.

⁷⁰ Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 19.

Στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, εξωτερικό δημόσιο χρέος θεωρείται το χρέος σε συνάλλαγμα.

Ο εσωτερικός δημόσιος δανεισμός περιορίζει τα διατιθέμενα στον ιδιωτικό τομέα κεφάλαια, ασκώντας έτσι αυξητικές πιέσεις στα εγχώρια επιτόκια . Ο εσωτερικός δημόσιος δανεισμός «εκτοπίζει» τμήμα των εγχώριων ιδιωτικών επενδύσεων και, αν ο βαθμός ενοποίησης της κεφαλαιαγοράς της συγκεκριμένης χώρας με τη διεθνή κεφαλαιαγορά είναι ικανοποιητικός, ο εσωτερικός δημόσιος δανεισμός θα τείνει να ωθεί τον ιδιωτικό τομέα στο δανεισμό από το εξωτερικό.

Ο εσωτερικός δημόσιος δανεισμός, δεν επηρεάζει το συνολικό μέγεθος των παραγωγικών πόρων που διατίθενται στη συγκεκριμένη χώρα για κατανάλωση και επενδύσεις. Απλώς, με το δανεισμό αυτόν, υφιστάμενοι παραγωγικοί πόροι ανακατανέμονται μεταξύ των κατοίκων της χώρας, ενώ η εξυπηρέτηση του εσωτερικού δημόσιου χρέους έχει συνέπεια τη μεταβίβαση παραγωγικών πόρων (ή εισοδήματος) από κατοίκους της συγκεκριμένης χώρας, δηλαδή τους φορολογουμένους, σε κατοίκους της ίδιας χώρας, ήτοι τους κατόχους των τίτλων του δημόσιου χρέους.

Η εκτεταμένη προσφυγή στον εσωτερικό δημόσιο δανεισμό είναι δυνατόν να επιφέρει αύξηση των πραγματικών επιτοκίων στο εσωτερικό και «εκτόπιση» ή περιορισμό των εγχώριων επενδύσεων⁷¹.

3.4.2.2. Εξωτερικό χρέος

Εξωτερικό δημόσιο χρέος είναι ο υφιστάμενος δημόσιος δανεισμός ο οποίος έχει συναφθεί στο εξωτερικό. Μεταξύ εξωτερικού και εσωτερικού δημόσιου δανεισμού υπάρχουν οι εξής διαφορές όσον αφορά τις οικονομικές τους επιπτώσεις, οι οποίες αποτελούν και την ουσία της διάκρισης αυτής. Ο εξωτερικός δημόσιος δανεισμός έχει συνέπεια την αύξηση των παραγωγικών πόρων που διατίθενται στη χώρα - οφειλέτη για κατανάλωση ή για επενδύσεις.

Η συνολική δαπάνη ή ζήτηση της χώρας - οφειλέτη είναι υψηλότερη από τη συνολική παραγωγή της. Εξάλλου, η εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου

⁷¹ Drine, I., Nabi, S, Public external debt, informality and production efficiency in developing countries. United Nations University, World Institute for Development Economics Research, Finland, 2010, Economic Modelling, p. 487–495.

δανεισμού έχει συνέπεια τη μείωση των παραγωγικών πόρων που διατίθενται στη χώρα - οφειλέτη για κατανάλωση ή επενδύσεις, αφού αυτή θα προβαίνει σε μονομερείς πληρωμές στο εξωτερικό.

Με άλλα λόγια, κατά την περίοδο εξυπηρέτησης του εξωτερικού δανεισμού, η συνολική δαπάνη ή ζήτηση της χώρας - οφειλέτη θα είναι μικρότερη από τη συνολική παραγωγή της. Σημασία, βέβαια, έχει ο τρόπος χρησιμοποίησης του εξωτερικού δανεισμού. Αν ο εξωτερικός δανεισμός του δημοσίου χρησιμοποιηθεί για τη διενέργεια επενδύσεων των οποίων η παραγωγικότητα είναι μεγαλύτερη από τις δαπάνες εξυπηρέτησης του, το εθνικό εισόδημα θα είναι υψηλότερο από εκείνο που θα επιτυγχανόταν χωρίς την προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό. Αν όμως ο εξωτερικός δανεισμός του δημοσίου χρησιμοποιηθεί για καταναλωτικούς σκοπούς, η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους θα γίνεται σε βάρος της μελλοντικής κατανάλωσης, αφού τμήμα του εθνικού εισοδήματος θα διατίθεται για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους.

Ο εξωτερικός δημόσιος δανεισμός ασκεί ανατιμητικές πιέσεις στο νόμισμα της χώρας - οφειλέτη, αποθαρρύνοντας τις εξαγωγές και ενθαρρύνοντας τις εισαγωγές, συμβάλλοντας στη διεύρυνση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της και «εκτοπίζοντας» έτσι τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας εκείνων των κλάδων της οικονομίας οι οποίοι είναι περισσότερο εκτεθειμένοι στον διεθνή ανταγωνισμό⁷².

Με τον εξωτερικό δανεισμό η χώρα - οφειλέτης αποκτά πρόσθετους συναλλαγματικούς πόρους, τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιήσει για την αντιμετώπιση τρεχουσών δυσχερειών στο ισοζύγιο πληρωμών της. Αντίθετα, η εκροή συναλλαγματικών πόρων για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους ασκεί δυσμενείς επιδράσεις στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας - οφειλέτη, οι οποίες θα εντείνουν το τυχόν πρόβλημα εξισορρόπησης του.

Ο εξωτερικός δημόσιος δανεισμός καθιστά δυνατή τη διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, χωρίς τα τελευταία να ασκούν υπερβολικές αυξητικές πιέσεις στο επίπεδο του πληθωρισμού και τα επιτόκια της χώρας - οφειλέτη, η διόγκωση του αυξάνει το βαθμό κατά τον οποίο η χώρα - οφειλέτης επηρεάζεται από

⁷² Κούτρης, Α., Το εξωτερικό χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών: αίτια - προβλήματα - προοπτικές. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1995, σ. 33.

εξωγενείς παράγοντες, όπως είναι η διεθνής ύφεση, οι διακυμάνσεις των τιμών στο διεθνές εμπόριο και οι απότομες μεταβολές των επιτοκίων στη διεθνή κεφαλαιαγορά.

Γενικά, η υπερβολική προσφυγή στο δημόσιο δανεισμό είναι δυνατόν να οδηγήσει σε μακροοικονομικές ανισορροπίες: η εκτεταμένη προσφυγή στον εξωτερικό δημόσιο δανεισμό είναι δυνατόν να έχει αποτέλεσμα τη δημιουργία υπερτιμημένων συναλλαγματικών ισοτιμιών, τη διεύρυνση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και την αύξηση του βαθμού εξάρτησης της χώρας από εξωγενείς ως προς αυτήν παράγοντες⁷³.

3.4.2.3. Μακροχρόνιο χρέος

Με βάση τη ληκτικότητα του, το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε μακροχρόνιο και βραχυχρόνιο. Μακροχρόνιο είναι το χρέος από δάνεια των οποίων η ληκτικότητα είναι μεγαλύτερη από πέντε (ή δέκα) έτη.

Ο μακροχρόνιος δημόσιος δανεισμός δημιουργείται για τη χρηματοδότηση δημόσιων επενδύσεων αλλά και καταναλωτικών δημόσιων δαπανών ή και μεταβιβαστικών πληρωμών του Δημοσίου, δηλαδή μεταβιβάσεων και τόκων του δημόσιου χρέους. Βασικός σκοπός του μακροπρόθεσμου δημόσιου δανεισμού είναι η βελτίωση της διαχρονικής κατανομής του κόστους των δαπανών του δημόσιου τομέα, ιδιαίτερα των δημόσιων επενδύσεων, με σκοπό να αποφευχθεί η υπερβολική αύξηση της τρέχουσας φορολογικής επιβάρυνσης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ακριβής προσδιορισμός του δημόσιου χρέους εξαρτάται και από τις συνθήκες της συγκεκριμένης αγοράς⁷⁴.

3.4.2.4. Βραχυχρόνιο χρέος

Ο βραχυπρόθεσμος δημόσιος δανεισμός δημιουργείται κυρίως για την αντιμετώπιση ταμειακών δυσχερειών του δημόσιου τομέα που προκύπτουν από τον

⁷³ Schultza, C., Sjostromb, T., Local public goods, debt and migration. University of Copenhagen, Journal of Public Economics, Denmark, 2001, 80:313-337.

⁷⁴ Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 15.

ετεροχρονισμό των δημόσιων εσόδων (εισπράξεις φόρων) και των δημόσιων δαπανών (πληρωμές), οπότε οι δημόσιοι φορείς αναγκάζονται να προσφύγουν σε βραχυπρόθεσμο δανεισμό από την κεντρική τράπεζα, τις εμπορικές τράπεζες ή το ευρύ κοινό.

Ο βραχυπρόθεσμος δημόσιος δανεισμός χρησιμοποιείται ως μέσο χρηματοδότησης των δημόσιων δαπανών, εάν οι αποταμιευτές είναι διστακτικοί να προβούν σε μεσομακροχρόνιες τοποθετήσεις σε κρατικά χρεόγραφα, όπως συμβαίνει συχνά σε περιόδους υψηλού πληθωρισμού, γεγονός βέβαιο το οποίο εξαρτάται και από τους όρους του δανεισμού (σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο).

Στις περιπτώσεις μάλιστα εκείνες όπου το κράτος προσφεύγει σε βραχυπρόθεσμα δάνεια, με την έκδοση κυρίως εντόκων γραμματίων τρίμηνης ή εξάμηνης λήξης, συχνά ανανεώνει τους τίτλους αυτούς με τη λήξη τους, με συνέπεια να επιτυγχάνει κατ' ουσία μεσομακροπρόθεσμο δανεισμό. Τέλος, ενώ ο δημόσιος δανεισμός χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση τόσο των παραγωγικών όσο και των μη παραγωγικών δημόσιων δαπανών, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι, συνήθως, δεν μπορεί να διακριθεί ως προς το είδος των δαπανών που χρηματοδοτεί.

Σε περιόδους κατά τις οποίες η οικονομία χαρακτηρίζεται από οικονομική ύφεση, η έκδοση βραχυπρόθεσμων δανείων για την απορρόφηση από τον δημόσιο τομέα μέρους των αδρανούντων αποταμιευτικών πόρων για την αύξηση της συνολικής ζήτησης θεωρείται προτιμότερη από την έκδοση μεσομακροπρόθεσμων δανείων, γιατί τα βραχυπρόθεσμα δάνεια και συνδέονται με σχετικά χαμηλότερα επιτόκια και το κράτος αποφεύγει με αυτά τις μεγάλης διάρκειας δεσμεύσεις του μεσομακροπρόθεσμου δανεισμού. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο βραχυπρόθεσμο δημόσιο χρέος δημιουργεί κινδύνους εκδήλωσης πληθωρισμού, δεδομένου ότι οι τίτλοι του βραχυπρόθεσμου χρέους (έντοκα γραμμάτια) συνδέονται με σχετικά μεγαλύτερο βαθμό ρευστότητας, ιδιαίτερα όταν κατέχονται από το ευρύ κοινό⁷⁵.

3.4.2.5. Πολυμερές χρέος

⁷⁵ Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 16.

Το πολυμερές χρέος είναι ένα αυξανόμενο μέρος του συνολικού χρέους των αναπτυσσόμενων κρατών συνθέτοντας το 30% του συνολικού χρέους. Το συγκεκριμένο είδος χρέους θεωρείται ότι επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Έχει επίσης αποδειχθεί ότι αυτού του είδους το χρέος οδηγεί σε φαινόμενα «crowding – out» για τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις που με τη σειρά τους μειώνουν την ικανότητα ανάπτυξης και εξαγωγών⁷⁶.

3.4.3. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες των δημοσίων χρεών

Δεδομένου ότι τα δημόσια ελλείμματα προϋποθέτουν ότι οι δημόσιες δαπάνες είναι υψηλότερες από τα δημόσια έσοδα, η διερεύνηση των προσδιοριστικών παραγόντων των δημοσίων ελλειμμάτων απαιτεί καταρχήν την εκτενέστερη εξέταση της σχέσης εσόδων και δαπανών.

Με τον όρο «δημόσιες δαπάνες» εννοούνται οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης ή οι δαπάνες του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα, ενώ με τον όρο «δημόσια έσοδα» εννοούνται τα τρέχοντα έσοδα της γενικής κυβέρνησης ή τα τρέχοντα έσοδα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα.

3.4.3.1. Οι δημόσιες δαπάνες

Η έννοια των δημοσίων δαπανών περιλαμβάνει όλα τα ποσά που δαπανά ένα κράτος στα πλαίσια της δημοσιονομικής του δραστηριότητας για την επίτευξη των στόχων του. Η προέλευση των χρημάτων αυτών είναι κυρίως από τη φορολόγηση, άμεση και έμμεση. Η διάκρισή τους γίνεται ανάλογα με το σκοπό που εξυπηρετούν ενώ κάθε βασική κατηγορία μπορεί να χωριστεί σε επιμέρους υποκατηγορίες. Έτσι, διακρίνονται σε⁷⁷:

- 1) Πολιτικές δαπάνες.

⁷⁶ Kerink, S., Hees, T., Development in Practice: Eurodad's campaign on multilateral debt: The 1996 HIPC debt initiative and beyond. Carfax Publishing, Vol., London, 1998, 3:323-334.

⁷⁷ World Bank, Public expenditure management handbook: Guidance for strengthening public expenditure management. World Bank, Washington, D.C., U.S.A., 1998, p. 79.

- 2) Στρατιωτικές δαπάνες.
- 3) Δαπάνες οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.
- 4) Δαπάνες για την απόσβεση του δημόσιου χρέους.

Βάσει του οικονομικού τους αποτελέσματος, μπορεί να τις διακρίνει κανείς σε παραγωγικές δαπάνες, όπως δαπάνες κρατικής διοίκησης, δικαιοσύνης, υγείας κλπ., και σε εκείνες που αυξάνουν την κοινωνική παραγωγή και εξασφαλίζουν κοινωνικό προϊόν όπως η εκπαίδευση. Επίσης, μπορούν να διακριθούν σε πολυτελείς δαπάνες, και σε μη παραγωγικές δαπάνες που γίνονται με υπέρβαση της αρχής της μεγίστης κοινωνικής ωφελείας.

Οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις χαρακτηρίζονται από μια τάση αύξησης των δημοσίων δαπανών η οποία στην αυξανόμενη παρεμβατική πολιτική του κράτους σε τομείς της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην επέκταση της κοινωνικής πολιτικής, που ενισχύονται από τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις.

Το ύψος και η κατανομή των δημοσίων δαπανών επιδρούν στη διαμόρφωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης μιας χώρας. Συγκεκριμένα, επιδρούν στο ύψος της κοινωνικής ζήτησης και γι' αυτό χρησιμοποιούνται πρόσθετα και ως μέσο οικονομικής πολιτικής σε συνδυασμό με το σύστημα των φόρων. Επίσης επιδρούν στη σύνθεση της κοινωνικής παραγωγής και στην κατανομή των παραγωγικών μέσων στους διάφορους παραγωγικούς κλάδους, ιδίως σε χώρες όπου η δημοσιονομική δραστηριότητα είναι πολύ εκτεταμένη.

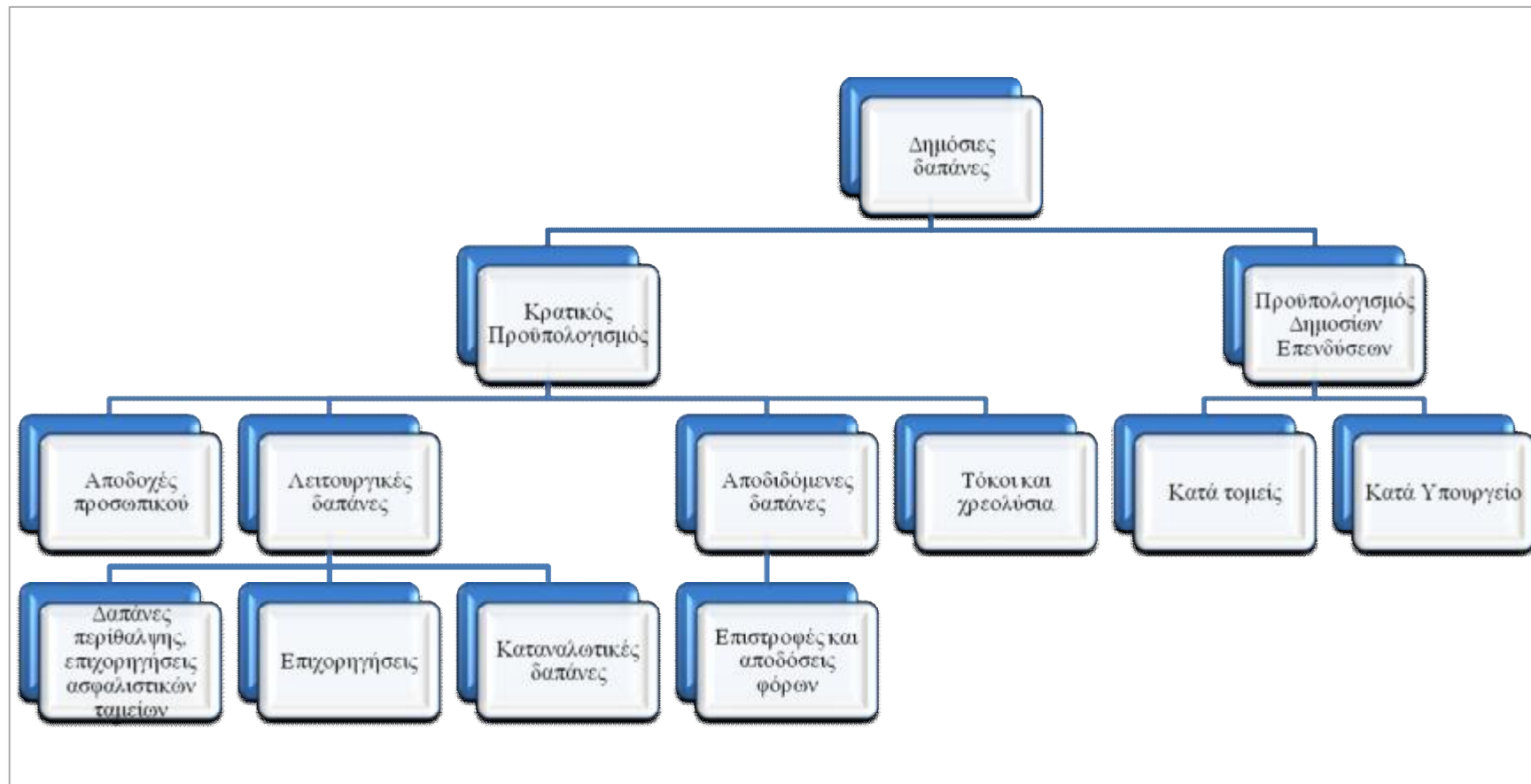
Η εμφάνιση των δημοσίων δαπανών πραγματοποιείται με την εγγραφή τους στον προϋπολογισμό του κράτους κατά υπουργείο, αλλά συνολικά διακρίνονται σε δαπάνες⁷⁸:

- 1) Προσωπικού.
- 2) Λειτουργικές.
- 3) Αποδιδόμενες.
- 4) Τόκων.
- 5) Χρεολυσίων.
- 6) Επενδύσεων.

⁷⁸ World Bank, Public expenditure management handbook: Guidance for strengthening public expenditure management. World Bank, Washington, D.C., U.S.A., 1998, p. 79.

Στο διάγραμμα 2 που ακολουθεί παρουσιάζεται η βασική διάρθρωση των δημοσίων δαπανών όπως αυτή διαμορφώνεται σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν.

Διάγραμμα 2. Διάρθρωση δημοσίων δαπανών

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2012

Για τον υπολογισμό τους, οι συνολικές δημόσιες δαπάνες (G) διακρίνονται κατά βάση σε δύο κατηγορίες: τις παραγωγικές δημόσιες δαπάνες (Gexh) και τις μη παραγωγικές δημόσιες δαπάνες (GneXh). Το GeXh διακρίνεται σε δημόσια κατανάλωση (Cg) και δημόσιες επενδύσεις (Ig). Το Cg περιλαμβάνει τους μισθούς και τα ημερομίσθια, σε χρήμα και σε είδος, που καταβάλλονται στους μισθωτούς του δημοσίου (περιλαμβανόμενης και της συμμετοχής στην κοινωνική ασφάλιση), τις συντάξεις που καταβάλλονται από το κράτος (εκτός των πολεμικών συντάξεων, οι οποίες περιλαμβάνονται στις τρέχουσες μεταβιβάσεις), τις δαπάνες διατροφής και ένδυσης των ενόπλων δυνάμεων, τα πραγματικά και τεκμαρτά ενοίκια των ιδιοχρησιμοποιούμενων καταστημάτων από το δημόσιο και τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών εν γένει. Γενικά, δηλαδή, περιλαμβάνει τις τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για αγορά αγαθών και υπηρεσιών στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Το Ig, αναφέρεται στις δαπάνες του δημοσίου για κεφαλαιουχικά αγαθά, εξαιρουμένων των δαπανών για διαρκή αγαθά, τα οποία, αν και έχουν τα χαρακτηριστικά των κεφαλαιουχικών αγαθών, χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση καταναλωτικών αναγκών, καθώς και των δαπανών για εγκαταστάσεις, εξοπλισμό, μέσα μεταφοράς, εξαρτήματα κ.λπ. που εξυπηρετούν στρατιωτικούς σκοπούς.

Το $GeXh = Cg + Ig$ συνιστά ζήτηση του δημοσίου τομέα για αγαθά και υπηρεσίες και συντελεί στην άμεση απασχόληση παραγωγικών συντελεστών από τον τομέα αυτόν, με συνέπεια τη δημιουργία εισοδημάτων διαμέσου του παραγωγικού μηχανισμού⁷⁹.

Το Gnexh αποτελείται, από τις μεταβιβάσεις (Tr), τις επιδοτήσεις και τις τρέχουσες μεταβιβάσεις σε ιδιώτες (καθαρό υπόλοιπο) και στην αλλοδαπή, και από τους τόκους του δημοσίου χρέους (R).

Το $Gnexh = Tr + R$ δεν συνιστά ζήτηση του δημοσίου τομέα για αγαθά και υπηρεσίες, όπως συμβαίνει με το Gexh, αλλά ανακατανομή πόρων μεταξύ των μελών του κοινωνικού συνόλου, διαμέσου του δημοσίου τομέα. Το Gnexi, δεν συντελεί, δηλαδή, άμεσα στην απασχόληση παραγωγικών συντελεστών και στη δημιουργία εισοδημάτων και δεν συνυπολογίζεται στο εθνικό εισόδημα, δεδομένου ότι αυτό θα συνιστούσε διπλό υπολογισμό.

⁷⁹ Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 121.

Πάντως, η διάκριση του G σε GeXh και GneXh παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα, τα οποία πρέπει να επισημανθούν. Οι μονομερείς παροχές του δημοσίου σε είδος και το R, που κατατάσσονται στο Gnexh, συντελούν κατά άμεσο τρόπο στη δημιουργία εισοδημάτων, ενώ, αντίθετα, οι δαπάνες του δημοσίου για αγορά παλαιών κεφαλαιουχικών αγαθών περιλαμβάνονται στο Ig, παρόλο που δεν συμβάλλουν άμεσα στη δημιουργία εισοδημάτων. Το άθροισμα $C_g + GneXh$ συνιστά τις τρέχουσες δημόσιες δαπάνες (G_c).

Το GneXh συνδέεται με το εξής πρόβλημα όσον αφορά την εκτίμηση του μεγέθους του δημόσιου τομέα: αν μεν συμπεριληφθεί στο G και το μέγεθος αυτό εκφραστεί ως ποσοστό του Α.Ε.Π. (Y), αυτό θα έχει συνέπεια την υπερεκτίμηση του σχετικού μεγέθους του δημόσιου τομέα, δεδομένου ότι το GneXh δεν συνιστά άμεση χρησιμοποίηση παραγωγικών πόρων από τον δημόσιο τομέα. Η μη ένταξη του Gnexh στο G, όμως, θα περιορίζει τη χρησιμότητα του G/Y ως δείκτη της συνολικής επίδρασης του δημόσιου τομέα στην οικονομία, αφού τόσο το T_g όσο και το R πρέπει να χρηματοδοτηθούν με διάφορους τρόπους⁸⁰.

3.4.1.2. Τα δημόσια έσοδα

Για να εκτελεί ο δημόσιος τομέας το έργο του, χρειάζεται την μετάθεση ορισμένων παραγωγικών μέσων (συντελεστές παραγωγής, εργασία, κεφάλαιο) από τον ιδιωτικό τομέα προς τον δημόσιο τομέα για «δημόσια χρήση». Άρα το κράτος θα πρέπει να έχει έσοδα - πόρους για να μπορεί να αγοράζει στις ποσότητες που επιθυμεί του συντελεστές παραγωγής. Το κράτος πραγματοποιεί έσοδα με τρεις κυρίως τρόπους⁸¹:

- 1) Εκμεταλλεζόμενο την κυριαρχική του εξουσία.
- 2) Σύμφωνα με τους κανόνες της ανταλλακτικής οικονομίας.
- 3) Δωρεές – προσφορές

Τα έσοδα που προκύπτουν από την εκμετάλλευση τη κυριαρχικής εξουσίας ταξινομούνται στις κάτωθι κατηγορίες :

⁸⁰ Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 122.

⁸¹ Ανώνυμος, Οι τρεις τρόποι που έχει το Κράτος για να αντλήσει έσοδα. Διαθέσιμο στο: <http://www.asxetos.gr/Default.aspx?tabId=274&c=19&aid=127>, ημερ. δημοσίευσης 19/01/2003, ημερ. ανάκτησης 29/02/2012, Πάτρα.

- 1) Έσοδα από φόρους. Ως φόροι νοούνται οι οικονομικές εισφορές που υποχρεούνται να πληρώσουν οι ιδιωτικοί φορείς στο κράτος με βάση τους κανόνες - νομοθεσία που ισχύει, μονομερώς, χωρίς δηλαδή να έχουν το δικαίωμα οι ιδιωτικοί αυτοί φορείς να απαιτήσουν ειδική και άμεση οικονομική ή υλική αντιπαροχή από το δημόσιο για τις εισφορές αυτές.
- 2) Έσοδα από την χορήγηση προνομίων σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Ορισμένες φορές το κράτος για κυρίως κοινωνικοοικονομικούς λόγους παραχωρεί ορισμένα προνόμια σε φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα.
- 3) Έσοδα από την χορήγηση αδειών για επαγγελματικούς ή μη λόγους. Είναι τα έσοδα που πραγματοποιεί το δημόσιο όταν για λόγους δημόσιου συμφέροντος απαιτεί την προηγούμενη χορήγηση άδειας από τον ενδιαφερόμενο να ασκήσει ορισμένο επάγγελμα και εφόσον πληροί τις οριζόμενες από τους νόμους προϋποθέσεις.
- 4) Τέλη. Τα τέλη αποτελούν εισφορά των ιδιωτικών φορέων στο δημόσιο που αντικρίζεται από ειδική και άμεση οικονομική αντιπαροχή του Δημοσίου.

Τα δημόσια έσοδα που πραγματοποιούνται κατά τους κανόνες της ανταλλακτικής οικονομίας είναι:

- 1) Έσοδα από την άσκηση δημόσιας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Είναι τα έσοδα τα οποία πραγματοποιεί το κράτος από την πώληση των αγαθών και υπηρεσιών που παράγουν οι δημόσιες επιχειρήσεις.
- 2) Έσοδα από την εκμετάλλευση της δημόσιας περιουσίας. Είναι τα έσοδα από τόκους καταθέσεων του δημοσίου στις Τράπεζες, των δανείων που χορηγεί το κράτος σε ιδιωτικούς φορείς, τα έσοδα από μισθώματα που εισπράττει ως εκμισθωτής δημοσίων ακινήτων, έσοδα από εκποίηση ακινήτων κ.λ.π.
- 3) Έσοδα από δάνεια. Έσοδα από προαιρετικά δάνεια που εκδίδει το κράτος, έσοδα από χρεολύσια δανείων που χορήγησε το κράτος σε διάφορους οικονομικούς φορείς.

Ο τρίτος τρόπος άντλησης εσόδων από το κράτος είναι τα έσοδα από δωρεές και προσφορές των ιδιωτών προς αυτό, είτε με την μορφή χρήματος είτε με την μορφή ακίνητης περιουσίας

Τα δημόσια έσοδα, οι τρέχουσες εισπράξεις ή τα τρέχοντα έσοδα της γενικής κυβέρνησης (Τ), στο σύνολό τους αποτελούνται από τους έμμεσους φόρους, τους άμεσους φόρους που επιβάλλονται στους ιδιώτες και στις επιχειρήσεις, τις εισφορές εργοδοτών και ασφαλισμένων στην κοινωνική ασφάλιση και τα λοιπά έσοδα, τα

οποία αποτελούνται από τις προσόδους περιουσίας και επιχειρηματικής δράσης του δημοσίου και τις τρέχουσες μεταβιβάσεις στο δημόσιο από την αλλοδαπή.

3.5. Το ισοζύγιο πληρωμών

Οι οικονομικές συναλλαγές μιας χώρας με άλλες χώρες συνεπάγονται πληρωμές της χώρας προς αυτές και εισπράξεις της χώρας από αυτές. Οι οικονομικές συναλλαγές των επιχειρήσεων, των ατόμων, των τραπεζών και των οικονομικών αρχών της χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο παρακολουθούνται από την κεντρική τράπεζα. Για την ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο και το διεθνή δανεισμό, είναι αναγκαία η κατανόηση των βασικών αρχών του ισοζυγίου πληρωμών. Στο ισοζύγιο πληρωμών, που αποτελεί μέρος των εθνικών λογαριασμών που καταγράφονται οι διεθνείς συναλλαγές μιας χώρας⁸².

Το σύνολο των οικονομικών αυτών συναλλαγών, που έχουν πραγματοποιηθεί σε δεδομένη χρονική περίοδο, παρουσιάζονται και καταγράφονται στο ισοζύγιο των εξωτερικών πληρωμών (balance payments). Το ισοζύγιο των εξωτερικών πληρωμών δηλαδή παρέχει μια εικόνα των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων της χώρας από τις συναλλαγές της με το εξωτερικό σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή.

Οι συναλλαγές καταχωρούνται στο ισοζύγιο με τη διπλογραφική είτε τη λογιστική μέθοδο. Στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών συμπεριλαμβάνονται διάφορα επιμέρους ισοζύγια. Για παράδειγμα, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αποτελούν το εμπορικό ισοζύγιο (trade balance). Τα εμβάσματα καθώς επίσης οι μεταβιβάσεις αλλά και οι πληρωμές αποτελούν το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών⁸³.

Το εμπορικό ισοζύγιο και το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών αποτελούν το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών που δείχνει την καθαρά θέση της χώρας από τις εισαγωγές και εξαγωγές των εμπορευμάτων και υπηρεσιών και τις πληρωμές. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο είναι το ισοζύγιο κίνησης των κεφαλαίων που δείχνει τις εισροές κεφαλαίων και εκροές κεφαλαίων. Το ισοζύγιο κίνησης των κεφαλαίων

⁸² Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνογλου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 254.

⁸³ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 441.

δείχνει και παρουσιάζει τα στοιχεία που επηρεάζουν την περιουσιακή θέση της χώρας.

Τα επί μέρους ισοζύγια που περιλαμβάνονται στο ισοζύγιο των εξωτερικών πληρωμών πολύ σπάνια είναι ισοσκελισμένα, καθόσον οι αποφάσεις για τις διάφορες κατηγορίες συναλλαγών παίρνονται από χιλιάδες άτομα είτε φορείς. Το γενικό ισοζύγιο πληρωμών αποτελεί το άθροισμα των επιμέρους ισοζυγίων και παρουσιάζει τη γενική εικόνα των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας. Το σύνολο των πληρωμών της χώρας θα πρέπει να αντισταθμίζεται από το σύνολο των εισπράξεων. Αυτό σημαίνει ότι λογιστικά το ισοζύγιο πληρωμών θα πρέπει να είναι πάντοτε ισοσκελισμένο. Οι όροι έλλειμμα και πλεόνασμα λοιπόν δεν αφορούν το υπόλοιπο του ισοζυγίου πληρωμών. Το ισοζύγιο θεωρείται ότι έχει έλλειμμα όταν προκειμένου να το ισοσκελίσει η χώρα θα πρέπει να υποστεί εκροή χρυσού είτε συναλλάγματος προς άλλες χώρες είτε να δανειστεί από το εξωτερικό. Αντίθετα το ισοζύγιο θεωρείται ότι έχει πλεόνασμα όταν η ισοσκελίση του έγινε με εισροή χρυσού είτε συναλλάγματος από άλλες χώρες είτε με αύξηση των ρευστοποιήσιμων απαιτήσεων της χώρας για περιουσιακά στοιχεία άλλων χωρών⁸⁴. Οι εισπράξεις και πληρωμές για τη χρηματοδότηση διαφόρων οικονομικών συναλλαγών που πραγματοποιούνται στον εξωτερικό τομέα μιας οικονομίας αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής της οικονομικής πολιτικής της χώρας⁸⁵.

3.6. Ελλείμματα και πλεονάσματα ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών

Τα μερικά ισοζύγια του ισοζυγίου πληρωμών δεν είναι συνήθως ισοσκελισμένα και αυτό γιατί οι αποφάσεις για τις διάφορες κατηγορίες συναλλαγών παίρνονται από διαφορετικά άτομα. Το γενικό όμως ισοζύγιο πληρωμών αποτελεί το άθροισμα των επιμέρους ισοζυγίων και παρουσιάζει τη γενική εικόνα των εξωτερικών οικονομικών συναλλαγών του συνόλου της χώρας. Αυτό σημαίνει ότι, για τη χώρα γενικά, το

⁸⁴ Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ., Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2005, σ. 133.

⁸⁵ Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 128.

σύνολο των πληρωμών πρέπει να αντισταθμίζεται από το σύνολο των εισπράξεων. Επομένως λογιστικά το ισοζύγιο πληρωμών πρέπει να είναι πάντοτε ισοσκελισμένο.

Οι όροι «έλλειμμα» και «πλεόνασμα» του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών έχουν σχέση με τη διάρθρωση των στοιχείων που το αποτελούν και όχι με το υπόλοιπο του. Το ισοζύγιο θεωρείται ότι έχει «έλλειμμα» όταν προκειμένου να το ισοσκελίσει η χώρα θα πρέπει να υποστεί αυτή εκροή χρυσού ή συναλλάγματος προς άλλες χώρες ή να δανειστεί από το εξωτερικό. Αντίθετα το ισοζύγιο θεωρείται ότι έχει «πλεόνασμα» όταν η ισοσκελίση του έγινε με εισροή χρυσού ή συναλλάγματος από άλλες χώρες ή με αύξηση των ρευστοποιήσιμων απαιτήσεων της χώρας για περιουσιακά στοιχεία άλλων χωρών⁸⁶.

3.7. Το δημοσιονομικό έλλειμμα

Η σχέση του δημοσιονομικού ελλείμματος με την αποταμίευση, μπορεί να παρουσιαστεί εξετάζοντας δύο περιπτώσεις: ένα δημοσιονομικό έλλειμμα που οφείλεται στην αύξηση των δημόσιων δαπανών και ένα δημοσιονομικό έλλειμμα που οφείλεται στη μείωση των φόρων.

Ας υποθεθεί ότι η πηγή του δημοσιονομικού ελλείμματος είναι μια πρόσκαιρη αύξηση των δημόσιων δαπανών, πιθανόν λόγω ενός στρατιωτικού εξοπλιστικού προγράμματος. Σ' αυτήν την περίπτωση, δεν υπάρχει διχογνωμία: όταν το προϊόν παραμένει σταθερό στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, Y , η αύξηση των δημόσιων δαπανών, G , μειώνει ευθέως την επιθυμητή εθνική αποταμίευση, $S_d = Y - C_d - G$. Επειδή οι οικονομολόγοι συμφωνούν ότι όταν το έλλειμμα οφείλεται στην αύξηση των δημόσιων δαπανών, μειώνει την επιθυμητή εθνική αποταμίευση, επίσης, συμφωνούν ότι σ' αυτή την περίπτωση θα μειώσει και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Στο δημοσιονομικό έλλειμμα που οφείλεται στη μείωση των φόρων αντίθετα, ας υποθεθεί ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα οφείλεται στη μείωση της τρέχουσας φορολογίας, με τις τρέχουσες και σχεδιαζόμενες δημόσιες δαπάνες να παραμένουν σταθερές. Από τη στιγμή που οι δημόσιες δαπάνες, G , δεν μεταβάλλονται και το

⁸⁶ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 412.

προϊόν, Y , παραμένει σταθερό στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, η μείωση των φόρων θα μειώσει την επιθυμητή εθνική αποταμίευση, $Sd = Y - Cd - G$, μόνον αν προκαλέσει την αύξηση της επιθυμητής κατανάλωσης, Cd .

Οι υποστηρικτές της πρότασης της ρικαρδιανής ισοδυναμίας θεωρούν ότι μια εφάπαξ μεταβολή των φόρων, με τις τρέχουσες και σχεδιαζόμενες δημόσιες δαπάνες να παραμένουν σταθερές, δεν επηρεάζει την επιθυμητή κατανάλωση ή την επιθυμητή εθνική αποταμίευση. Αυτοί οι οικονομολόγοι τονίζουν ότι η σημερινή μείωση των φόρων θα αναγκάσει την κυβέρνηση να δανειστεί περισσότερο για να χρηματοδοτήσει τις τρέχουσες δαπάνες της, με συνέπεια να αυξηθούν οι μελλοντικοί φόροι, όταν θα πρέπει να αποπληρωθεί έντοκα ο πρόσθετος δανεισμός.

Επομένως, παρότι η μείωση των φόρων αυξάνει τα τρέχοντα μετά τους φόρους εισοδήματα των καταναλωτών, δημιουργεί ταυτόχρονα την ανάγκη υψηλότερων φόρων μελλοντικά και μειώνει το μετά τους φόρους εισόδημα που προσδοκούν να έχουν οι καταναλωτές στο μέλλον. Συνολικά, σύμφωνα με αυτό το επιχείρημα, η μείωση των φόρων δεν ωφελεί τους καταναλωτές και, κατά συνέπεια, δεν αυξάνει την επιθυμητή τους κατανάλωση. Εάν ισχύει η πρόταση της ρικαρδιανής ισοδυναμίας, τότε το δημοσιονομικό έλλειμμα που οφείλεται στη μείωση των φόρων δεν θα έχει καμιά επίδραση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, διότι δεν επηρεάζει την επιθυμητή εθνική αποταμίευση⁸⁷.

3.8. Πληθωρισμός

Όπως είναι γνωστό, ο πληθωρισμός θεωρείται ένα από τα περισσότερο σοβαρά προβλήματα των σύγχρονων οικονομιών. Μια μοναδική αύξηση του επιπέδου των τιμών δεν αποτελεί πληθωρισμό. Παλαιότερα ο πληθωρισμός θεωρείται ότι προερχόταν αποκλειστικά από υπερβολική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες. Από τη δεκαετία όμως του 1950 παρατηρήθηκε σε ορισμένες οικονομίες αύξηση του επιπέδου των τιμών, ενώ υπήρχε υποαπασχόληση τόσο του εργατικού δυναμικού όσο και του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Το πρόβλημα αυτό παρουσιάστηκε σε οξυμμένη μορφή κατά τη δεκαετία του 1970, οπότε παρατηρήθηκε το φαινόμενο του

⁸⁷ Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνουγλου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 286.

στασιμοπληθωρισμού. Υπάρχει στασιμοπληθωρισμός σε μια οικονομία όταν συνυπάρχει σχετικά υψηλός ρυθμός πληθωρισμού και σχετικά υψηλός συντελεστής ανεργίας ή όταν παρατηρείται αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας συγχρόνως⁸⁸.

Όταν οι τιμές των περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών αυξάνουν διαχρονικά, στην οικονομία παρατηρείται πληθωρισμός. Δηλαδή, η ετήσια ποσοστιαία αύξηση του μέσου επίπεδου τιμών ονομάζεται πληθωρισμός. Αν το ύψος του πληθωρισμού στα καταναλωτικά αγαθά είναι 10%, για παράδειγμα, τότε η μέση ετήσια αύξηση των τιμών τους είναι 10%.

Το ύψος του πληθωρισμού μπορεί να διαφέρει σημαντικά τόσο από έτος σε έτος, όσο και από κράτος σε κράτος. Από ένα μικρό ετήσιο ποσοστό σε χώρες χαμηλού πληθωρισμού έως 1000%, ή και περισσότερο, ετησίως σε χώρες που αντιμετωπίζουν υπερπληθωρισμό ή πολύ υψηλό πληθωρισμό. Όταν το ύψος του πληθωρισμού φτάνει σε ένα υπερβολικά υψηλό επίπεδο, όπου οι τιμές αλλάζουν κάθε μέρα ή κάθε ώρα, η οικονομία δεν λειτουργεί σωστά. Υψηλός πληθωρισμός σημαίνει, επίσης, ότι η αγοραστική δύναμη του χρήματος διαβρώνεται γρήγορα, γεγονός που αναγκάζει τα άτομα να επιδιώκουν να δαπανήσουν τα χρήματά τους μόλις τα αποκτήσουν⁸⁹.

Σε πολλές οικονομίες είναι δύσκολο να υπάρξει απόλυτη σταθερότητα των τιμών. Η αύξηση των τιμών θεωρείται ως πρόβλημα όταν ο ρυθμός της ξεπερνάει ένα ορισμένο επίπεδο που διαφέρει από οικονομία σε οικονομία. Ακόμα και για την ίδια οικονομία δεν είναι δυνατό να υπάρξει συμφωνία μεταξύ των οικονομολόγων από ποιο επίπεδο και πάνω θα πρέπει να θεωρείται ότι η αύξηση των τιμών αποτελεί πρόβλημα⁹⁰.

3.8.1. Είδη του πληθωρισμού

Μια σημαντική διάκριση του πληθωρισμού βασίζεται στα αίτια που τον προκαλούν. Στην περίπτωση αυτή μπορούν να διακριθούν δύο βασικά είδη

⁸⁸ Πετράκη - Κώττη, Α., Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 401.

⁸⁹ Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνογλου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 40.

⁹⁰ Πετράκη - Κώττη, Α., Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 401.

πληθωρισμού: ο πληθωρισμός που προκαλείται από την πλευρά της ζήτησης και αναφέρεται ως πληθωρισμός ωθούμενος από τη ζήτηση (demand - pull inflation), και ο πληθωρισμός που ωθείται από το κόστος (cost - push inflation) και αναφέρεται και ως πληθωρισμός κόστους, ή πληθωρισμός από την πλευρά της προσφοράς.

Πληθωρισμός από την πλευρά της ζήτησης δημιουργείται όταν η συνολική ζήτηση αυξάνεται με γρηγορότερο ρυθμό από τη δυνατότητα της οικονομίας να παράγει προϊόν. Στην περίπτωση αυτή προκαλείται διάσταση μεταξύ της συνολικής ζήτησης και του προϊόντος που προσφέρεται και αυξάνεται το επίπεδο των τιμών.

Πληθωρισμός ωθούμενος από το κόστος δημιουργείται όταν αυξάνεται το ανά μονάδα κόστος παραγωγής των προϊόντων και, συνεπώς, μετακινείται προς τα αριστερά η βραχυχρόνια καμπύλη συνολικής προσφοράς. Οι αυξήσεις του κόστους μπορεί να προέλθουν από αύξηση των μισθών που δεν αντισταθμίζονται από αύξηση της παραγωγικότητας ή από άλλα αίτια, όπως ήταν οι κατά καιρούς απότομες αυξήσεις των τιμών των καυσίμων.

Εκτός όμως από τα δύο αυτά είδη πληθωρισμού συχνά αναφέρονται και ορισμένα άλλα είδη, όπως είναι ο διαρθρωτικός πληθωρισμός (structural inflation) που προκαλείται από την αδυναμία της προσφοράς να προσαρμοστεί στις ανάγκες της ζήτησης σε ορισμένους βασικούς παραγωγικούς κλάδους μιας οικονομίας. Ακόμα και αν ένα μέρος των παραγωγικών συντελεστών παραμένει χωρίς απασχόληση, όταν αυξάνεται η συνολική ζήτηση και η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο πλήρους απασχόλησης είναι δυνατόν να παρατηρηθούν σημαντικές στενότητες προσφοράς για ορισμένα βασικά προϊόντα με αποτέλεσμα αυξήσεις στις τιμές τους. Οι αυξήσεις δε αυτές μπορεί να μεταδοθούν σε άλλους κλάδους και να αρχίσει έτσι μια διαδικασία αύξησης των τιμών, η οποία χαρακτηρίζεται ως διαρθρωτικός πληθωρισμός. Το είδος αυτό πληθωρισμού παρουσιαζόταν συχνά κατά το παρελθόν που οι οικονομίες χαρακτηρίζονταν από υψηλή δασμολογική προστασία των αγορών τους και εσωτερικές στενότητες προσφοράς μπορούσαν να οδηγήσουν σε σχετικά μεγάλες αυξήσεις των τιμών. Σήμερα, η δυνατότητα για εισαγωγές μετριάξει τις αυξήσεις του είδους αυτού.

Ένα άλλο είδος πληθωρισμού είναι ο εισαγόμενος πληθωρισμός (imported inflation), ο οποίος προέρχεται από την αύξηση των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων. Για παράδειγμα, αν επικρατεί πληθωρισμός στις χώρες της Ευρώπης, τα προϊόντα που θα εισάγονται από αυτές στην Ελλάδα θα γίνονται συνεχώς ακριβότερα και αυτό θα συμβάλλει στην αύξηση του επιπέδου των τιμών στη χώρα μας. Επειδή

δε ορισμένα εισαγόμενα χρησιμοποιούνται για την παραγωγή άλλων προϊόντων, η αύξηση της τιμής τους θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους των παραγόμενων προϊόντων προκαλώντας περαιτέρω αύξηση των τιμών. Εισαγόμενος πληθωρισμός έχει προκληθεί κατά καιρούς σε πολλές χώρες από τις αυξήσεις των τιμών των πετρελαιοειδών.

Εισαγόμενος πληθωρισμός μπορεί να προκληθεί και από τη συνεχή υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας. Αν η συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος της μειώνεται διαρκώς, το κόστος των εισαγόμενων προϊόντων θα παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Αν, για παράδειγμα η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ είναι 1,2 δολάρια ΗΠΑ, το κόστος στην Ευρώπη ενός προϊόντος που η τιμή του είναι 12 δολάρια θα είναι 10 ευρώ. Αν μειωθεί η ισοτιμία του ευρώ σε ένα δολάριο, το κόστος του ίδιου προϊόντος στην Ευρώπη θα αυξηθεί σε 12 ευρώ. Αν η ισοτιμία του ευρώ συνεχίσει να μειώνεται, το κόστος του προϊόντος θα γίνει ακόμα υψηλότερο. Αν το προϊόν αυτό χρησιμοποιείται στην Ευρώπη για την παραγωγή άλλων, κάθε αύξηση της τιμής του θα γίνεται αιτία να αρχίζει μια διαδικασία αύξησης των τιμών και των προϊόντων αυτών. Ο εισαγόμενος πληθωρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως πληθωρισμός ωθούμενος από το κόστος, αφού προέρχεται από την αύξηση του ανά μονάδα κόστους και τη μετακίνηση της βραχυχρόνιας καμπύλης συνολικής προσφοράς προς τα αριστερά.

Συχνά γίνεται λόγος για αναμενόμενο ρυθμό πληθωρισμού (expected rate of inflation) ή για πληθωρισμό αδράνειας (inflation of inertia). Όταν σε μια οικονομία επικρατεί πληθωρισμός για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα, οι διάφοροι φορείς τον συνηθίζουν και περιμένουν ότι θα συνεχιστεί και στο μέλλον. Έτσι, οι πληθωριστικές προσδοκίες ενσωματώνονται στις συμφωνίες που γίνονται στην οικονομία και με τον τρόπο αυτό διατηρείται ο ρυθμός του πληθωρισμού. Όταν ο ρυθμός αυτός παραμένει σταθερός και οι διάφοροι φορείς αναμένουν ότι θα συνεχιστεί, οι ενέργειες που κάνουν για την προστασία των εισοδημάτων τους έχουν ως αποτέλεσμα την επαλήθευση της προσδοκίας τους και τη συνέχιση του ρυθμού του πληθωρισμού. Στις περιπτώσεις αυτές, αν δεν συμβεί κάτι που θα διαταράξει την πορεία της οικονομίας ή αν δεν παρθούν ειδικά μέτρα για τη μείωση του πληθωρισμού, ο αναμενόμενος ρυθμός ενδέχεται να συνεχιστεί για μακρύτερο χρονικό διάστημα⁹¹.

⁹¹ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.352.

3.9. Κατανάλωση και αποταμίευση

Επειδή η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών συνιστά το μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες, οι αλλαγές της τάσης των ανθρώπων να ξοδεύουν έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συμπεριφορά της οικονομίας.

Ένας άλλος λόγος για τη μελέτη της κατανάλωσης, πέρα από το μέγεθος της καταναλωτικής δαπάνης, είναι ότι οι καταναλωτικές αποφάσεις των ατόμων ή των νοικοκυριών συνδέονται στενά με μια άλλη σημαντική οικονομική απόφαση, την αποταμίευση. Μάλιστα, με δεδομένο το ύψος του διαθέσιμου εισοδήματος, η απόφαση για το μέγεθος της κατανάλωσης και η απόφαση για το μέγεθος της αποταμίευσης, στην πραγματικότητα ταυτίζονται. Επειδή η απόφαση για το μέγεθος της κατανάλωσης και η απόφαση για το μέγεθος της αποταμίευσης αποτελούν στην πραγματικότητα δυο πλευρές του ίδιου νομίσματος, αναλύονται μαζί.

Όπως οι αποφάσεις ενός νοικοκυριού σε σχέση με την κατανάλωση και την αποταμίευση συνδέονται στενά, η εθνική επιθυμητή κατανάλωση συνδέεται στενά με την επιθυμητή εθνική αποταμίευση. Συγκεκριμένα, η επιθυμητή εθνική αποταμίευση, αποτελεί το μέγεθος της εθνικής αποταμίευσης που επιτυγχάνεται όταν η συνολική κατανάλωση βρίσκεται στο επιθυμητό ύψος⁹².

3.10. Ο δείκτης τιμών του καταναλωτή

Δύο σημαντικοί δείκτες για τους οποίους γίνεται συχνά λόγος είναι ο δείκτης τιμών καταναλωτή (consumer price index) και ο αποπληθωριστής του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (GDP deflator). Στο τμήμα αυτό θα παρουσιαστεί ο δείκτης τιμών του καταναλωτή.

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή δείχνει τη μεταβολή των τιμών μιας προκαθορισμένης μεγάλης δέσμης αγαθών και υπηρεσιών που έχει βρεθεί από προηγούμενη έρευνα ότι αγοράζονται από τα νοικοκυριά. Η δέσμη αυτή αποτελεί το αποκαλούμενο «καλάθι του καταναλωτή» και αντιπροσωπεύει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αγοράζει το μέσο νοικοκυριό.

⁹² Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνογλου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 174.

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή χρησιμοποιείται για πολλούς σκοπούς. Με το δείκτη αυτό υπολογίζεται συνήθως το ποσοστό του πληθωρισμού και η μεταβολή της αγοραστικής δύναμης του νομίσματος. Επίσης, ο εν λόγω δείκτης χρησιμοποιείται για τον αποπληθωρισμό διαφόρων αξιών και τον υπολογισμό τους σε σταθερές τιμές, για τον υπολογισμό των πραγματικών μισθών και ημερομισθίων και την αναπροσαρμογή τους όταν αυξάνονται οι τιμές, για την αναπροσαρμογή διαφόρων υποχρεώσεων και αποζημιώσεων, για τη χάραξη πολιτικής στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα κ.λπ.

Αν είναι γνωστός ο δείκτης τιμών καταναλωτή για δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους είναι εύκολο να υπολογιστεί το ποσοστό πληθωρισμού, δηλαδή το ποσοστό αύξησης των τιμών μεταξύ των περιόδων αυτών. Οι στατιστικές υπηρεσίες των διαφόρων χωρών, εκτός από τον δείκτη τιμών που αναφέρεται στο καλάθι των προϊόντων που αγοράζει το μέσο νοικοκυριό, υπολογίζουν και δείκτες για επιμέρους ομάδες προϊόντων, π.χ. τρόφιμα, ενδύματα κ.λπ.

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή παρουσιάζει πολλές αδυναμίες. Αρχικά, υπολογίζεται με βάση μια συγκεκριμένη σύνθεση προϊόντων που περιλαμβάνονται στο καλάθι του καταναλωτή. Όταν όμως αυξάνεται η τιμή ενός προϊόντος περισσότερο από την τιμή ενός άλλου που είναι υποκατάστατο, οι καταναλωτές θα αγοράσουν περισσότερο από το υποκατάστατο και λιγότερο από εκείνο που η τιμή του αυξήθηκε πιο πολύ. Συνεπώς θα μειωθεί η βαρύτητα του προϊόντος αυτού και θα αυξηθεί του υποκατάστατου. Αλλά ο δείκτης τιμών καταναλωτή θα υπολογιστεί με βάση το προϋπάρχον καλάθι του καταναλωτή, δηλαδή με τους αρχικούς συντελεστές βαρύτητας των δύο αυτών προϊόντων. Με τον τρόπο αυτό γίνεται υπερεκτίμηση της σημασίας της αύξησης των τιμών μεταξύ διαφόρων χρονικών περιόδων. Το πρόβλημα αυτό αναφέρεται ως σφάλμα από την υποκατάσταση (substitution bias).

Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι κατά τον υπολογισμό του δείκτη τιμών καταναλωτή δεν λαμβάνονται υπόψη τα νέα προϊόντα που εισέρχονται στην αγορά και δίνουν στους καταναλωτές μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής. Επίσης, δεν λαμβάνεται υπόψη η συνεχής βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Για παράδειγμα αγνοούνται πολλά καινούργια φάρμακα ή ιατρικές διαδικασίες που κάνουν δυνατή την αποφυγή δαπανηρών εγχειρήσεων ή την επιτυχή αντιμετώπιση σοβαρών ασθενειών. Σε ορισμένες χώρες καταβάλλεται προσπάθεια να γίνουν κάποιες προσαρμογές ώστε να

ληφθεί υπόψη η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, αλλά το πρόβλημα δεν εξαλείφεται⁹³.

3.11. Η έννοια της ανεργίας

Η ανεργία μαζί με τον πληθωρισμό είναι δύο από τα σημαντικότερα οικονομικά προβλήματα που αποτελούν σοβαρή απειλή για την ευημερία και την πρόοδο των σύγχρονων μεικτών οικονομιών. Η ένταση των δύο αυτών προβλημάτων διαφέρει από χώρα σε χώρα και από περίοδο σε περίοδο. Σε ορισμένες χώρες και σε ορισμένες περιόδους έχει παρατηρηθεί ότι όταν μειώνεται η ένταση του προβλήματος της ανεργίας αυξάνεται η ένταση του προβλήματος του πληθωρισμού και αντίστροφα⁹⁴.

Ανεργία υπάρχει, όταν ένα μέρος από το εργατικό δυναμικό της χώρας αδυνατεί να βρει εργασία, για να εργασθεί ή όταν όλοι όσοι θέλουν και μπορούν να εργαστούν δεν βρίσκουν εργασία και ένα μέρος από αυτούς μένουν άνεργοι ή όταν ο αριθμός των θέσεων, που προσφέρονται για εργασία, είναι μικρότερος από τον αριθμό των θέσεων, που ζητούνται από τους εργαζομένους⁹⁵.

Για να συμπεριληφθεί ένας εργαζόμενος μεταξύ των ανέργων, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 14^ο έτος της ηλικίας του, να μπορεί να εργαστεί και να θέλει να εργαστεί και να μη βρίσκει εργασία. Δεν θεωρούνται άνεργοι, όσοι ζητούν να εργαστούν με αμοιβή μεγαλύτερη από εκείνη, που επικρατεί στην αγορά ή λιγότερες ώρες ή ημέρες και δεν μπορούν να βρουν τέτοια εργασία. Επίσης δεν θεωρούνται άνεργοι, όσοι βρίσκονται εκτός εργασίας, γιατί είναι ασθενείς ή βρίσκονται σε άδεια ή απεργούν.

Το ποσοστό της ανεργίας υπολογίζεται στις εκατό (%) με βάση τον αριθμό των εργατών, που δεν μπορούν να βρουν εργασία, για να εργαστούν και του συνόλου των εργατών, που μπορούν και επιθυμούν να εργαστούν. Σε καμιά οικονομία δεν υπάρχει ανεργία μηδέν. Δεν είναι δυνατόν σε καμιά οικονομία, όσοι μπορούν και θέλουν να εργαστούν, να βρίσκουν εργασία. Υπάρχει πάντα σε κάθε οικονομία και σε κάθε

⁹³ Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττη, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.76.

⁹⁴ Κώττη, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 361.

⁹⁵ Σφακιανός, Κ., Σφακιανός, Γ., Σύγχρονη πολιτική οικονομία: Μικροοικονομική και μακροοικονομική. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1992, σ. 238.

κράτος ένα μικρό ποσοστό ανεργίας, το οποίο καλείται φυσιολογικό ποσοστό ανεργίας και το οποίο κυμαίνεται από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή. Το φυσιολογικό αυτό ποσοστό ανεργίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες αυξήθηκε σε όλα σχεδόν τα κράτη και από 2 - 4% ανήλθε στο 6 - 7%⁹⁶.

3.11.1. Οι μορφές της ανεργίας

Η ανεργία ανάλογα με τα αίτια που την προκαλούν και ανάλογα με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργείται και εμφανίζεται, διακρίνεται στις εξής τέσσερις μορφές: στην ανεργία ζήτησης, στην εποχιακή ανεργία, στην ανεργία τριβής και στη διαρθρωτική ανεργία.

Η ανεργία ζήτησης δημιουργείται, όταν η συνολική ζήτηση του προϊόντος της επιχείρησης, συνεπώς και η κατανάλωση του, μειωθεί σημαντικά. Ο επιχειρηματίας στην περίπτωση αυτή οφείλει να προβεί στη μείωση των παραγωγικών συντελεστών, στους οποίους περιλαμβάνεται και ο συντελεστής εργασίας. Απολύονται στην αρχή οι νεότεροι εργατοϋπάλληλοι, γιατί η επιχείρηση θα καταβάλει λιγότερες αποζημιώσεις, αφού έχουν λιγότερο χρόνο υπηρεσίας. Οι παλαιότεροι έχουν μεγαλύτερη πείρα και είναι περισσότερο αποδοτικοί στην επιχείρηση, αν και λαμβάνουν περισσότερες αποδοχές από τα χρονοεπιδόματα και πολλοί από αυτούς συνδέονται φιλικά με τη διοίκηση της επιχείρησης.

Η ανεργία ζήτησης δημιουργεί πολλά προβλήματα και είναι η πλέον επικίνδυνη από όλες τις άλλες για την οικονομία της χώρας, γιατί επεκτείνεται συνεχώς καταλαμβάνοντας όλο και περισσότερα στρώματα εργαζομένων και γιατί δημιουργεί πληθωρισμό και μάλιστα στασιμοπληθωρισμό⁹⁷.

Συνηθισμένο φαινόμενο σε όλες τις οικονομίες αποτελεί και η εποχική ανεργία, η οποία οφείλεται στον εποχικό χαρακτήρα ορισμένων απασχολήσεων και συνήθως δε θεωρείται ότι προκαλεί σοβαρό πρόβλημα στην οικονομία. Η εποχική ανεργία μπορεί να επηρεάζει όλες τις ομάδες ηλικιών το ίδιο (π.χ. τους νέους οικοδόμους αλλά και τους πιο ηλικιωμένους).

⁹⁶ Byrns, R., Stone, G., Μανωλάτος, Γ., Σαρρής, Ν., Οικονομική μικροοικονομική: θεωρία και πράξη. Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2004, σ. 216.

⁹⁷ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 362.

Η ανεργία τριβής είναι πιο έντονη στους νέους, οι οποίοι σχετικά εύκολα αποφασίζουν να εγκαταλείψουν μια εργασία που έχουν και να ψάξουν για κάποια άλλη που τους ικανοποιεί καλύτερα. Η συμπεριφορά τους αυτή μπορεί να εξηγηθεί από το ότι δε βρίσκουν συνήθως από την αρχή της σταδιοδρομίας τους την απασχόληση που επιθυμούν ή γιατί επιδιώκουν να πειραματιστούν με διάφορες εργασίες πριν να κατασταλάξουν σ' εκείνη που θα κάνουν οριστικά. Επίσης επειδή πολλοί δεν έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις, οπότε είναι ευκολότερο να αποφασίσουν να γίνουν ηθελημένα άνεργοι για κάποιο διάστημα, αφήνοντας την εργασία τους για να ψάξουν να βρουν άλλη καλύτερη.

Ανεργία τριβής παρουσιάζεται επίσης περισσότερο στις οικονομίες που μετασχηματίζονται γρήγορα, όπου χιλιάδες νέες επιχειρήσεις δημιουργούνται κάθε χρόνο, ενώ πολλές παλιές κλείνουν γιατί δεν έχουν την ικανότητα να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Η ύπαρξη ανεργίας τριβής διευκολύνει το μετασχηματισμό της οικονομίας, γιατί επιτρέπει στις νέες επιχειρήσεις να βρουν προσωπικό εν μέρει τουλάχιστον από τις φθίνουσες επιχειρήσεις ή από εκείνες που κλείνουν.

Το μέγεθος της ανεργίας τριβής σε μια οικονομία εξαρτάται και από το σχετικό ύψος της οικονομικής δραστηριότητας. Όταν υπάρχει έντονη οικονομική δραστηριότητα και σχετικά μεγάλη ζήτηση για εργασία τα άτομα βρίσκουν ευκολότερα εργασία με τους όρους που επιθυμούν και για το λόγο αυτό συντομεύει ο χρόνος αναζητήσεως εργασίας και το μέγεθος της ανεργίας τριβής μειώνεται. Αντίθετα όταν υπάρχει ύφεση η εξεύρεση εργασίας γίνεται δυσκολότερη και για το λόγο αυτό επιμηκύνεται ο χρόνος αναζητήσεως και αυξάνεται το μέγεθος της ανεργίας τριβής. Επιπλέον σε περιόδους υφέσεως ο αριθμός των ατόμων που προστίθενται στην ομάδα των ανέργων λόγω απολύσεων είναι συνήθως μεγαλύτερος από τον αριθμό των ατόμων που βρίσκουν απασχόληση και εξέρχονται από την ομάδα αυτή. Το αντίθετο συμβαίνει σε περιόδους οικονομικής ευημερίας.

Είναι δυνατό να υπάρχει ανεργία σε μια οικονομία ακόμα και όταν υπάρχει συνολική ζήτηση ικανή να εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Αν η διάρθρωση της προσφοράς εργασίας δεν ανταποκρίνεται στη διάρθρωση της ζήτησης, είναι δυνατό να δημιουργηθεί έλλειψη ευκαιριών απασχολήσεως για ορισμένα άτομα που θέλουν να εργαστούν, ενώ συγχρόνως για ορισμένες ειδικεύσεις μπορεί να μην υπάρχει επαρκής προσφορά εργατικού δυναμικού. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει διαρθρωτική ανεργία.

Το πρόβλημα της διαρθρωτικής ανεργίας μπορεί επίσης να προκύψει από την έλλειψη αντιστοιχίας στη χωροταξική κατανομή του εργατικού δυναμικού και των ευκαιριών απασχολήσεως. Στην περίπτωση αυτή είναι δυνατό να υπάρχει πλεονάζουσα προσφορά εργασίας σε ορισμένες περιοχές μιας χώρας και ανικανοποίητη ζήτηση σε άλλες.

Η ύπαρξη του προβλήματος της διαρθρωτικής ανεργίας οφείλεται στο ότι σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δύσκολη η μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από μια ειδικότητα σε άλλη ή από μια γεωγραφική περιοχή σε άλλη. Το πρόβλημα αυτό οξύνεται διεθνώς, γιατί εξαιτίας των συνεχών μεταβολών της τεχνολογίας η διάρθρωση της ζήτησεως για εργασία μεταβάλλεται με γρήγορο ρυθμό, που έχει ως αποτέλεσμα τη συνεχή δημιουργία ανισορροπίας σε πολλές επιμέρους αγορές εργασίας. Επιπλέον πολλές φορές οι νέοι είτε λόγω ελλείψεως κατάλληλης ενημέρωσης, είτε λόγω κακού προγραμματισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, είτε για άλλους λόγους δεν αποκτούν τις ειδικότητες που χρειάζονται οι οικονομίες στις οποίες ζουν. Η διαρθρωτική ανεργία είναι αρκετά συνηθισμένη, ιδιαίτερα στις ομάδες ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας όταν για κάποιο λόγο χάσουν την απασχόληση που έχουν. Τα άτομα αυτά που έχουν δουλέψει ολόκληρες δεκαετίες όταν βρεθούν χωρίς απασχόληση διαπιστώνουν συχνά ότι οι ανάγκες της αγοράς εργασίας έχουν αλλάξει, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πια ζήτηση για τις δικές τους ειδικότητες. Το πρόβλημα αυτό παρατηρείται συχνά σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, όπου η τεχνολογία αλλάζει πολύ γρήγορα⁹⁸.

3.11.2. Η ανεργία σε φυσιολογικά επίπεδα

Σε όλες τις οικονομίες υπάρχει ένα ποσοστό ανεργίας που θεωρείται ως φυσιολογικό και ονομάζεται φυσιολογικό ποσοστό ανεργίας ή φυσικός συντελεστής ανεργίας.

Ο φυσικός συντελεστής ανεργίας δείχνει το ποσοστό ανεργίας που υπάρχει σε μια οικονομία όταν ο αριθμός των ανέργων είναι ίσος με τον αριθμό των θέσεων που προσφέρονται. Το ποσοστό αυτό διαφέρει από οικονομία σε οικονομία, ανάλογα με

⁹⁸ Σφακιανός, Κ., Σφακιανός, Γ., Σύγχρονη πολιτική οικονομία: Μικροοικονομική και μακροοικονομική. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1992, σ. 240.

τις συνθήκες που επικρατούν, αντιπροσωπεύει δε την ανεργία τριβής και τη διαρθρωτική ανεργία και είναι το χαμηλότερο δυνατό ποσοστό ανεργίας που μπορεί να έχει μια χώρα χωρίς να μεταβάλλεται ο ρυθμός αύξησης των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών και των αμοιβών της εργασίας, δηλαδή χωρίς να επιδεινώνεται ο πληθωρισμός. Όταν μια χώρα έχει το φυσιολογικό ποσοστό ανεργίας σημαίνει ότι έχει τη μέγιστη δυνατή απασχόληση που μπορεί να έχει με τις δεδομένες συνθήκες της οικονομίας της χωρίς να της δημιουργούνται πληθωριστικά προβλήματα. Σε μια τέτοια περίπτωση θεωρείται ότι η οικονομία της εν λόγω χώρας βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης και ότι παράγει το μέγιστο δυνατό ΑΕΠ που μπορεί να παράγει χωρίς πληθωριστικά προβλήματα.

Έχει παρατηρηθεί σε διάφορες χώρες ότι το φυσιολογικό ποσοστό ανεργίας έχει αυξηθεί διαχρονικά. Δηλαδή αν πριν από 30 χρόνια ήταν 3 - 4%, σήμερα μπορεί να είναι 6 - 7% ή και περισσότερο. Η αύξηση αυτή έχει αποδοθεί στους εξής κύριους παράγοντες⁹⁹:

- 1) Είσοδο πολλών νέων ατόμων και πολλών γυναικών στην αγορά εργασίας, δύο κατηγοριών εργαζομένων που χαρακτηρίζονται από ποσοστά ανεργίας που είναι υψηλότερα από το μέσο όρο του συνόλου των εργαζομένων.
- 2) Επέκταση και την ενίσχυση του συστήματος αποζημίωσης των ανέργων με τη μορφή επιδομάτων ανεργίας. Όπως είναι γνωστό, στις διάφορες αναπτυγμένες χώρες όσοι είναι άνεργοι εισπράττουν από το κράτος για ορισμένο χρονικό διάστημα ένα επίδομα που αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό της αμοιβής που εισέπρατταν πριν γίνουν άνεργοι. Επειδή το ποσοστό αυτό συνήθως είναι 50% ή μεγαλύτερο, για το οποίο κατά κανόνα οι δικαιούχοι δεν πληρώνουν φόρους ή άλλες κρατήσεις, αυτό αντιστοιχεί σε ένα πολύ υψηλότερο ποσοστό της καθαρής αμοιβής που εισέπρατταν ως εργαζόμενοι. Έτσι δεν πιέζονται πολύ οι άνεργοι να βρουν απασχόληση και είναι και πιο επιλεκτικοί στο είδος της εργασίας που θα δεχτούν να αναλάβουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε διάφορες χώρες, ενώ σημαντικό ποσοστό της εργατικής δύναμης είναι άνεργο και εισπράττει επιδόματα ανεργίας, υπάρχουν παράλληλα πάρα πολλές εργασίες που τις κάνουν νόμιμοι ή παράνομοι μετανάστες, γιατί οι αυτόχθονες δεν ενδιαφέρονται να τις αναλάβουν.

⁹⁹ Mankiw, G., Πανεθυμιτάκης, Α., Σταματάκης, Ν., Μακροοικονομική θεωρία. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1998, σ. 114.

- 3) Επιβολή από το κράτος υποχρεωτικών κατώτατων μισθών και ημερομισθίων, που όταν βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο από εκείνο που θα διαμορφωνόταν στην αγορά χωρίς την κρατική παρέμβαση δημιουργούν ανεργία στις ομάδες ατόμων που ασχολούνται με τις χαμηλότερα αμειβόμενες εργασίες.
- 4) Διαχρονική αύξηση της διαρθρωτικής ανεργίας που προκλήθηκε κυρίως λόγω του ότι ορισμένοι οικονομικοί κλάδοι αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα. Με ανάλογο τρόπο μέσα σε κάθε χώρα άλλες περιφέρειες γνώρισαν γρήγορη ανάπτυξη και άλλες αργή ή και οικονομικό και δημογραφικό μαρασμό. Έτσι, ενώ σε ορισμένους οικονομικούς κλάδους και σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές αυξανόταν η ζήτηση για εργαζόμενους, σε άλλους κλάδους και σε άλλες περιοχές δημιουργούνταν ανεργία. Δεδομένου ότι η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού μεταξύ κλάδων ή μεταξύ περιφερειών είναι περιορισμένη, πολλοί παρέμειναν άνεργοι.

Το γεγονός ότι ένα ορισμένο ποσοστό ανεργίας θεωρείται ως «φυσιολογικό» δε σημαίνει ότι είναι και κάτι το επιθυμητό, αφού η ανεργία συνεπάγεται απώλεια παραγωγής προϊόντος. Μια κοινωνία έχει συμφέρον να καταβάλει προσπάθειες μείωσης του ποσοστού αυτού.

3.11.3. Οικονομικό και κοινωνικό κόστος της ανεργίας

Η ανεργία δημιουργεί δύο κυρίως σοβαρές συνέπειες για την κοινωνία μιας χώρας. Πρώτον, αν υπάρχει ανεργία το προϊόν της οικονομίας είναι μικρότερο από το μέγιστο προϊόν που μπορεί να παράγεται. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μια απώλεια προϊόντος και για το λόγο αυτό η κοινωνία έχει μικρότερη ποσότητα προϊόντος για κατανάλωση ή επένδυση. Κατά συνέπεια το βιοτικό επίπεδο ή η μελλοντική παραγωγική ικανότητα της κοινωνίας θα είναι σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα που θα ήταν δυνατό να επιτευχθούν αν υπήρχε πλήρης απασχόληση, γεγονός που αποτελεί ένα σοβαρό οικονομικό κόστος για την κοινωνία.

Επιπλέον η ανεργία δημιουργεί σοβαρό κοινωνικό κόστος εξαιτίας της ανθρώπινης δυστυχίας, των απογοητεύσεων και της ελλείψεως εισοδήματος για τα άτομα που

τυχαίνει να είναι άνεργα. Υψηλή ανεργία σε μια χώρα μπορεί να προκαλέσει κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, με επιπτώσεις για ολόκληρη την κοινωνία.

Το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι απλά θέμα εξεύρεσης χρηματικών πόρων για την εξασφάλιση κάποιου εισοδήματος των ανέργων. Είναι κυρίως θέμα εξεύρεσης τρόπων αξιοποίησης των ατόμων στην παραγωγική διαδικασία, ώστε να αισθανθούν χρήσιμα, να έχουν κάτι να κάνουν, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και αξιοπρέπεια που τις χάνουν συνήθως όταν είναι άνεργα για πολύν καιρό. Οι υψηλοί ρυθμοί ανεργίας συνοδεύονται κατά κανόνα από αυξημένα ποσοστά αλκοολισμού, εγκληματικότητας, διαζυγίων και άλλων νοσηρών κοινωνικών φαινομένων¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 368.

Κεφάλαιο 4: Μακροοικονομικά μεγέθη Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD)

4.1. Μεγέθη εθνικού προϊόντος

4.1.1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες τιμές

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία των σύγχρονων οικονομιών. Αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε το σύνολο των αξιών των τελικών αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται σε μια εθνική οικονομία μέσα σε μία χρονική περίοδο.

Για τη μελέτη της πορείας του ΑΕγχΠ, είναι σημαντικό να παρατεθούν στοιχεία της πορείας τους σε χώρες του OECD μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται όπως συγκεντρώθηκαν στον πίνακα 1. Σύμφωνα με τα δεδομένα του συγκεκριμένου πίνακα θα επιχειρηθεί η εξέταση της πορείας του ΑΕΠ τη Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες αλλά και με το μέσο όρο των χωρών του OECD. Μελετώντας τα στοιχεία που αφορούν την Ελλάδα, παρατηρεί κανείς τη συνεχώς αυξανόμενη πορεία του ΑΕΠ το διάστημα 2001 – 2010 όπου από 218,27 δις. το 2001 είχε μετατραπεί σε 314,72 δις σημειώνοντας αύξηση 44,18%. Η Ελλάδα ακολούθησε την αυξητική πορεία των περισσότερων χωρών ως προς το ΑΕΠ όπως οι Η.Π.Α., η Αγγλία, η Ισπανία, η Γερμανία. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις το ποσοστό αύξησης ήταν μεγαλύτερο και από πιο ανεπτυγμένες οικονομίες όπως της Γερμανίας(37,63%).

Πίνακας 1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες τιμές (δισ δολ.)

Χώρα	Έτος									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	552,23	584,87	642,13	678,68	721,31	774,51	831,02	848,67	884,71	916,70
Αυστρία	231,67	244,33	254,23	268,51	276,67	302,30	316,11	331,80	325,19	335,43
Βέλγιο	292,96	310,04	314,20	325,03	337,21	360,76	378,71	396,19	393,11	409,06
Καναδάς	909,99	937,83	989,33	1.049,11	1.132,00	1.200,54	1.263,04	1.298,96	1.277,08	1.329,86
Χιλή	-	-	166,77	181,85	198,37	214,22	230,66	244,22	242,43	257,46
Τσεχία	157,74	165,35	191,45	205,04	217,66	238,73	262,84	281,20	276,57	273,93
Δανία	138,19	143,34	164,00	174,52	179,89	195,87	206,01	216,90	208,07	218,93
Εσθονία	-	-	18,13	19,94	22,28	25,73	28,98	29,59	26,60	27,24
Φινλανδία	138,19	143,34	143,95	156,18	161,10	174,42	191,32	201,91	190,36	196,58
Γαλλία	1.630,08	1.711,17	1.692,45	1.761,93	1.860,70	1.990,96	2.114,43	2.178,48	2.152,42	2.194,12
Γερμανία	2.211,79	2.275,44	2.339,58	2.449,87	2.566,00	2.761,78	2.925,79	3.043,35	2.946,62	3.044,24
Ελλάδα	218,27	237,30	247,98	264,04	270,36	298,63	310,21	332,27	325,87	314,72
Ουγγαρία	138,18	149,89	155,41	163,67	171,22	184,18	190,43	206,17	199,84	200,46
Ισλανδία	8,68	8,94	8,90	9,87	10,35	10,90	11,58	12,50	11,72	11,08
Ιρλανδία	117,76	129,75	138,96	149,71	161,81	181,08	198,31	189,46	177,82	180,41
Ισραήλ	-	-	148,91	160,66	161,75	175,20	189,87	201,66	205,25	217,76
Ιταλία	1.546,02	1.532,05	1.563,25	1.594,94	1.649,44	1.781,46	1.893,94	1.990,55	1.951,04	1.908,57
Ιαπωνία	3.330,61	3.417,25	3.509,95	3.708,49	3.872,84	4.071,41	4.290,18	4.316,61	4.082,56	4.301,85
Κορέα	860,43	936,04	965,85	1.039,10	1.096,74	1.172,95	1.269,10	1.306,39	1.322,67	1.417,55
Λουξεμβούργο	23,81	25,68	27,42	29,77	31,78	37,08	40,58	43,57	41,44	43,96
Μεξικό	1.009,31	1.047,71	1.108,74	1.186,56	1.293,79	1.432,18	1.540,94	1.629,60	1.545,86	1.644,48
Ολλανδία	494,06	515,79	514,31	540,51	572,90	622,00	667,31	703,01	673,38	701,95

Νέα Ζηλανδία	84,69	89,18	94,81	100,44	104,61	113,37	121,15	124,48	126,27	130,93
Νορβηγία	167,44	168,18	174,83	194,00	218,71	248,38	259,03	288,43	263,40	276,95
Πολωνία	418,97	442,06	457,77	496,90	526,08	574,55	638,91	688,46	721,87	755,47
Πορτογαλία	183,26	191,26	202,48	207,90	224,64	242,06	256,79	265,10	266,39	272,56
Σλοβακία	64,86	69,76	73,15	78,90	87,13	99,04	112,68	125,50	123,58	127,27
Σλοβενία	-	-	40,95	44,49	46,96	51,06	54,96	59,08	56,09	55,56
Ισπανία	920,18	994,28	1.039,54	1.108,20	1.188,10	1.337,38	1.447,26	1.512,49	1.481,08	1.477,84
Σουηδία	248,83	258,86	272,48	292,36	295,29	324,01	352,07	363,96	346,03	366,06
Ελβετία	233,94	245,19	246,34	257,44	266,13	295,63	325,74	351,51	349,79	364,51
Τουρκία	561,16	572,09	587,81	688,59	781,24	894,60	976,37	1.063,52	1.022,26	1.114,63
Αγγλία	1.630,63	1.713,70	1.777,70	1.902,56	1.971,25	2.118,65	2.178,37	2.260,52	2.172,05	2.233,88
Η.Π.Α.	10.233,90	10.590,20	11.089,30	11.797,80	12.564,30	13.314,50	13.961,80	14.219,30	13.863,60	14.447,10
Σύνολο OECD	28.785,00	29.879,70	30.977,80	32.879,10	34.806,60	37.003,60	39.100,80	40.168,45	40.253,02	41.769,11

Πηγή: OECD, 2012

4.1.2. Ακαθάριστοι Εγχώριο Προϊόν: Ποσοστιαία τριμηνιαία μεταβολή

Ως προς τα επίπεδα των μεταβολών του ΑΕΠ ποσοστιαία και σε τριμηνιαία βάση, τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Μελετώντας τα δεδομένα του πίνακα 2 για την Ελλάδα, παρατηρείται ότι τη διετία 2008 – 2009, εμφάνισε κυρίως αυξήσεις ενώ την αμέσως επόμενη οι μειώσεις ήταν περισσότερες ανά τρίμηνο. Ειδικότερα, το α' τρίμηνο του 2008, η ποσοστιαία τριμηνιαία μεταβολή του ΑΕΠ άγγιξε το 0,7%, το β' τρίμηνο το 0,6% και το γ' τρίμηνο το 0,1%. Το δ' τρίμηνο του ίδιου έτους μειώθηκε κατά 0,7%. Οι μειώσεις συνεχίστηκαν και τα επόμενα τρία τρίμηνα του 2009 για να φθάσει σε αύξηση το δ' τρίμηνο του ίδιου έτους. Το 2010, σε τριμηνιαία σύγκριση ήταν η χειρότερη χρονιά με μειώσεις που ξεκίνησαν από 1,9% το α' τρίμηνο και έφθασαν το 2,8% το δ' τρίμηνο. Για το πρώτο τρίμηνο του 2011 όπου υπάρχουν και διαθέσιμα στοιχεία υπάρχουν αισιόδοξες προβλέψεις με αύξηση 0,2%.

Τα αντίστοιχα χρονικά διαστήματα, το συνολικό ΑΕΠ των χωρών του OECD με εξαίρεση το 2008 και το πρώτο τρίμηνο του 2009, ακολούθησε αυξητική πορεία. Η Ελλάδα αποτέλεσε μια από τις ελάχιστες χώρες που διατήρησαν τόσο μεγάλα χρονικά διαστήματα μειούμενων τριμηνιαίων μεταβολών όταν χώρες όπως η Τουρκία, η Ισπανία, οι Η.Π.Α. σημείωναν συνεχόμενες βελτιώσεις. Το σύνολο των μεταβολών ανά τρίμηνο το διάστημα 2008 -2011 για διάφορες χώρες του OECD, μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας αναλύονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε ποσοστιαία τριμηνιαία μεταβολή

Χώρα	Έτος														
	2008				2009				2010				2011		
	Α΄ Τρ.	Β΄ Τρ.	Γ΄ Τρ.	Δ΄ Τρ.	Α΄ Τρ.	Β΄ Τρ.	Γ΄ Τρ.	Δ΄ Τρ.	Α΄ Τρ.	Β΄ Τρ.	Γ΄ Τρ.	Δ΄ Τρ.	Α΄ Τρ.	Β΄ Τρ.	Γ΄ Τρ.
Αυστραλία	0,7	0,3	0,3	-0,7	0,4	0,2	0,6	0,8	0,7	0,8	0,3	0,8	-0,9	1,2	-
Αυστρία	1,3	0,4	-0,7	-1,3	-2,5	-0,8	0,8	0,8	0,0	0,9	1,5	1,0	0,9	0,5	0,3
Βέλγιο	0,5	0,4	-0,2	-2,1	-1,8	0,2	1,1	0,6	0,1	1,1	0,4	0,5	0,9	0,4	0,0
Καναδάς	-0,2	0,1	0,1	-0,9	-1,6	-0,9	0,4	1,2	1,4	0,6	0,6	0,8	0,9	-0,1	-
Χιλή	-	-	-	-	-	-0,2	1,7	2,0	-2,1	4,6	2,3	1,1	1,6	1,4	-
Τσεχία	0,3	0,7	0,2	-0,7	-4,4	-0,5	0,5	0,4	0,8	0,6	0,8	0,5	0,9	0,1	0,0
Δανία	-1,3	1,0	-1,4	-2,0	-1,3	-2,2	0,3	0,1	0,9	0,7	1,4	-0,4	-0,3	1,0	-
Εσθονία	-	-	-	-	-	-4,1	-1,4	1,0	0,0	2,7	1,4	2,0	3,1	1,7	-
Φινλανδία	0,2	0,9	0,2	-4,1	-4,9	-0,9	1,4	-0,3	0,8	2,7	0,3	1,6	0,3	0,6	-
Γαλλία	0,5	-0,4	-0,2	-1,5	-1,4	0,1	0,3	0,6	0,1	0,5	0,4	0,3	0,9	-0,1	0,4
Γερμανία	1,6	-0,6	-0,3	-2,4	-3,5	0,3	0,8	0,7	0,5	1,9	0,8	0,5	1,3	0,3	0,5
Ελλάδα	0,7	0,6	0,1	-0,7	-0,5	-1,0	-0,6	0,7	-1,9	-1,3	-1,6	-2,8	0,2	-	-
Ουγγαρία	0,9	-0,2	-1,0	-1,9	-2,5	-1,2	-0,9	0,2	1,0	0,4	0,7	0,2	0,5	0,2	0,5
Ισλανδία	2,9	-6,0	1,8	3,2	-5,1	-1,6	-1,3	-1,8	-1,5	-1,9	1,7	1,3	1,9	-2,8	-
Ιρλανδία	-0,9	-2,1	0,5	-5,6	-2,3	-0,6	-0,7	-1,2	1,5	-0,4	0,2	-1,4	1,9	1,6	-
Ισραήλ	-	-	-	-	-	0,4	0,9	1,2	1,4	1,5	1,1	1,8	1,2	0,9	-
Ιταλία	0,5	-0,6	-0,8	-2,1	-2,7	-0,3	0,4	0,0	0,6	0,5	0,3	0,1	0,1	0,3	-
Ιαπωνία	1,4	-2,1	-1,0	-2,7	-3,1	2,0	-0,6	1,6	2,5	0,0	0,7	-0,7	-0,7	-0,3	1,5
Κορέα	1,1	0,4	0,2	-5,1	0,1	2,5	3,4	0,2	2,1	1,4	0,6	0,5	1,3	0,9	0,7
Λουξεμβούργο	0,4	-1,0	-0,4	-2,9	-1,7	-2,8	2,2	-0,8	1,5	1,2	0,4	1,0	0,2	0,3	-

Μεξικό	1,1	-0,4	0,1	-2,4	-6,4	-0,2	2,8	2,0	0,4	1,9	0,7	1,1	0,6	1,1	-
Ολλανδία	0,9	-0,0	-0,7	-1,0	-2,4	-1,2	0,9	0,4	0,4	0,6	0,3	0,6	0,7	0,2	-0,3
Νέα Ζηλανδία	-0,3	-0,4	-0,5	-1,0	-0,8	0,2	0,2	0,9	0,5	0,2	-0,1	0,6	0,9	0,1	-
Νορβηγία	0,5	0,2	-0,7	0,0	-0,7	-1,0	0,5	-0,1	0,7	0,0	-1,7	2,3	-0,6	0,4	-
Πολωνία	1,2	0,8	0,8	-0,1	0,1	0,6	0,4	1,5	0,7	1,1	1,3	0,9	1,1	1,1	-
Πορτογαλία	0,2	0,1	-0,5	-1,7	-2	0,7	0,5	-0,4	0,9	0,4	0,3	-0,5	-0,6	-0,1	-0,4
Σλοβακία	-2,2	1,7	1,2	1,2	-8,6	1,1	1,2	1,4	0,7	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,7
Σλοβενία	-	-	-	-	-	-0,6	0,4	-0,2	0,1	1,3	0,3	0,5	0,1	0,1	-
Ισπανία	0,4	-0,0	-0,6	-1,1	-1,6	-1,0	-0,3	-0,1	0,2	0,3	0,1	0,2	0,4	0,2	0,0
Σουηδία	0,4	-0,2	-0,5	-4,8	-0,8	0,5	-0,2	0,8	1,8	2,0	2,0	1,2	0,8	0,9	-
Ελβετία	0,6	0,2	-0,5	-0,6	-0,9	-0,1	0,8	0,5	1,0	0,6	0,7	0,6	0,6	0,4	-
Τουρκία	4,9	-4,4	-2,7	-4,2	-3,8	5,1	4,1	1,0	0,8	3,7	1,3	3,6	1,7	1,3	-
Αγγλία	0,6	-0,1	-0,7	-1,8	-2,5	-0,2	0,2	0,7	0,2	1,1	0,6	-0,5	0,4	0,1	0,5
Η.Π.Α.	-0,2	0,4	-0,7	-1,4	-1,6	-0,2	0,4	0,9	1,0	0,9	0,6	0,6	0,1	0,3	0,6
Σύνολο OECD	0,6	-0,3	-0,6	-1,9	-2,2	0,2	0,6	0,8	0,9	1,0	0,6	0,4	0,4	0,3	0,6

Πηγή: OECD, 2012

4.1.3. Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Εκτός του ΑΕΠ, σημαντικά στοιχεία προσφέρει το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν το οποίο προκύπτει από την αφαίρεση δεδομένων όπως των αποσβέσεων. Τα στοιχεία για τις χώρες του ΟΕCD παρατίθενται στον πίνακα 3 που ακολουθεί.

Αναφορικά με την Ελλάδα, το διάστημα 2006 – 2011 αποτέλεσε μια περίοδο συνεχών μεταβολών ως προς το Πραγματικό ΑΕΠ. Το ιδιαίτερα αναπτυγμένο διάστημα 2006 – 2007 με τις θετικές ποσοστιαίες μεταβολές του Πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ακολούθησε μια τετραετία συνεχόμενων μειώσεων (2008 – 2011) ενώ και οι προβλέψεις για το 2012 δεν είναι αισιόδοξες, Σημάδια ανάκαμψης, με βάση τα τωρινά δεδομένα, αναμένεται από το 2013.

Παρατηρώντας τα στοιχεία άλλων χωρών όπως των Η.Π.Α., της Γαλλίας, της Αυστρίας, της Σουηδίας αλλά και άλλων χωρών, παρατηρεί κανείς ότι η Ελλάδα αποτέλεσε τη μοναδική χώρα του ΟΕCD που εμφάνισε συνεχόμενες μειώσεις για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι Η.Π.Α. και η Γαλλία για παράδειγμα μείωσαν το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν τους το διάστημα 2008 – 2009, η Αυστρία μόνο το 2009, η Σουηδία το 2008 – 2009 κλπ. Η δύσκολη χρονιά του 2009 επηρέασε το σύνολο των χωρών του ΟΕCD όπως φαίνεται και από τη συνολική μεταβολή (μείωση κατά 0,3%).

Πίνακας 3. Ποσοστιαία μεταβολή Πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (2006 – 2011)

Χώρα	Έτος							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστραλία	2,5	4,7	2,4	1,5	2,5	1,8	4,0	3,2
Αυστρία	3,6	3,7	1,2	-3,7	2,4	3,2	0,6	1,8
Βέλγιο	2,7	2,8	0,9	-2,7	2,3	2,0	0,5	1,6
Καναδάς	2,8	2,2	0,7	-2,8	3,2	2,2	1,9	2,5
Χιλή	4,9	4,9	3,2	-1,5	5,1	6,6	4,0	4,7
Τσεχία	7,0	5,7	3,1	-4,7	2,7	2,1	1,6	3,0
Δανία	3,4	1,6	-1,1	-5,2	1,7	1,1	0,7	1,4
Εσθονία	10,1	7,5	-3,7	-14,3	2,3	8,0	3,2	4,4
Φινλανδία	4,4	5,3	1,0	-8,2	3,6	3,0	1,4	2,0
Γαλλία	2,7	2,2	-0,2	-2,6	1,4	1,6	0,3	1,4
Γερμανία	3,9	3,4	0,8	-5,1	3,6	3,0	0,6	1,9
Ελλάδα	5,5	3,0	-0,2	-3,2	-3,5	-6,1	-3,0	0,5
Ουγγαρία	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,5	-0,6	1,1
Ισλανδία	4,7	6,0	1,3	-6,7	-4,0	2,9	2,4	2,4
Ιρλανδία	5,3	5,2	-3,0	-7,0	-0,4	1,2	1,0	2,4
Ισραήλ	5,6	5,5	4,0	0,8	4,8	4,7	2,9	3,9
Ιταλία	2,2	1,7	-1,2	-5,1	1,5	0,7	-0,5	0,5
Ιαπωνία	2,0	2,4	-1,2	-6,3	4,1	-0,3	2,0	1,6
Κορέα	5,2	5,1	2,3	0,3	6,2	3,7	3,8	4,3
Λουξεμβούργο	5,0	6,6	0,8	-5,3	2,7	2,0	0,4	2,2
Μεξικό	5,1	3,2	1,2	-6,2	5,4	4,0	3,3	3,6
Ολλανδία	3,5	3,9	1,8	-3,5	1,6	1,4	0,3	1,5
Νέα Ζηλανδία	2,0	3,4	-0,7	0,1	2,3	1,4	2,5	3,0
Νορβηγία	2,3	2,7	0,7	-1,7	0,3	1,5	2,0	2,7
Πολωνία	6,2	6,8	5,0	1,6	3,8	4,2	2,5	2,5
Πορτογαλία	1,4	2,4	0,0	-2,5	1,4	-1,6	-3,2	0,5
Σλοβακία	8,3	10,5	5,9	-4,9	4,2	3,0	1,8	3,6
Σλοβενία	5,8	6,9	3,6	-8,0	1,4	1,0	0,3	1,8
Ισπανία	4,1	3,5	0,9	-3,7	-0,1	0,7	0,3	1,3
Σουηδία	4,6	3,4	-0,8	-5,1	5,4	4,1	1,3	2,3
Ελβετία	3,6	3,6	2,1	-1,9	2,7	1,8	0,8	1,9
Τουρκία	6,9	4,7	0,7	-4,8	9,0	7,4	3,0	4,5
Αγγλία	2,6	3,5	-1,1	-4,4	1,8	0,9	0,5	1,8
Η.Π.Α.	2,7	1,9	-0,3	-3,5	3,0	1,7	2,0	2,5
Σύνολο OECD	3,2	2,8	0,1	-3,8	3,1	1,9	1,6	2,3

Πηγή: OECD, 2012

4.2. Μεγέθη εθνικού εισοδήματος

4.2.1. Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα ‘κατά κεφαλήν’

Το εθνικό εισόδημα μιας χώρας, όπως περιγράφηκε αναλυτικά σε θεωρητικό επίπεδο, ισούται με το εγχώριο εισόδημα, συν το σύνολο των εισοδημάτων από το εξωτερικό που αντιπροσωπεύουν αμοιβές συντελεστών παραγωγής που βρίσκονται στο εξωτερικό αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας, μείον το σύνολο των εισοδημάτων που αντιπροσωπεύουν αμοιβές παραγωγικών συντελεστών που βρίσκονται στη χώρα αλλά ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους ξένων χωρών. Τόσο το ακαθάριστο όσο και το καθαρό εγχώριο ή εθνικό εισόδημα δεν περιλαμβάνουν συνήθως έμμεσους φόρους, δηλαδή εκφράζονται σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής ενώ αποτελούν ένα καλό στοιχείο έκφρασης του βιοτικού επιπέδου.

Τα στοιχεία που αφορούν το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα για τις χώρες του OECD, παρατίθενται στον πίνακα 4. Μελετώντας κανείς τα συγκεκριμένα δεδομένα, παρατηρεί ότι στην Ελλάδα διαχρονικά από το 1997 – 2010 σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις. Οι 16.391 μονάδες αγοραστικής δύναμης του 1997 μετετράπησαν σε 27.415 μονάδες το 2010 κάτι που πρακτικά μπορεί να σημαίνει βελτίωση. Ωστόσο, το συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να λειτουργήσει παραπλανητικά καθώς δεν εκφράζει τίποτε άλλο παρά ένα μέσο όρο. Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων απαιτείται ο συνδυασμός με άλλα δεδομένα όπως η ανεργία, ο πληθωρισμός κλπ.

Η Ελλάδα ακολούθησε την αυξητική πορεία της πλειονότητας των χωρών του OECD ακολουθώντας την πορεία χωρών όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Σουηδία κλπ.

Παρόλα αυτά, τα επίπεδα του κατά κεφαλήν το κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος παραμένουν από τα χαμηλότερα σε επίπεδα χωρών κυρίως της Ν. Ευρώπης όπως της Ιταλίας, της Ισπανίας κλπ.

Πίνακας 4. Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα κατά κεφαλήν σε δολ., τρέχουσες τιμές και μονάδες αγοραστικής δύναμης PPP (1997 – 2010)

Χώρα	Έτος													
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	23.427	24.665	26.130	27.284	28.462	29.601	31.194	32.296	33.786	35.511	37.455	37.646	38.376	-
Αυστρία	24.620	25.722	26.529	28.282	28.183	29.854	30.778	32.353	33.083	35.876	37.343	39.297	38.409	39.464
Βέλγιο	24.292	24.777	25.826	28.257	28.946	30.417	30.708	31.490	32.350	34.463	35.946	37.423	36.632	37.787
Καναδάς	23.705	24.701	26.220	27.743	28.502	29.162	30.532	32.176	34.448	36.492	37.863	38.431	37.277	-
Χιλή	8.385	8.704	8.585	8.968	9.388	9.577	9.844	10.374	11.115	11.401	12.317	13.444	13.293	-
Τσεχία	13.612	13.702	13.975	14.654	15.630	16.103	17.217	18.243	19.452	21.240	22.859	24.003	24.051	23.639
Δανία	24.899	25.843	26.699	28.213	29.022	30.393	30.241	32.450	33.659	36.698	38.137	40.016	38.364	40.281
Εσθονία	7.749	8.316	8.632	9.539	10.257	11.475	12.677	14.049	15.902	18.134	19.795	20.626	19.414	19.682
Φινλανδία	20.555	22.031	23.290	25.455	26.482	27.555	27.383	30.081	30.831	33.409	36.165	37.992	35.905	37.181
Γαλλία	21.909	23.001	24.041	25.665	27.022	27.850	27.545	28.546	29.968	31.968	33.729	34.562	33.897	34.453
Γερμανία	23.406	23.998	24.873	25.706	26.588	27.246	28.367	30.187	31.738	34.413	36.250	37.765	36.845	38.115
Ελλάδα	16.391	16.858	17.160	18.460	20.055	21.655	22.567	23.917	24.184	26.513	27.408	29.097	28.501	27.415
Ουγγαρία	9.545	10.228	10.623	11.545	12.903	14.002	14.711	15.470	16.022	17.343	17.865	19.369	19.260	-
Ισλανδία	25.497	27.225	28.071	28.043	29.487	31.033	30.286	32.328	33.764	33.719	35.140	30.732	29.928	-
Ιρλανδία	19.440	21.241	22.285	24.737	25.811	27.435	29.522	31.276	33.280	37.035	39.240	36.957	32.860	-
Ισραήλ	19.592	20.124	20.364	21.929	22.403	22.589	21.345	23.033	23.146	24.836	26.553	27.122	27.012	-
Ιταλία	22.435	23.562	24.091	25.403	26.949	26.594	26.915	27.258	28.056	30.172	31.698	32.757	31.926	31.140
Ιαπωνία	24.572	24.295	24.557	25.935	26.593	27.252	27.965	29.581	31.027	32.771	34.700	34.927	32.896	-
Κορέα	14.672	13.749	15.407	17.109	18.109	19.668	20.198	21.694	22.762	24.323	26.239	27.077	27.254	29.012
Λουξεμβούργο	39.346	39.800	44.091	46.745	47.907	47.736	47.076	56.807	58.719	59.725	68.035	67.354	59.711	-
Μεξικό	8.256	8.644	9.028	9.811	9.926	10.216	10.692	11.376	12.243	13.402	14.317	15.053	14.153	-
Ολλανδία	24.414	25.214	27.226	30.040	31.021	32.236	32.063	34.098	35.280	39.087	41.421	42.073	39.701	42.618

Νέα Ζηλανδία	17.507	18.047	18.954	19.815	20.876	21.618	22.304	23.100	23.570	25.147	26.444	27.012	27.942	-
Νορβηγία	27.666	27.104	29.550	35.638	37.125	37.166	38.537	42.339	47.646	53.327	54.866	60.213	54.239	56.784
Πολωνία	8.804	9.403	9.940	10.529	10.924	11.524	11.869	12.655	13.523	14.685	16.161	17.699	18.256	-
Πορτογαλία	14.799	15.567	16.537	17.380	17.992	18.782	19.205	19.585	20.977	22.180	23.438	24.065	24.040	24.738
Σλοβακία	9.758	10.332	10.349	10.920	12.070	12.919	12.924	14.070	15.718	17.834	20.266	22.617	22.508	23.176
Σλοβενία	14.891	15.727	16.761	17.560	18.480	19.649	20.357	22.019	23.273	25.127	26.636	28.425	26.891	27.074
Ισπανία	17.533	18.704	19.638	21.141	22.227	23.703	24.461	25.613	26.991	29.843	31.496	32.248	31.501	31.651
Σουηδία	22.977	24.059	25.739	27.713	28.026	29.163	30.793	32.500	32.936	36.139	39.364	40.870	37.825	39.728
Ελβετία	29.912	31.109	31.961	33.942	33.582	34.469	35.778	37.001	38.822	42.092	43.176	42.537	46.459	-
Αγγλία	22.355	23.527	24.141	26.023	27.743	29.315	30.255	32.246	33.272	35.160	36.183	37.484	35.648	36.427
Η.Π.Α.	30.467	32.024	33.652	35.658	36.410	37.002	38.307	40.583	43.063	45.575	46.675	47.026	45.567	-
Κίνα	-	-	-	-	-	-	-	3.608	4.121	4.776	5.595	6.232	-	-
Ρωσία	5.565	5.214	5.661	6.622	7.234	7.857	8.934	10.002	11.531	14.538	16.392	19.750	18.421	-
Ν. Αφρική	-	-	-	-	-	-	7.208	7.821	8.481	9.152	9.706	10.112	10.009	10.460
Ε.Ε. (27)	18.908	19.749	20.519	21.827	22.940	23.848	24.456	25.751	26.910	29.107	30.754	32.017	31.118	31.695
Σύνολο OECD	21.311	22.082	22.978	24.451	25.204	25.896	26.659	28.198	29.732	31.801	33.227	34.010	32.949	-

Πηγή: OECD, 2012

4.2.2. Καθαρό διαθέσιμο εισόδημα (ετήσιοι ρυθμοί αύξησης - μείωσης)

Ένα δεδομένα ιδιαίτερα ενθαρρυντικό για την Ελλάδα το διάστημα 2002 – 2009 όπου και υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, αποτελεί η αύξηση του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος. Με βάση τα δεδομένα του πίνακα 5 που παρουσιάζει τις αυξομειώσεις αναφορικά με το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα, η Ελλάδα μαζί με τη Χιλή, την Τσεχία, τη Νορβηγία και τη Σλοβακία είναι μερικές από τις ελάχιστες χώρες με εντυπωσιακές αυξήσεις με την πάροδο των ετών. Η Ελλάδα ειδικότερα ξεπέρασε σε ποσοστό αυξήσεων χώρες όπως η Γερμανία, η Αγγλία, η Γαλλία κ.ά. κατ' αναλογία βέβαια και της τάξης μεγέθους της κάθε χώρας. Τα συγκεκριμένα δεδομένα πρακτικά αποτελούν την έκφραση της βελτίωσης των παραγωγικών συντελεστών που όμως από το 2008 και έπειτα φανερά επηρέασε τις περισσότερες χώρες του OECD.

Πίνακας 5. Ετήσιοι ρυθμοί αυξομείωσης καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος (2002 – 2009)

Χώρα	Έτος							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Αυστραλία	0,9	4,4	3,7	4,8	5,2	3,2	5,0	-
Αυστρία	1,2	1,9	2,4	2,6	2,6	2,3	0,9	0,0
Βέλγιο	-0,4	-0,3	-0,2	0,4	2,8	2,0	2,0	1,8
Καναδάς	1,8	2,1	3,8	2,5	5,7	3,8	3,8	1,4
Χιλή	2,2	3,4	7,8	7,7	7,0	7,1	4,8	-
Τσεχία	2,8	5,3	0,8	5,3	6,8	6,6	3,2	-1,0
Δανία	2,0	2,4	2,7	2,2	1,8	0,1	0,0	-1,1
Εσθονία	7,7	6,9	3,3	10,9	11,5	12,6	0,1	-7,9
Φινλανδία	2,3	6,0	4,8	1,1	2,7	3,7	2,2	2,2
Γαλλία	3,7	0,6	2,4	1,4	2,5	3,1	0,2	1,7
Γερμανία	-0,4	0,5	0,2	0,6	1,1	-0,1	1,5	-1,0
Ελλάδα	2,6	1,4	3,4	2,7	2,7	9,5	-1,6	-
Ουγγαρία	8,3	6,0	5,5	3,4	2,1	-2,1	-2,5	-5,4
Ιρλανδία	-	2,4	6,9	4,3	4,5	3,9	2,4	2,2
Ιταλία	1,1	0,1	0,6	0,5	0,7	0,9	-1,0	-2,9
Ιαπωνία	1,3	-0,7	1,7	1,7	1,3	0,6	-0,7	..
Κορέα	3,4	4,9	4,7	2,3	2,6	2,7	1,3	0,9
Μεξικό	-	-	4,0	4,6	5,5	3,4	3,1	-8,1
Ολλανδία	-0,6	-2,5	0,6	-0,3	0,5	2,6	-0,1	0,1
Νορβηγία	8,0	4,4	3,6	7,6	-6,4	6,3	3,6	4,5
Πολωνία	-1,0	1,2	3,4	1,5	4,4	4,7	3,5	4,8
Πορτογαλία	1,0	0,3	1,7	0,7	-0,4	2,0	2,4	2,8

Σλοβακία	5,1	-0,7	3,9	6,2	3,7	9,2	5,3	2,2
Σλοβενία	3,3	0,5	4,0	5,3	3,3	4,3	2,8	-0,3
Ισπανία	3,1	3,2	3,1	4,1	3,2	2,6	2,5	1,9
Σουηδία	3,2	1,0	1,3	2,1	3,8	5,4	3,2	1,6
Ελβετία	-1,2	-0,7	2,1	2,6	3,0	3,6	-0,3	-
Αγγλία	1,8	3,1	0,4	2,2	1,1	0,2	2,2	1,0
Η.Π.Α.	3,6	2,9	3,0	1,4	3,9	2,0	1,9	0,9

Πηγή: OECD, 2012

4.2.3. Καθαρό εθνικό εισόδημα (σε αγοραίες τιμές)

Το καθαρό εθνικό εισόδημα είναι άμεσα σχετιζόμενο με την εθνική δαπάνη. Οποιαδήποτε μεταβολή του επιφέρει αντίστοιχα θετικές ή αρνητικές επιδράσεις και στις δαπάνες. Για τη μελέτη του συγκεκριμένου στοιχείου, συγκεντρώθηκαν τα αντίστοιχα οικονομικά δεδομένα από τον OECD και παρουσιάζονται στον πίνακα 6.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα και παρατηρώντας την πορεία του καθαρού εθνικού εισοδήματος εκφρασμένο σε δις \$ και σύμφωνα με τις αγοραίες τιμές του 2000, παρατηρείται ότι το σύνολο των χωρών του OECD, αύξησαν το καθαρό εθνικό εισόδημα. Ειδικότερα για την Ελλάδα οι τιμή 221,25 δις. το 2003 μετατράπηκε σε 223,07 δις. σημειώνοντας ελάχιστη μεταβολή (0,8%) διαχρονικά σε αντίθεση με χώρες όπως οι Η.Π.Α. με αύξηση κατά 9,01 ή η Γερμανία με 9,51%. Εντυπωσιακή ήταν η αύξηση για τη Σλοβακία που άγγιξε το 43,86% ενώ αξίζει να σημειωθεί πως και σ' αυτό το στοιχείο οι χώρες του νότου της Ευρώπης δείχνουν χειρότερα οικονομικά δεδομένα σε αντίθεση με χώρες όπως η Νορβηγία, η Σουηδία και η Δανία.

Πίνακας 6. Καθαρό εθνικό εισόδημα σε δις \$ (σε αγοραίες τιμές του 2000)

Χώρα	Έτος							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	536,39	554,49	581,03	606,29	636,44	655,74	656,07	-
Αυστρία	221,18	227,30	231,08	239,20	246,96	250,84	237,47	241,53
Βέλγιο	279,68	285,08	286,62	292,61	302,22	298,15	287,56	298,63
Καναδάς	901,58	935,49	965,56	1.005,81	1.023,43	1.026,01	985,84	1.012,46
Χιλή	129,58	144,36	158,41	175,18	189,16	187,22	183,91	212,84
Τσεχία	153,47	158,53	168,20	175,26	181,75	190,22	174,48	175,14
Δανία	140,86	146,63	153,81	159,71	159,93	158,47	148,94	154,58
Εσθονία	15,69	16,79	18,69	20,58	22,17	21,23	17,47	17,05
Φινλανδία	128,47	135,31	136,69	141,81	148,26	148,29	137,49	141,75
Γαλλία	1.590,88	1.630,74	1.653,87	1.689,85	1.732,04	1.716,82	1.666,52	1.687,82
Γερμανία	2.149,34	2.216,29	2.216,73	2.314,93	2.388,97	2.378,77	2.286,34	2.355,06
Ελλάδα	221,25	231,20	233,33	243,88	249,83	245,63	237,03	223,07
Ουγγαρία	126,97	133,34	137,08	140,45	138,04	139,41	131,17	130,91
Ισλανδία	7,67	8,03	8,77	8,74	9,39	7,19	6,37	6,28
Ιρλανδία	112,24	115,59	122,93	130,79	135,76	128,66	114,20	114,58
Ισραήλ	123,21	129,03	138,01	146,05	153,37	152,15	156,47	162,07
Ιταλία	1.365,51	1.388,29	1.388,81	1.406,02	1.424,57	1.375,54	1.313,18	1.318,96
Ιαπωνία	3.004,74	3.058,20	3.144,11	3.174,39	3.238,00	3.107,88	2.908,17	3.040,67
Κορέα	902,91	936,86	951,40	987,14	1.034,75	1.027,28	1.038,62	1.101,41
Λουξεμβούργο	18,92	22,47	23,76	22,71	26,34	24,60	19,33	22,26
Μεξικό	1.073,66	1.117,56	1.158,38	1.223,57	1.264,72	1.280,31	1.171,00	-
Ολλανδία	472,84	489,69	491,18	521,05	535,31	522,78	490,14	509,14

Νέα Ζηλανδία	79,24	82,14	83,51	84,28	88,46	86,71	88,88	92,34
Νορβηγία	176,37	182,88	192,36	197,66	200,66	202,44	193,77	199,41
Πολωνία	404,39	424,74	448,12	473,44	506,85	543,77	552,81	571,68
Πορτογαλία	181,52	183,74	182,93	182,27	187,55	183,45	180,49	183,44
Σλοβακία	58,06	62,34	67,87	73,43	81,54	86,34	80,18	83,53
Σλοβενία	36,68	38,10	39,36	41,57	44,34	44,84	42,01	41,77
Ισπανία	936,78	959,41	989,98	1.023,90	1.052,16	1.043,68	1.012,46	1.009,36
Σουηδία	245,77	252,00	260,73	273,78	287,75	287,44	263,76	280,71
Ελβετία	223,63	228,76	243,48	249,91	247,09	233,23	271,25	285,99
Αγγλία	1.708,93	1.755,06	1.786,92	1.808,43	1.880,42	1.895,15	1.781,96	1.802,20
Η.Π.Α.	10.515,90	10.922,60	11.273,80	11.649,50	11.650,90	11.457,50	11.037,30	11.463,40

Πηγή: OECD, 2012

4.3. Μεγέθη ισοζυγίων πληρωμών και συναλλαγών

4.3.1. Ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ως ποσοστό του ΑΕΠ

Οι οικονομικές συναλλαγές μιας χώρας με άλλες χώρες σε δεδομένη χρονική περίοδο, παρουσιάζονται και καταγράφονται στο ισοζύγιο των εξωτερικών πληρωμών (balance payments). Το ισοζύγιο των εξωτερικών πληρωμών δηλαδή παρέχει μια εικόνα των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων της χώρας από τις συναλλαγές της με το εξωτερικό σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή.

Για τις χώρες του OECD, τα στοιχεία των ισοζυγίων εκφρασμένα ως ποσοστό του ΑΕΠ παρατίθενται στον πίνακα 7. Σύμφωνα με τα στοιχεία του συγκεκριμένου πίνακα, η Ελλάδα το διάστημα 2001 – 2008 αύξησε τις υποχρεώσεις της έναντι των απαιτήσεων σε ποσοστό 85,09%. Από τα επίπεδα του 7,85% ανήλθε το 2008 σε 14,53% που μαζί με της Πορτογαλίας είναι τα υψηλότερα. Αντίθετη πορεία είχε το ισοζύγιο τρέχουσων πληρωμών για χώρες όπως η Νορβηγία, η Σουηδία, η Ολλανδία, η Γερμανία. Χαρακτηριστικά, η πορεία των ισοζυγίων καθορίστηκε από την ευρύτερη θέση που έχει η κάθε χώρα στο παραγωγικό τοπίο. Έτσι χώρες με παραδοσιακά στοιχεία εξαγωγών βελτίωσαν τη θέση τους έναντι των υπολοίπων χωρών. Η αδυναμία υποσκελισμού των ισοζυγίων της Ελλάδας φανερώνει και το μέγεθος εξάρτησης της από άλλες χώρες.

Πίνακας 7. Ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)

Χώρα	Έτος								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αυστραλία	-3,64	-1,94	-3,68	-5,18	-5,93	-5,52	-5,07	-6,06	-4,41
Αυστρία	-0,70	-0,80	2,66	1,66	2,23	2,22	2,81	3,56	3,18
Βέλγιο	4,04	3,40	4,64	4,12	3,49	2,59	1,99	2,17	-2,53
Καναδάς	2,72	2,27	1,71	1,21	2,31	1,89	1,40	1,02	0,51
Τσεχία	-4,79	-5,29	-5,53	-6,25	-5,24	-1,33	-2,55	-3,20	-3,09
Δανία	1,59	2,56	2,87	3,45	2,35	4,32	2,98	1,48	2,19
Φινλανδία	8,11	8,58	8,84	5,16	6,56	3,62	4,53	4,21	3,01
Γαλλία	1,65	1,95	1,36	0,82	0,61	-0,42	-0,51	-1,00	-2,25
Γερμανία	-1,68	0,01	2,05	1,94	4,67	5,11	6,53	7,92	6,66
Ελλάδα	-7,85	-7,27	-6,82	-6,59	-5,87	-7,36	-11,26	-14,50	-14,53
Ουγγαρία	-8,37	-6,02	-6,92	-7,99	-8,26	-7,20	-7,44	-6,80	-7,15
Ισλανδία	-10,13	-4,31	1,54	-4,77	-9,82	-16,17	-25,69	-20,14	-44,17
Ιρλανδία	-0,37	-0,66	-0,90	0,05	-0,58	-3,54	-3,55	-5,33	-5,33
Ιταλία	-0,53	-0,06	-0,77	-1,30	-0,94	-1,65	-2,58	-2,44	-3,40
Ιαπωνία	2,56	2,14	2,88	3,22	3,74	3,60	3,86	4,83	3,23
Κορέα	2,39	1,59	0,94	1,86	3,90	1,77	0,57	0,56	-0,69
Λουξεμβούργο	13,22	8,76	10,54	8,15	11,86	10,97	10,30	9,71	5,45
Μεξικό	-2,93	-2,60	-1,99	-1,03	-0,69	-0,54	-0,47	-0,82	-1,46
Ολλανδία	1,88	2,44	2,49	5,49	7,52	7,26	9,34	8,67	4,78
Νέα Ζηλανδία	-5,19	-2,75	-3,79	-4,13	-6,19	-8,35	-8,47	-8,02	-8,76
Νορβηγία	15,02	16,10	12,55	12,30	12,72	16,27	17,34	14,08	18,53
Πολωνία	-6,04	-3,12	-2,79	-2,54	-3,97	-1,22	-2,75	-4,77	-5,08
Πορτογαλία	-10,24	-9,91	-8,10	-6,11	-7,58	-9,48	-10,03	-9,43	-12,09
Σλοβακία	-3,44	-8,28	-7,88	-5,93	-7,83	-8,49	-7,85	-5,33	-6,53
Ισπανία	-3,96	-3,94	-3,26	-3,51	-5,25	-7,35	-8,98	-10,01	-9,57
Σουηδία	3,85	3,79	4,03	7,19	6,75	6,96	8,48	8,76	9,79
Ελβετία	12,05	8,20	8,82	13,32	13,39	14,01	15,21	10,02	2,40
Τουρκία	-3,68	1,92	-0,27	-2,48	-3,68	-4,57	-6,04	-5,91	-5,71
Αγγλία	-2,64	-2,07	-1,74	-1,61	-2,07	-2,62	-3,31	-2,70	-1,63
Η.Π.Α.	-4,27	-3,89	-4,34	-4,70	-5,34	-5,95	-6,03	-5,19	-4,91

Πηγή: OECD, 2012

4.4. Μεγέθη χρεών και ελλειμμάτων

4.4.1. Συνολικό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)

Το δημόσιο χρέος αποτελεί ένα συγκρίσιμο μέγεθος που παρουσιάζει το σύνολο των υποχρεώσεων του δημοσίου κάθε χώρας σε κάθε χρονική στιγμή. Για λόγους σύγκρισης μεταξύ χωρών του OECD, αλλά κυρίως για λόγους που αναφέρονται στη μακροχρόνια δυναμική του, το δημόσιο χρέος εκφράζεται συνήθως ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.). Τα στοιχεία που αφορούν το δημόσιο χρέος για τις χώρες του OECD παρουσιάζονται στον πίνακα 8.

Από την εξέταση των παρακάτω δεδομένων, παρατηρεί κανείς ότι η πλειονότητα των χωρών του OECD το διάστημα 2002 – 2008 αύξησαν το συνολικό τους δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η Ελλάδα αποτελεί τη χαρακτηριστικότερη των περιπτώσεων αφού η αύξηση άγγιξε το 15,01% ξεπερνώντας το 125% του ΑΕΠ. Ανάλογη πορεία είχε η Ιταλία ενώ από τις σημαντικότερες αυξήσεις παρουσίασε η Πορτογαλία που από το 58,7% του ΑΕΠ το 2002 έφθασε σε 81,1% το 2009. Αυξήσεις σημείωσαν και χώρες με παραδοσιακά ισχυρές οικονομίες όπως η Γερμανία και η Γαλλία ωστόσο τα επίπεδά τους μπορούν να χαρακτηριστούν ως «φυσιολογικά».

Αξίζει να σημειωθεί πως τα μεγαλύτερα επίπεδα χρέους στις χώρες του OECD εμφανίζει η Ιαπωνία αγγίζοντας το 2008 το 178% του ΑΕΠ της ενώ το χαμηλότερο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσιάζουν η Χιλή, η Αυστραλία, το Λουξεμβούργο και η Ελβετία.

Πίνακας 8. Συνολικό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)

Χώρα	Έτος							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Αυστραλία	8,6	7,5	6,7	6,3	5,8	5,2	4,9	8,1
Αυστρία	60,4	60,9	62,2	62,1	60,6	58,1	59,6	64,3
Βέλγιο	97,9	95,4	92,8	91,8	87,6	85,3	90,2	95,3
Καναδάς	38,1	35,9	32,1	30,2	28,0	25,1	28,6	35,7
Χιλή	15,7	13,0	10,7	7,3	5,3	4,1	5,2	6,1
Τσεχία	16,1	19,1	21,1	23,2	24,9	25,2	27,1	32,5
Δανία	51,6	49,6	47,0	39,3	32,7	27,8	32,4	37,8
Φινλανδία	41,3	43,5	41,9	38,2	35,6	31,2	29,5	37,6
Γαλλία	49,9	51,9	52,6	53,3	52,1	52,1	54,2	60,8
Γερμανία	36,1	37,7	39,2	40,4	40,9	39,4	38,8	43,8
Ελλάδα	109,2	105,8	108,3	110,3	107,5	105,8	109,6	125,7
Ουγγαρία	53,6	56,3	55,7	58,1	61,9	61,3	68,2	72,7
Ισλανδία	35,3	33,3	28,2	19,4	24,8	23,2	44,3	87,2
Ιρλανδία	27,9	26,9	25,4	23,6	20,3	19,8	27,7	46,0
Ιταλία	99,5	96,8	96,2	97,5	96,7	95,2	98,0	106,6
Ιαπωνία	137,6	140,9	156,7	164,3	161,4	164,2	178,0	-
Κορέα	17,6	20,7	23,7	27,6	30,1	29,7	29,0	32,6
Λουξεμβούργο	2,7	1,7	1,4	0,8	1,4	1,4	8,2	8,6
Μεξικό	21,9	22,1	20,7	20,2	20,5	21,0	24,5	28,2
Ολλανδία	41,5	43,0	43,8	43,0	39,2	37,8	50,1	49,9
Νέα Ζηλανδία	28,5	26,4	23,8	22,1	21,6	20,4	20,6	27,5
Νορβηγία	19,0	21,3	18,4	17,2	12,5	11,7	13,8	26,1
Πολωνία	40,6	44,9	43,6	44,8	45,1	42,6	44,8	47,1
Πορτογαλία	58,7	60,2	63,0	68,2	69,8	69,2	71,2	81,1
Σλοβακία	35,1	35,1	38,4	33,1	29,2	28,1	26,3	33,6
Ισπανία	43,9	40,7	39,3	36,4	33,0	30,0	33,7	46,1
Σουηδία	46,8	47,7	46,6	46,2	42,3	36,4	35,5	37,8
Ελβετία	28,2	28,3	28,1	28,1	25,2	23,2	22,5	20,7
Τουρκία	69,2	62,2	56,6	51,1	45,5	39,6	40,0	46,3
Αγγλία	39,1	38,7	40,0	43,4	43,3	42,6	61,3	75,1
Η.Π.Α.	33,2	34,9	36,0	36,1	36,0	35,6	40,0	53,1

Πηγή: OECD, 2012

4.4.2. Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ: Χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις

Σε συνέχεια της προηγούμενης ενότητας και για την πλήρη κατανόηση των όσων προαναφέρθηκαν, κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί το δημόσιο χρέος ποσοστό του ΑΕΠ εστιασμένο στις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις της κάθε χώρας. Η παράθεση των συγκεκριμένων στοιχείων γίνεται στον πίνακα 9.

Ως συνέχεια των στοιχείων αναφορικά με το δημόσιο χρέος ως συνολικό ποσοστό του ΑΕΠ, παρατηρεί κανείς ότι και στην περίπτωση των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων η Ελλάδα, εκτός της Ιαπωνίας, αποτελεί τη χαρακτηριστικότερη περίπτωση αυξητικών τάσεων. Από το 2006 όπου το ποσοστό ανερχόταν στο 116,9% του ΑΕΠ ανήλθε το 2012 σε 181,9% ενώ το 2013 η Ελλάδα προβλέπεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο και να φθάσει στα 183,9%. Ανάλογη πορεία είχαν και άλλες χώρες του νότου της Ευρώπης όπως η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία ενώ οι βορειότερες χώρες είναι λιγότερο επιβαρυνμένες στο σκέλος των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ωστόσο ότι και χώρες όπως οι Η.Π.Α., η Αγγλία, η Ολλανδία και άλλες δεν κατόρθωσαν να εξαιρεθούν των αυξήσεων ενώ και ο OECD ως σύνολο είχε την ανάλογη πορεία.

Πίνακας 9. Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (%) (χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις)

Χώρα	Έτος							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστραλία	15,5	14,4	13,7	19,4	23,6	26,8	27,9	27,9
Αυστρία	66,4	63,4	68,4	74,4	78,2	79,9	81,9	83,2
Βέλγιο	91,6	88,0	93,0	100,0	100,2	100,3	101,5	101,0
Καναδάς	70,3	66,5	71,1	83,4	85,1	87,8	92,8	96,6
Τσεχία	32,6	31,0	34,4	41,1	44,5	47,1	48,7	49,7
Δανία	41,2	34,3	42,6	52,4	55,6	56,1	58,0	58,2
Εσθονία	8,0	7,3	8,5	12,7	12,5	12,3	13,1	13,0
Φινλανδία	45,6	41,4	40,4	51,6	57,6	61,2	65,5	68,5
Γαλλία	71,2	73,0	79,3	90,8	95,2	98,6	102,4	104,1
Γερμανία	69,8	65,6	69,7	77,4	87,1	86,9	87,3	86,4
Ελλάδα	116,9	115,0	118,1	133,5	149,1	165,1	181,2	183,9
Ουγγαρία	72,4	73,4	77,0	86,7	86,9	89,8	90,8	91,5
Ισλανδία	57,4	53,3	102,1	119,8	125,0	127,3	127,4	126,2
Ιρλανδία	29,2	28,7	49,6	71,1	98,5	112,6	118,8	122,4
Ισραήλ	84,7	78,1	77,0	79,4	76,0	74,6	73,8	72,4
Ιταλία	116,9	112,1	114,7	127,1	126,1	127,7	128,1	126,6
Ιαπωνία	172,1	167,0	174,1	194,1	200,0	211,7	219,1	226,8
Κορέα	28,5	28,7	30,4	33,5	34,6	35,5	36,3	36,8
Λουξεμβούργο	11,5	11,3	18,3	18,0	24,5	28,2	30,9	34,6
Ολλανδία	54,5	51,5	64,8	67,4	70,6	72,5	75,3	76,9
Νέα Ζηλανδία	26,6	25,7	28,9	34,4	37,8	44,1	47,6	50,2
Νορβηγία	59,4	57,4	55,0	49,1	49,7	56,5	51,3	48,6
Πολωνία	55,2	51,7	54,4	58,5	62,4	64,9	65,4	64,7
Πορτογαλία	77,6	75,4	80,7	93,3	103,6	111,9	121,9	123,7
Σλοβακία	34,1	32,9	31,8	40,0	44,8	49,8	53,4	55,3
Σλοβενία	33,8	30,7	30,4	44,3	48,4	53,7	58,1	61,0
Ισπανία	46,2	42,3	47,7	62,9	67,1	74,1	77,2	79,0
Σουηδία	53,9	49,3	49,6	52,0	49,1	46,2	45,3	43,1
Ελβετία	50,2	46,8	43,6	43,7	42,6	42,0	41,2	40,7
Αγγλία	46,0	47,2	57,4	72,4	82,2	90,0	97,2	102,3
Η.Π.Α.	60,9	62,1	71,4	85,0	94,2	97,6	103,6	108,5
Σύνολο OECD	74,6	73,3	79,7	91,4	97,9	101,6	105,7	108,4

Πηγή: OECD, 2012

4.4.3. Δημόσιο έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ

Το δημόσιο έλλειμμα ασκεί σημαντικές επιδράσεις κυρίως στην αποταμίευση, τόσο σε προσωπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η σχέση του δημοσιονομικού ελλείμματος με την αποταμίευση, μπορεί να παρουσιαστεί εξετάζοντας την αύξηση των δημόσιων δαπανών και τη μείωση των φόρων. Ωστόσο, η πλήρης καταγραφή του απαιτεί τον συνδυασμό και των δύο στοιχείων, τόσο των δαπανών όσο και των φόρων. Για τις χώρες του OECD η εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων από το 2006 - 2013 όπου και υπάρχουν κάποιες προβλέψεις, παρουσιάζονται στον πίνακα 10.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο πίνακα, οι περισσότερες χώρες του OECD εμφανίζουν ελλείμματα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Για την Ελλάδα ειδικότερα, η πορεία ήταν αυξητική το διάστημα από το 2006 – 2009 όπου έφθασε και το 15,8%, στη συνέχεια εμφάνισε πτωτική πορεία ενώ και οι προβλέψεις μετά την ένταξη της χώρας στον οικονομικό έλεγχο και δανεισμό είναι να παρουσιαστεί περαιτέρω μείωση των ελλειμμάτων. Αρκετά μεγάλα ελλείμματα παρουσιάζουν επίσης χώρες όπως η Ιρλανδία η οποία αντιμετώπισε και προβλήματα διαχείρισης του χρέους όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιταλία. Χαρακτηριστική περίπτωση χώρας με πλεονάσματα αποτελεί η Νορβηγία όπου διαχρονικά έχει εξασφαλίσει ιδανικά επίπεδα πλεονασμάτων αντιμετωπίζοντας και διαχωρίζοντας ευκολότερα το δημόσιο χρέος της.

Πίνακας 10. Αυξομειώσεις δημοσίου ελλείμματος ως ποσοστού του ΑΕΠ (%)

Χώρα	Έτος							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστραλία	2,1	2,1	0,5	-4,1	-4,8	-3,3	-1,5	-0,3
Αυστρία	-1,7	-1,0	-1,0	-4,1	-4,4	-3,4	-3,2	-3,1
Βέλγιο	0,1	-0,3	-1,3	-5,9	-4,2	-3,5	-3,2	-2,2
Καναδάς	1,6	1,4	-0,4	-4,9	-5,6	-5,0	-4,1	-3,0
Τσεχία	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,7	-3,4	-3,4
Δανία	5,0	4,8	3,3	-2,8	-2,8	-3,7	-5,1	-3,0
Εσθονία	2,5	2,4	-2,9	-2,0	0,3	0,1	-1,9	0,0
Φινλανδία	4,0	5,3	4,2	-2,7	-2,8	-2,0	-1,4	-1,1
Γαλλία	-2,4	-2,7	-3,3	-7,6	-7,1	-5,7	-4,5	-3,0
Γερμανία	-1,7	0,2	-0,1	-3,2	-4,3	-1,2	-1,1	-0,6
Ελλάδα	-6,0	-6,8	-9,9	-15,8	-10,8	-9,0	-7,0	-5,3
Ουγγαρία	-9,4	-5,1	-3,7	-4,5	-4,3	4,0	-3,4	-3,3
Ισλανδία	6,3	5,4	-13,5	-10,0	-10,1	-5,4	-3,3	-1,4
Ιρλανδία	2,9	0,1	-7,3	-14,2	-31,3	-10,3	-8,7	-7,6
Ισραήλ	-2,5	-1,5	-3,8	-6,4	-5,0	-4,0	-3,8	-3,5
Ιταλία	-3,4	-1,6	-2,7	-5,4	-4,5	-3,6	-1,6	-0,1
Ιαπωνία	-1,6	-2,4	-2,2	-8,7	-7,8	-8,9	-8,9	-9,5
Κορέα	3,9	4,7	3,0	-1,1	0,0	0,8	1,3	1,9
Λουξεμβούργο	1,4	3,7	3,0	-0,9	-1,1	-1,2	-2,0	-1,8
Ολλανδία	0,5	0,2	0,5	-5,5	-5,0	-4,2	-3,2	-2,8
Νέα Ζηλανδία	5,3	4,5	0,4	-2,6	-4,0	-8,0	-4,0	-3,3
Νορβηγία	18,4	17,5	19,1	10,7	10,6	12,5	11,5	10,7
Πολωνία	-3,6	-1,9	-3,7	-7,4	-7,9	-5,4	-2,9	-2,0
Πορτογαλία	-4,1	-3,2	-3,7	-10,2	-9,8	-5,9	-4,5	-3,0
Σλοβακία	-3,2	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-5,9	-4,6	-3,5
Σλοβενία	-1,4	0,0	-1,9	-6,1	-5,8	-5,3	-4,5	-3,3
Ισπανία	2,4	1,9	-4,5	-11,2	-9,3	-6,2	-4,4	-3,0
Σουηδία	2,2	3,6	2,2	-0,9	-0,1	0,1	0,0	0,7
Ελβετία	0,8	1,7	2,3	1,0	0,6	0,8	0,5	0,6
Αγγλία	-2,7	-2,8	-5,0	-11,0	-10,4	-9,4	-8,7	-7,3
Η.Π.Α.	-2,2	-2,9	-6,6	-11,6	-10,7	-10,0	-9,3	-8,3
Σύνολο OECD	-1,2	-1,3	-3,4	-8,3	-7,7	-6,6	-5,9	-5,1

Πηγή: OECD, 2012

4.5. Μεγέθη απασχόλησης

4.5.1. Επίπεδα απασχόλησης (ποσοστό επί πληθυσμού σε ηλικία εργασίας)

Τα επίπεδα της απασχόλησης και της ανεργίας εξαρτώνται από την συνολική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες, και ορισμένα μέτρα της οικονομικής πολιτικής που ασκεί κάθε κράτος είναι δυνατόν να μειώσουν το επίπεδο της ανεργίας, δημιουργώντας υψηλότερα επίπεδα συνολικής ζήτησης. Το επίπεδο ισορροπίας της απασχόλησης είναι το μέγεθος της απασχόλησης που υπάρχει σε μακροοικονομική ισορροπία

Για την κατανόηση της σημασίας της απασχόλησης στις οικονομίες, ο πίνακας 11 παρουσιάζει τα επίπεδα απασχόλησης σε ποσοστό επί πληθυσμών όταν βρίσκονται σε ηλικία εργασίας.

Βάσει των δεδομένων του συγκεκριμένου πίνακα, τα επίπεδα απασχόλησης σε ποσοστό επί πληθυσμού σε ηλικία εργασίας για το διάστημα 2001 – 2010, διατηρήθηκε σε σταθερά γενικά επίπεδα κυμαινόμενα γύρω στο 60%. Το ποσοστό της χώρας βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο του συνόλου των χωρών του OECD που κυμαίνεται στο 64,6%. Τα υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης βάσει των συγκεκριμένων στοιχείων συγκεντρώνουν η Ελβετία, η Αυστρία, η Δανία, η Ολλανδία, η Νορβηγία και η Σουηδία που ξεπερνούν το 70% ενώ τα χαμηλότερα επίπεδα έχουν χώρες όπως η Ουγγαρία και η Τουρκία.

Πίνακας 11. Επίπεδα απασχόλησης σε ποσοστό επί πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (2001 – 2010)

Χώρα	Έτος									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	69,0	69,4	70,0	70,3	71,5	72,2	72,9	73,2	72,0	72,4
Αυστρία	68,2	68,8	68,9	67,8	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6	71,7
Βέλγιο	59,7	59,7	59,6	60,3	61,1	61,0	62,0	62,4	61,6	62,0
Καναδάς	70,8	71,4	72,2	72,5	72,4	72,8	73,5	73,6	71,5	71,5
Χιλή	-	-	53,5	53,6	54,4	55,5	56,3	57,3	56,1	59,3
Τσεχία	65,3	65,7	64,9	64,2	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4	65,0
Δανία	75,9	76,4	75,1	75,7	75,9	77,4	77,1	77,9	75,7	73,4
Εσθονία	-	-	62,8	62,9	64,2	67,9	69,2	69,7	63,5	61,0
Φινλανδία	68,3	68,3	67,9	67,8	68,5	69,6	70,5	71,3	68,4	68,3
Γαλλία	62,0	62,2	64,0	63,7	63,7	63,7	64,3	64,9	64,1	64,0
Γερμανία	65,8	65,3	64,6	65,0	65,5	67,2	69,0	70,2	70,4	71,2
Ελλάδα	55,6	57,7	58,7	59,4	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2	59,6
Ουγγαρία	56,2	56,2	57,0	56,8	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,4
Ισλανδία	84,6	82,8	84,1	82,8	84,4	85,3	85,7	84,2	78,9	78,9
Ιρλανδία	65,0	65,0	65,2	65,9	67,5	68,5	69,2	68,1	62,5	60,4
Ισραήλ	-	-	55,0	55,7	56,7	57,6	58,9	59,8	59,2	60,2
Ιταλία	54,9	55,6	56,2	57,4	57,5	58,4	58,7	58,7	57,5	56,9
Ιαπωνία	68,8	68,2	68,4	68,7	69,3	70,0	70,7	70,7	70,0	70,1
Κορέα	62,1	63,3	63,0	63,6	63,7	63,8	63,9	63,8	62,9	63,3
Λουξεμβούργο	63,0	63,6	62,2	62,5	63,6	63,6	64,2	63,4	65,2	65,2
Μεξικό	59,4	59,3	58,8	59,9	59,6	61,0	61,1	61,3	59,4	60,4
Ολλανδία	73,1	73,2	71,6	71,1	71,5	72,5	74,4	75,9	75,6	74,7

Νέα Ζηλανδία	71,8	72,4	72,2	73,2	74,3	74,9	75,2	74,7	72,9	72,3
Νορβηγία	77,5	77,1	75,8	75,6	75,2	75,5	76,9	78,1	76,5	75,4
Πολωνία	53,5	51,7	51,4	51,9	53,0	54,5	57,0	59,2	59,3	59,3
Πορτογαλία	68,6	68,1	68,0	67,8	67,5	67,9	67,8	68,2	66,3	65,6
Σλοβακία	56,9	56,9	57,7	57,0	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2	58,8
Σλοβενία	-	-	62,6	65,3	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5	66,2
Ισπανία	58,8	59,5	60,7	62,0	64,3	65,7	66,6	65,3	60,6	59,4
Σουηδία	75,2	74,9	74,4	73,7	74,0	74,6	75,7	75,8	72,3	72,7
Ελβετία	79,2	78,9	77,9	77,4	77,2	77,9	78,6	79,5	79,0	78,6
Τουρκία	47,8	46,7	45,5	44,1	44,4	44,6	44,6	44,9	44,3	46,3
Αγγλία	72,5	72,3	72,6	72,7	72,6	72,5	72,3	72,7	70,6	70,3
Η.Π.Α.	73,1	71,9	71,2	71,2	71,5	72,0	71,8	70,9	67,6	66,7
Σύνολο OECD	65,4	65,1	64,7	65,0	65,3	66,0	66,5	66,5	64,7	64,6

Πηγή: OECD, 2012

4.5.2. Μερική απασχόληση (ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης)

Πέραν της συνολικής απασχόλησης, σημαντικό δεδομένο που προσμετράται στην εργασία είναι και η μερική απασχόληση που καταλαμβάνει συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς εργασίας για κάθε χώρα. Οι χώρες του OECD παρουσιάζουν διαφορετικά στατιστικά δεδομένα που άλλοτε χαρακτηρίζονται ως υψηλά ή χαμηλά.

Σύμφωνα με τον πίνακα 12 που παρουσιάζει το ποσοστό της μερικής απασχόλησης συναρτήσει της συνολικής απασχόλησης για το χρονικό διάστημα 2001 – 2010, η Ελλάδα διαχρονικά αυξάνει τα ποσοστά της ωστόσο διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα που δεν ξεπερνούν το 10%. Το συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να έχει διαφορετική εξήγηση. από τη μια μπορεί να ερμηνευθεί ως θετικό σημάδι για την πλήρη απασχόληση αλλά η αύξησή της διαχρονικά μπορεί να σημαίνει αύξηση της ανεργίας. Για την ορθή επομένως ερμηνεία απαιτείται συνδυασμός στοιχείων.

Αναφορικά με τις υπόλοιπες χώρες, τα μεγαλύτερα ποσοστά μερικής απασχόλησης επί της συνολικής έχουν η Αυστραλία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ολλανδία που έχει και τα μεγαλύτερα ποσοστά διαχρονικά, η Ελβετία και η Αγγλία. Χαμηλά ποσοστά, πέραν της Ελλάδας έχουν η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σλοβακία και η Σλοβενία.

**Πίνακας 12. Μερική απασχόληση σε ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης
(2001 – 2010)**

Χώρα	Έτος									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	24,1	24,0	24,3	23,8	24,0	23,9	23,8	23,8	24,7	24,9
Αυστρία	12,4	13,6	13,7	15,4	16,3	16,8	17,3	17,7	18,5	19,0
Βέλγιο	17,0	17,9	18,3	18,5	18,5	18,7	18,1	18,3	18,2	18,3
Καναδάς	18,1	18,8	19,0	18,6	18,4	18,2	18,3	18,5	19,3	19,4
Χιλή	-	-	5,7	6,6	7,2	7,7	8,0	9,1	10,5	17,4
Τσεχία	3,2	2,9	3,2	3,1	3,3	3,3	3,5	3,5	3,9	4,3
Δανία	14,7	16,0	16,2	17,0	17,3	17,9	17,3	17,8	18,9	19,5
Εσθονία			7,5	6,8	6,7	6,7	6,8	6,2	8,4	8,7
Φινλανδία	10,5	11,0	11,3	11,3	11,2	11,4	11,7	11,5	12,2	12,5
Γαλλία	13,8	13,8	13,0	13,2	13,2	13,2	13,3	12,9	13,3	13,6
Γερμανία	18,3	18,8	19,6	20,1	21,5	21,8	22,0	21,8	21,9	21,7
Ελλάδα	4,9	5,6	5,6	5,9	6,4	7,4	7,7	7,9	8,4	8,8
Ουγγαρία	2,5	2,6	3,2	3,3	3,2	2,7	2,8	3,1	3,6	3,6
Ισλανδία	20,4	20,1	16,0	16,6	16,4	16,0	15,9	15,1	17,5	18,4
Ιρλανδία	17,9	18,6	18,9	18,9	19,3	19,3	19,8	20,8	23,7	24,8
Ισραήλ	-	-	15,0	15,0	15,0	15,0	14,6	14,5	14,6	13,8
Ιταλία	3,0	11,9	11,7	14,7	14,6	15,0	15,2	15,9	15,8	16,3
Ιαπωνία	-	17,7	18,2	18,1	18,3	18,0	18,9	19,6	20,3	20,3
Κορέα	7,3	7,6	7,7	8,4	9,0	8,8	8,9	9,3	9,9	10,7
Λουξεμβούργο	13,3	12,5	13,3	13,2	13,9	12,7	13,1	13,4	16,4	15,8
Μεξικό	13,7	13,5	13,4	15,1	16,8	17,0	17,6	17,6	17,9	18,7
Ολλανδία	33,0	33,9	34,5	35,0	35,6	35,4	35,9	36,1	36,7	37,1
Νέα Ζηλανδία	22,4	22,6	22,2	21,9	21,6	21,2	22,0	22,2	22,5	21,9
Νορβηγία	20,1	20,6	21,0	21,1	20,8	21,1	20,4	20,3	20,4	20,1
Πολωνία	11,6	11,7	11,5	12,0	11,7	10,8	10,1	9,3	8,7	8,7
Πορτογαλία	9,2	9,7	9,9	9,6	9,4	9,3	9,9	9,7	9,6	9,3
Σλοβακία	1,9	1,6	2,3	2,8	2,6	2,5	2,6	2,7	3,0	3,7
Σλοβενία	-	-	5,0	7,5	7,4	7,8	7,8	7,5	8,3	9,4
Ισπανία	7,8	7,7	7,8	8,4	11,0	10,8	10,7	11,1	11,9	12,4
Σουηδία	13,9	13,8	14,1	14,4	13,5	13,4	14,4	14,4	14,6	14,0
Ελβετία	24,8	24,8	25,1	24,9	25,1	25,5	25,4	25,9	26,5	26,3
Τουρκία	6,2	6,6	6,0	6,1	5,6	7,6	8,1	8,5	11,1	11,5
Αγγλία	22,7	23,3	23,5	23,6	23,0	23,2	22,9	23,0	23,9	24,6
Η.Π.Α.	12,8	13,1	13,2	13,2	12,8	12,6	12,6	12,8	14,1	13,5
Σύνολο OECD	12,1	14,6	14,6	15,0	15,2	15,2	15,4	15,6	16,4	16,6

Πηγή: OECD, 2012

4.5.3. Ανεργία

Η ανεργία μαζί με τον πληθωρισμό είναι δύο από τα σημαντικότερα οικονομικά προβλήματα των σύγχρονων μεικτών οικονομιών. Η ένταση των δύο αυτών προβλημάτων διαφέρει από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένες χώρες έχει παρατηρηθεί ότι όταν μειώνεται η ένταση του προβλήματος της ανεργίας αυξάνεται η ένταση του προβλήματος του πληθωρισμού και αντίστροφα .

Η μελέτη της ανεργίας αποτελεί ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ζήτημα το οποίο απασχολεί ιδιαίτερα τις χώρες του ΟΕCD. Τα στοιχεία που αφορούν την ανεργία και διατίθενται από το συγκεκριμένο οργανισμό αφορούν το διάστημα 2007 – 2011 και αναλύονται λεπτομερώς για κάθε χώρα στον πίνακα 13.

Βάσει των συγκεκριμένων στοιχείων, η Ελλάδα όχι μόνο αύξησε τα ποσοστά ανεργίας της διαχρονικά αλλά και το 2010 είχε από τα υψηλότερα (12,60%). Ειδικότερα, το 2007 το ποσοστό ανερχόταν στο 8,30%, το 2008 σε 7,70% και το 2009 σε 9,50%.

Μεταξύ των χωρών που είχαν υψηλά ποσοστά το 2010 ήταν η Ισπανία με 21,70%, η Σλοβακία με 13,40%, η Πορτογαλία με 12,70% και η Ιρλανδία με 14,40%. Αντίθετα, οι χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι η Αυστρία με 4,10%, η Κορέα με 3,40%, η Ολλανδία με 4,40% και η Ιαπωνία με 4,60%. Αξίζει να αναφερθεί ότι διαχρονικά ο μέσος όρος των χωρών του ΟΕCD (2007 – 2011) αυξήθηκε κατά 43,85%.

Πίνακας 13. Εναρμονισμένα ποσοστά ανεργίας ως ποσοστού του εργατικού δυναμικού πολιτικού (2007 – 2011)

Χώρα	Έτος				
	2007	2008	2009	2010	2011
Αυστραλία	4,40	4,20	5,60	5,20	5,10
Αυστρία	4,40	3,80	4,80	4,40	4,10
Βέλγιο	7,50	7,00	7,90	8,30	7,20
Καναδάς	6,00	6,10	8,30	8,00	7,40
Χιλή	-	-	10,80	8,20	7,10
Τσεχία	5,30	4,40	6,70	7,30	6,80
Δανία	3,80	3,40	6,00	7,40	7,60
Εσθονία	-	-	13,80	16,80	-
Φινλανδία	6,90	6,40	8,20	8,40	7,80
Γαλλία	8,30	7,90	9,50	9,80	9,70
Γερμανία	8,40	7,30	7,50	7,10	5,90
Ελλάδα	8,30	7,70	9,50	12,60	-
Ουγγαρία	7,40	7,80	10,00	11,20	10,90
Ιρλανδία	4,60	6,00	11,90	13,70	14,40
Ισλανδία	-	-	-	7,50	7,10
Ισραήλ	-	-	7,50	6,70	-
Ιταλία	6,20	6,80	7,80	8,40	8,40
Ιαπωνία	3,90	4,00	5,10	5,10	4,60
Κορέα	3,20	3,20	3,60	3,70	3,40
Λουξεμβούργο	4,20	4,90	5,20	4,60	4,90
Μεξικό	-	-	-	5,40	5,20
Ολλανδία	3,20	2,80	3,70	4,50	4,40
Νέα Ζηλανδία	3,70	4,20	6,10	6,50	-
Νορβηγία	2,60	2,50	3,10	3,50	-
Πολωνία	9,60	7,10	8,20	9,70	9,60
Πορτογαλία	8,10	7,80	9,60	12,00	12,70
Σλοβακία	11,20	9,60	12,00	14,40	13,40
Σλοβενία	-	-	5,90	7,30	8,10
Ισπανία	8,30	11,40	18,00	20,10	21,70
Σουηδία	6,20	6,30	8,30	8,40	7,50
Ελβετία	3,60	3,50	4,40	4,20	-
Τουρκία	-	-	-	10,60	-
Αγγλία	5,30	5,70	7,60	7,80	-
Η.Π.Α.	4,60	5,80	9,30	9,60	9,00
Σύνολο OECD	5,70	6,10	8,30	8,60	8,20

Πηγή: OECD, 2012

4.6. Άλλα μακροοικονομικά μεγέθη

4.6.1. Συνολικές δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ

Η έννοια των κοινωνικών δαπανών περιλαμβάνει όλα τα ποσά που δαπανά ένα κράτος στα πλαίσια της κοινωνικής του δραστηριότητας για την επίτευξη των στόχων του. Οι σύγχρονες εξελίξεις για τις χώρες του OECD, χαρακτηρίζονται από μια τάση αύξησης των δημοσίων δαπανών η οποία στην αυξανόμενη παρεμβατική πολιτική του κράτους σε τομείς της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην επέκταση της κοινωνικής πολιτικής, που ενισχύονται από τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις. Τα στοιχεία για το διάστημα 1998 – 2007 και αφορούν τις χώρες του OECD παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

Παρατηρώντας τις τιμές του πίνακα 14 που αφορούν την Ελλάδα, μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι διαχρονικά (1998 – 2007) οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕΠ αυξάνονται συνεχώς, ωστόσο τα ποσοστά αύξησης δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά. Από το 18,6% του 1998, στην Ελλάδα οι κοινωνικές δαπάνες καταλάμβαναν το 2007 το 21,3% , επίπεδο πολύ κοντά σε άλλες χώρες όπως η Πορτογαλία (22,5%), η Ισπανία (21,6%) κλπ. Στις ισχυρότερες χώρες από πλευρά κοινωνικών δαπανών περιλαμβάνονται η Γερμανία (25,2%), η Γαλλία (28,4%), η Ιταλία (24,9%), η Δανία (26,1%), το Βέλγιο (26,3%), η Αυστρία (26,4%), η Σουηδία (27,3%).

**Πίνακας 14. Συνολικές δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ (1998
– 2007)**

Χώρα	Έτος									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αυστραλία	17,1	17,0	17,3	16,8	17,0	17,2	17,1	16,5	16,1	16,0
Αυστρία	26,6	26,9	26,7	27,0	27,3	27,9	27,7	27,4	27,0	26,4
Βέλγιο	26,1	26,0	25,4	25,8	26,2	26,3	26,5	26,5	26,4	26,3
Καναδάς	17,8	16,7	16,5	17,0	17,1	17,2	17,1	17,0	16,9	16,9
Χιλή			13,2	13,4	13,4	12,8	11,7	11,2	10,5	10,6
Τσεχία	19,1	19,5	19,8	19,8	20,6	20,7	19,7	19,5	19,1	18,8
Δανία	26,6	26,6	25,7	26,1	26,6	27,9	27,7	27,2	26,6	26,1
Εσθονία			14,1	13,2	13,0	13,1	13,5	13,2	12,8	13,0
Φινλανδία	26,3	25,7	24,3	24,3	25,0	25,9	26,0	26,1	25,9	24,9
Γαλλία	28,9	29,0	27,7	27,7	28,4	28,9	29,0	29,0	28,6	28,4
Γερμανία	26,3	26,3	26,6	26,7	27,4	27,7	27,1	27,2	26,1	25,2
Ελλάδα	18,6	19,2	19,2	20,6	20,1	19,8	19,9	21,0	21,3	21,3
Ουγγαρία	-	21,1	20,4	20,3	21,5	22,5	21,8	22,8	23,1	23,1
Ισλανδία	14,8	15,4	15,2	15,3	16,8	17,7	17,4	16,3	15,9	14,6
Ιρλανδία	13,0	14,1	13,3	14,3	15,2	15,6	16,0	15,8	15,8	16,3
Ισραήλ			17,1	18,5	18,8	18,3	17,1	16,5	15,9	15,5
Ιταλία	22,9	23,3	23,3	23,5	24,0	24,4	24,7	25,0	25,1	24,9
Ιαπωνία	15,5	16,1	16,5	17,4	17,8	18,1	18,2	18,6	18,4	18,7
Κορέα	5,2	6,3	4,8	5,2	5,1	5,4	6,0	6,4	7,3	7,5
Λουξεμβούργο	20,9	20,4	19,8	20,7	22,0	23,3	23,9	23,0	21,8	20,6
Μεξικό	5,0	5,7	5,3	6,0	6,3	6,7	6,6	6,8	7,0	7,2
Ολλανδία	21,4	20,5	19,8	19,7	20,5	21,2	21,1	20,7	20,3	20,1
Νέα Ζηλανδία	20,3	19,6	19,1	18,4	18,5	18,0	17,7	18,1	19,0	18,4
Νορβηγία	23,6	23,6	21,3	22,2	23,7	24,6	23,3	21,7	20,4	20,8
Πολωνία	21,4	21,6	20,7	22,2	22,5	22,5	21,7	21,3	21,0	20,0
Πορτογαλία	17,9	18,3	18,9	19,2	20,5	22,2	22,4	22,9	22,9	22,5
Σλοβακία	18,0	18,5	17,9	17,6	17,7	17,0	16,5	16,3	16,0	15,7
Σλοβενία	-	-	22,9	23,0	23,1	22,6	22,2	21,9	21,5	20,3
Ισπανία	20,6	20,3	20,4	20,1	20,4	21,0	21,2	21,4	21,4	21,6
Σουηδία	30,4	29,8	28,4	28,7	29,4	30,1	29,5	29,1	28,4	27,3
Ελβετία	18,8	18,6	17,8	18,3	19,1	20,2	20,2	20,2	19,2	18,5
Τουρκία	11,1	13,2	-	-	-	-	-	9,9	10,0	10,5
Αγγλία	19,4	19,1	18,6	19,3	19,4	19,8	20,5	20,6	20,4	20,5
Η.Π.Α.	14,7	14,5	14,5	15,3	15,9	16,0	15,9	15,8	16,0	16,2
Σύνολο OECD	19,8	19,8	18,9	19,2	19,7	20,1	19,9	19,8	19,5	19,3

Πηγή: OECD, 2012

4.6.2. Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός αποτελεί τη συνεχή αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο πληθωρισμός μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός όπως στην Ιαπωνία την τελευταία δεκαετία. Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός, λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό μεταβολής του επιπέδου τιμών κατά την διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου.

Η ύπαρξη πληθωρισμού δεν επηρεάζει τα μεγέθη της πραγματικής οικονομίας (δημόσιες δαπάνες, ιδιωτικές επενδύσεις και ιδιωτική κατανάλωση). Ωστόσο, αποτελεί ένα φαινόμενο που απασχολεί όλο και περισσότερο τις σύγχρονες οικονομίες. Τα στοιχεία που αφορούν τον πληθωρισμό στις χώρες του OECD για τα έτη 1997 – 2010, παρουσιάζονται στον πίνακα 15 που ακολουθεί.

Σύμφωνα με τα συγκεκριμένα στοιχεία και εξετάζοντας την πορεία της Ελλάδας, ο πληθωρισμός είχε μια συνεχώς πτωτική πορεία. Από το 7,4% το 1997, το 2010 η χώρα κατόρθωσε να τον μειώσει στο 3,3% διατηρώντας ωστόσο ένα από τα υψηλότερα επίπεδα. Η καλύτερη χρονιά για τη χώρα ήταν το 2000 με επίπεδα το 2,3%.

Υψηλά επίπεδα πληθωρισμού εμφανίστηκαν το ίδιο διάστημα και σε άλλες χώρες από τη γενική αύξηση του επιπέδου των τιμών. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν η Ουγγαρία, η Ισλανδία, το Μεξικό και η Τουρκία. Στον αντίποδα, με εξαίρεση τις περιπτώσεις της Ιαπωνίας, της Σουηδίας και της Ιρλανδίας που υπάρχει αντιπληθωρισμός, χαμηλά επίπεδα έχουν χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Εσθονία κ.ά. Ο μέσος όρος των χωρών του OECD ήταν στο 1,3%.

Πίνακας 15. Πληθωρισμός εκτός τροφίμων και ενέργειας (1997 – 2010)

Χώρα	Έτος													
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Αυστραλία	-0,2	0,8	1,1	4,2	4,3	3,1	2,5	2,1	2,2	2,1	2,5	3,6	2,4	2,7
Αυστρία	1,1	1,2	0,7	1,7	2,6	2,2	1,4	1,8	1,7	0,9	1,6	1,9	1,8	1,4
Βέλγιο	1,3	1,4	1,3	1,5	2,3	2,2	1,7	1,6	1,9	0,9	1,6	1,8	2,1	1,3
Καναδάς	1,6	1,4	1,5	1,7	2,1	2,7	2,4	1,3	1,3	1,3	2	1	1,7	1,2
Χιλή	-	-	3,8	3,1	3,3	2,7	1,6	1,2	2,4	3	2,4	5,2	1,2	0,5
Τσεχία	10,1	12,8	5,5	3,5	5,9	2,9	0,7	2,5	1,7	1,8	2,7	5	1,8	1,1
Δανία	1,8	1,7	2,5	2,1	2,2	2,5	2,4	1,4	1,3	1,3	1,4	2,2	2,4	1,9
Εσθονία	-	10,1	5,8	3,9	4,1	2,9	2,4	1,2	1,9	3,3	5,4	6,5	1,9	0,8
Φινλανδία	1,1	1,6	1,2	2,6	2,6	1,5	0,6	-0,2	0,2	1,3	2,6	2,5	0,4	1,2
Γαλλία	0,9	0,8	0,6	0,5	1,1	2,1	2,1	2,2	1,3	0,9	1,4	1,4	1,7	0,9
Γερμανία	1,9	1,3	0,6	0,8	1,2	1,6	0,9	1,7	1	0,7	1,9	1,3	1,3	0,7
Ελλάδα	7,4	5,9	2,8	2,3	3,4	3,6	3,2	3,2	3,3	2,5	2,9	2,9	2,6	3,3
Ουγγαρία	18,4	14,4	12,2	8,4	8,6	6,1	5,3	6,4	3,4	2,2	5,8	3,5	4,6	3,7
Ισλανδία	1,1	1,9	3,3	4,7	6,5	6,2	3	3,2	5,1	6,3	6,6	11,4	11,4	4,7
Ιρλανδία	1,3	2,3	1,3	5,5	5,1	5	3,9	2,3	2,3	4,1	5,3	3,2	-4,3	-1,5
Ισραήλ	8,8	5,5	4,7	0,4	1,1	5,9	-0,3	-0,9	0,1	1,3	-0,2	2,5	4,7	2,6
Ιταλία	2,6	2,5	1,8	2,1	2,7	2,5	2,5	2,2	2	1,7	1,7	2,2	1,5	1,6
Ιαπωνία	1,7	0,7	-0,1	-0,5	-0,9	-0,7	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4	-0,2	0,1	-0,6	-1,2
Κορέα	3,5	4,8	-0,2	1,8	3,5	3,1	3,2	2,4	2,1	2	2,5	3,6	3	1,9
Λουξεμβούργο	1,3	1,1	0,9	2,2	2,7	1,9	1,9	1,9	1,9	2,1	2,1	1,7	2,4	1,6
Μεξικό	21	15,9	16,7	10,4	6,6	3,5	4	3,9	3,5	3,3	3,4	4,3	4,7	4,2
Ολλανδία	1,9	2,1	2,3	1,9	3,7	3,4	2,1	1,6	1,3	0,5	1,5	1,8	1,8	1,7

Νέα Ζηλανδία	0,9	1	-0,4	2,4	2,1	2,7	2	2,1	2,9	2,8	2,3	2	2,2	1,9
Νορβηγία	2,1	2,6	2,2	2,5	3,2	2,2	0,6	0,5	1,3	0,3	2,3	1,8	2,8	0,9
Πολωνία	16,2	14	10,3	9,3	5,7	2,8	1	1,7	1,4	0,7	1,1	2,2	3	1,6
Πορτογαλία	4	2,7	2,9	2,8	3,6	4,4	3,3	2,5	2,5	2,7	2,3	1,8	0,8	0,6
Σλοβακία	6,6	7,5	11,8	11,5	7	4,2	7,3	6,7	2,7	0,5	2,2	4,1	2,8	2,1
Σλοβενία	-	-	-	7,3	7,3	8,1	6,3	3,9	1,7	1,4	2,8	3,7	1,8	0,2
Ισπανία	2,6	2,6	2,5	2,9	3,5	2,8	2,9	2,4	2,5	2,8	2,5	2,3	0,8	0,6
Σουηδία	-0,4	-0,3	0,6	-0,3	1,8	1,6	0,3	-0,9	-0,1	0,5	3,2	1,3	-0,4	-0,4
Ελβετία	0,4	0,2	0,9	1,2	1	0,6	0,4	0,8	0,9	0,7	0,7	1,4	1	0,2
Τουρκία	83,5	87,8	71,5	58	51,1	43,2	21,8	10,3	8,5	9,2	7,5	7,1	5,7	7,2
Αγγλία	1,9	1,5	0,7	0,1	1,1	1,5	1,3	1,1	1,5	1,3	1,7	1,6	1,8	2,9
Η.Π.Α.	2,4	2,3	2,1	2,4	2,7	2,3	1,5	1,8	2,2	2,5	2,3	2,3	1,7	1
Σύνολο OECD	4,9	4,6	3,8	3,5	3,4	3,1	2	1,8	1,9	1,9	2,1	2,2	1,7	1,3

Πηγή: OECD, 2012

4.6.3. Τιμές καταναλωτή (ποσοστιαία μεταβολή)

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή μπορεί να εκφράσει τη μεταβολή των τιμών μιας προκαθορισμένης δέσμης αγαθών και υπηρεσιών. Η δέσμη αυτή αποτελεί το «καλάθι του καταναλωτή» και αντιπροσωπεύει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αγοράζει το μέσο νοικοκυριό σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο συγκεκριμένος δείκτης, χρησιμοποιείται από τις χώρες του OECD για πολλούς σκοπούς. Με το δείκτη αυτό υπολογίζεται συνήθως το ποσοστό του πληθωρισμού και η μεταβολή της αγοραστικής δύναμης του νομίσματος.

Ανάμεσα στις χώρες του OECD, η Ελλάδα το χρονικό διάστημα 1998 – 2012 βρίσκεται μεταξύ των χωρών με ποσοστιαία μεταβολή μεταξύ 4,5-1,1% όπως η Δανία, η Χιλή, οι Η.Π.Α., η Αγγλία, η Γερμανία. Η διατήρηση των συγκεκριμένων επιπέδων αποτελεί την έκφραση ενός συγκεκριμένου επιπέδου για το «καλάθι του καταναλωτή» σε αναλογία με άλλες χώρες με πιο ανεπτυγμένες οικονομίες. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αρνητική τιμή της Ιαπωνίας σε συνέχεια των αποπληθωριστικών πιέσεων στη χώρα τη τελευταία δεκαετία. Το σύνολο των τιμών για το δείκτη του καταναλωτή σε ποσοστιαία μεταβολή για το διάστημα 1998 – 2013, βάσει προβλέψεων, παρουσιάζεται στον πίνακα 16. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα κατά το έτος 2013 προβλέπεται ότι η ποσοστιαία μεταβολή στις τιμές του καταναλωτή θα μειωθούν στα 0,2%.

Πίνακας 16. Τιμές καταναλωτή σε ποσοστιαία μεταβολή (1998 – 2013)

Χώρα	Έτος															
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστραλία	0,9	1,4	4,4	4,4	3	2,8	2,3	2,7	3,5	2,4	4,3	1,8	2,9	3,5	3	3,1
Αυστρία	0,8	0,5	2	2,3	1,7	1,3	2	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4	1,7	3,5	1,9	1,7
Βέλγιο	0,9	1,1	2,7	2,4	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	0	2,3	3,4	2,3	1,7
Καναδάς	1	1,7	2,7	2,5	2,3	2,7	1,8	2,2	2	2,1	2,4	0,3	1,8	2,8	1,6	1,4
Χιλή	5,1	3,3	3,8	3,6	2,5	2,8	1,1	3,1	3,4	4,4	8,7	0,4	1,4	3,5	2,8	2,8
Τσεχία	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,6	3	6,3	1	1,5	1,7	3,1	2
Δανία	1,8	2,5	2,9	2,3	2,4	2,1	1,2	1,8	1,9	1,7	3,4	1,3	2,3	2,7	1,8	1,8
Εσθονία	8,8	3,1	3,9	5,6	3,6	1,4	3	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	3,2	3,2
Φινλανδία	1,3	1,3	2,9	2,7	2	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6	1,7	3,2	2,6	1,8
Γαλλία	0,7	0,6	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7	2,1	1,4	1,1
Γερμανία	0,6	0,6	1,4	1,9	1,4	1	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,4	1,6	1,5
Ελλάδα	4,5	2,1	2,9	3,7	3,9	3,4	3	3,5	3,3	3	4,2	1,3	4,7	3	1,1	0,2
Ουγγαρία	14,2	10	9,8	9,1	5,3	4,7	6,7	3,6	3,9	8	6	4,2	4,9	3,9	4,9	2,9
Ισλανδία	1,7	3,2	5,1	6,4	5,2	2,1	3,2	4	6,7	5,1	12,7	12	5,4	4	4,1	2,8
Ιρλανδία	2,1	2,5	5,3	4	4,7	4	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7	-1,6	1,1	0,8	0,9
Ισραήλ	5,4	5,2	1,1	1,1	5,7	0,7	-0,4	1,3	2,1	0,5	4,6	3,3	2,7	3,5	2	2,1
Ιταλία	2	1,7	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2	3,5	0,8	1,6	2,7	1,7	1,1
Ιαπωνία	0,7	-0,3	-0,5	-0,8	-0,9	-0,3	0	-0,6	0,2	0,1	1,4	-1,3	-0,7	-0,3	-0,6	-0,3
Κορέα	7,5	0,8	2,3	4,1	2,7	3,6	3,6	2,8	2,2	2,5	4,7	2,8	3	4,4	3,6	3
Λουξεμβούργο	1	1	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	3	2,7	4,1	0	2,8	3,5	1,6	2,3
Μεξικό	15,9	16,6	9,5	6,4	5	4,5	4,7	4	3,6	4	5,1	5,3	4,2	3,4	3,5	3,4

Ολλανδία	1,8	2	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	1,7	1,6	2,2	1	0,9	2,5	2,2	1,8
Νέα Ζηλανδία	1,3	-0,1	2,6	2,6	2,7	1,8	2,3	3	3,4	2,4	4	2,1	2,3	4,2	2,6	2,7
Νορβηγία	2,3	2,3	3,1	3	1,3	2,5	0,5	1,5	2,3	0,7	3,8	2,2	2,4	1,5	1,9	1,8
Πολωνία	11,6	7,2	9,9	5,4	1,9	0,7	3,4	2,2	1,3	2,4	4,2	3,8	2,6	4	2,5	2,5
Πορτογαλία	2,2	2,2	2,8	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	3	2,4	2,7	-0,9	1,4	3,5	2,6	1,1
Σλοβακία	6,7	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	2,9	2,8
Σλοβενία	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	1,8	1,3	1,7
Ισπανία	1,8	2,2	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2	3	1,4	0,9
Σουηδία	-0,3	0,5	0,9	2,4	2,2	1,9	0,4	0,5	1,4	2,2	3,4	-0,5	1,2	2,9	1,1	1,4
Ελβετία	0	0,8	1,6	1	0,6	0,6	0,8	1,2	1,1	0,7	2,4	-0,5	0,7	0,4	0	0,3
Τουρκία	84,6	64,9	54,9	54,4	45	21,6	8,6	8,2	9,6	8,8	10,4	6,3	8,6	6,2	7,9	6,5
Αγγλία	1,6	1,3	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,7	1,3
Η.Π.Α.	1,5	2,2	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,9	3,8	-0,3	1,6	3,2	2,4	1,4
Ε.Ε.	1,2	1,2	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	2,6	1,6	1,2

Πηγή: OECD, 2012

4.6.4. Ανάπτυξη εξαγωγών σε αγαθά και υπηρεσίες (ποσοστιαία μεταβολή)

Η σύνθεση του εμπορίου σε επίπεδο προϊόντων και κυρίως των εξαγωγών, δείχνει τη δομή της εκάστοτε οικονομίας, την ικανότητά της να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού και τις δυνατότητές της να δημιουργήσει συνθήκες ικανής και διατηρήσιμης ανάπτυξης, ώστε να πετύχει να συγκλίνει προς το μέσο κοινοτικό βιοτικό επίπεδο.

Η στρατηγική των εξαγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο στοχεύει στη μείωση του κόστους και του χρόνου των εξαγωγικών διαδικασιών, στην ανάπτυξη παραγωγικών δυνατοτήτων υψηλής προστιθέμενης αξίας, στην υποβοήθηση των επιχειρήσεων για την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και στην ανάπτυξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων εξαγωγικού προσανατολισμού.

Η στρατηγική των εξαγωγών καθίσταται αποτελεσματική όταν είναι ενταγμένη σε ένα γενικότερο πλαίσιο οικονομικού σχεδιασμού. Αυτόν ακριβώς το σχεδιασμό προσπαθούν να ακολουθήσουν όπως παρατηρείται σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα 17 όπου παρουσιάζεται η ανάπτυξη των εξαγωγών σε αγαθά και υπηρεσίες (ποσοστιαία μεταβολή) για το διάστημα 1994 – 2011 καθώς και οι προβλέψεις για τη διετία 2012 – 2013.

Σύμφωνα με τα συγκεκριμένα δεδομένα, η Ελλάδα έχει κατορθώσει να αναπτύξει τις εξαγωγές της ποσοστιαία αγγίζοντας το 7,4% το 2011 που είναι μεταξύ των υψηλότερων όπως σε χώρες όπως η Κορέα, οι Η.Π.Α., η Σλοβενία. Με μέσο όρο για τις χώρες του OECD το 6,5% για το 2011 και τις προβλέψεις για τα επόμενα έτη να κυμανθεί σε αντίστοιχα επίπεδα, η Ελλάδα δείχνει αισιόδοξα σημάδια ως προς τις εξαγωγές.

Πίνακας 17. Ανάπτυξη εξαγωγών σε αγαθά και υπηρεσίες σε ποσοστιαία μεταβολή (1994 – 2013)

Χώρα	Έτος																			
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστραλία	10,2	13,2	9,6	6,8	-1,3	4,5	12,9	0,0	6,0	8,4	13,5	9,7	9,0	7,8	4,9	-9,7	13,7	7,8	6,7	8,8
Αυστρία	7,2	8,8	5,6	9,7	8,2	6,1	11,4	2,2	1,8	5,3	9,0	7,4	10,7	7,8	2,9	-11,5	11,4	6,8	3,8	6,0
Βέλγιο	7,9	8,5	5,7	10,0	8,7	6,3	12,2	1,9	1,8	3,9	8,4	7,0	9,2	6,4	1,9	-11,2	10,5	5,8	3,3	6,1
Καναδάς	11,2	8,1	8,9	12,6	10,1	10,4	12,9	-2,0	3,5	4,7	11,1	6,7	6,9	3,5	-1,2	-12,9	12,7	5,3	4,3	6,7
Χιλή	8,7	9,0	9,5	10,0	3,0	5,4	12,3	0,4	2,8	6,9	11,6	8,5	9,7	8,6	3,7	-10,1	15,1	7,7	6,6	8,4
Τσεχία	6,7	8,9	6,6	10,0	9,6	5,6	11,2	2,8	1,5	5,2	8,7	7,6	11,4	7,6	2,9	-12,2	11,3	6,9	3,5	5,8
Δανία	8,4	8,5	6,6	10,5	8,2	5,7	11,3	1,1	1,9	4,6	8,8	7,6	9,5	7,2	2,5	-11,8	11,1	6,1	3,7	6,1
Εσθονία	8,3	8,9	5,8	10,8	7,7	3,8	12,2	2,0	2,9	4,6	9,1	9,3	10,2	9,3	5,2	-14,4	10,5	6,9	3,5	5,0
Φινλανδία	6,2	9,2	5,9	9,9	5,6	3,5	12,6	2,4	3,6	6,3	10,8	9,5	11,2	10,4	4,8	-13,7	12,6	8,6	4,6	7,0
Γαλλία	6,7	8,5	6,2	10,2	7,4	5,8	11,0	1,7	2,6	4,8	9,3	7,7	9,4	7,6	2,4	-11,3	10,5	5,8	3,6	6,1
Γερμανία	7,4	9,1	6,6	10,3	7,6	5,5	12,2	1,9	3,1	4,7	9,6	7,7	9,1	7,8	2,2	-12,0	11,0	5,9	3,7	6,3
Ελλάδα	4,5	8,8	5,7	10,2	7,3	4,5	9,8	1,6	3,3	5,5	9,9	8,6	9,2	8,8	3,9	-11,7	10,2	7,4	3,3	5,7
Ουγγαρία	6,5	8,7	6,0	9,5	8,1	5,6	10,9	2,7	1,8	5,1	8,8	7,6	10,3	8,0	2,9	-11,9	10,7	6,9	3,4	5,6
Ισλανδία	8,1	8,2	6,6	10,0	8,9	7,0	11,1	2,3	2,5	3,6	8,2	7,3	9,6	5,8	1,5	-11,7	9,4	5,0	2,8	5,7
Ιρλανδία	8,3	7,8	6,6	9,9	7,9	7,0	11,7	1,2	2,7	3,7	8,5	6,9	8,6	4,8	0,9	-11,5	10,7	4,9	3,3	6,2
Ισραήλ	9,3	9,5	7,7	11,1	6,2	5,9	13,1	-0,9	3,5	5,4	11,2	7,4	8,1	6,0	1,3	-11,8	13,2	6,3	4,6	7,1
Ιταλία	6,3	8,5	6,5	10,1	7,6	5,6	11,6	1,9	2,7	5,1	9,7	8,1	9,5	8,5	3,2	-11,6	10,2	6,3	3,6	6,3
Ιαπωνία	11,0	12,3	8,7	9,6	1,3	8,5	15,1	-1,2	7,4	9,6	14,1	9,3	10,0	8,4	3,9	-8,6	15,3	7,5	6,7	9,0
Κορέα	8,7	11,9	9,6	9,1	2,1	6,4	13,9	0,6	7,1	10,5	14,5	10,1	10,4	9,1	4,5	-7,8	15,0	8,0	7,4	9,5
Λουξεμβούργο	7,9	7,8	4,9	9,4	8,4	6,1	11,7	1,7	1,3	3,4	7,5	6,6	8,8	6,0	1,5	-11,2	10,3	5,6	3,1	5,7
Μεξικό	10,9	8,0	8,5	13,1	10,7	10,3	12,4	-2,2	3,1	4,7	11,0	6,6	6,6	3,5	-1,5	-13,1	12,5	5,3	4,0	6,5
Ολλανδία	7,5	8,1	5,6	9,7	8,0	5,9	11,8	1,7	2,0	4,2	8,5	7,3	9,5	6,8	2,4	-11,5	10,4	6,2	3,5	6,0

Νέα Ζηλανδία	9,5	10,5	8,5	8,7	3,0	6,5	11,6	-1,0	6,1	7,5	12,5	9,0	8,8	8,3	5,7	-10,1	12,8	8,1	6,6	8,0
Νορβηγία	8,5	8,0	6,4	10,3	8,5	6,6	11,8	1,6	2,7	3,5	8,1	7,3	9,3	5,1	1,5	-11,9	10,6	5,1	3,2	6,2
Πολωνία	6,8	8,9	5,3	9,5	8,0	5,2	11,4	3,0	1,9	5,1	8,8	7,7	10,7	8,3	3,4	-12,5	11,5	7,4	3,4	5,8
Πορτογαλία	7,5	8,4	6,1	10,5	9,5	7,2	11,4	2,5	2,6	4,4	8,7	7,7	9,2	7,3	0,8	-12,2	9,7	4,8	2,4	5,6
Σλοβακία	7,6	10,7	6,7	10,1	9,0	5,9	12,2	3,5	2,0	5,5	9,3	6,9	10,8	8,7	2,7	-12,0	11,7	6,9	3,4	5,5
Σλοβενία	6,3	9,1	4,5	9,4	8,0	4,7	10,7	3,4	1,9	5,0	8,8	7,5	10,3	8,9	3,5	-12,5	10,7	7,4	3,1	5,3
Ισπανία	7,0	7,6	5,6	10,0	9,1	5,6	11,1	1,9	1,9	3,4	8,1	7,0	8,9	6,6	2,4	-11,2	10,0	5,2	2,9	5,8
Σουηδία	7,5	8,2	6,8	10,5	7,6	4,5	11,1	1,5	3,1	4,1	9,5	8,6	9,6	7,3	3,2	-11,9	10,3	6,3	3,9	6,1
Ελβετία	7,5	8,8	6,1	9,8	7,3	6,2	11,7	1,5	2,2	5,0	9,3	7,5	9,4	7,3	2,4	-11,1	11,2	6,5	4,0	6,4
Τουρκία	3,6	8,1	5,0	9,5	7,1	4,6	9,9	3,3	3,1	4,8	9,4	9,0	9,6	10,3	4,9	-10,9	8,4	6,6	3,6	6,1
Αγγλία	7,8	9,3	6,5	10,4	7,8	6,1	12,4	1,0	2,8	4,5	9,8	8,0	8,5	7,8	2,4	-11,0	10,2	6,0	4,0	6,4
Η.Π.Α.	8,6	7,0	8,7	10,7	4,0	6,2	12,4	-0,5	3,1	5,2	10,7	8,5	8,9	8,1	3,8	-11,6	13,9	7,3	5,9	7,6
Σύνολο OECD	8,1	8,8	7,1	10,2	6,5	6,4	12,3	0,8	3,3	5,3	10,2	8,0	9,2	7,4	2,7	-11,2	12,0	6,5	4,6	6,9

Πηγή: OECD, 2012

4.6.5. Καθαρές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ

Στο ισοζύγιο πληρωμών παρουσιάζονται και οι χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης κάθε χώρας ως ποσοστό του ΑΕΠ. Πέραν των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων, σημαντικό στοιχείο αποτελεί η παράθεση των καθαρών χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις μετά την αφαίρεση ή προσθήκη και άλλων χρηματοοικονομικών δεδομένων.

Για τις χώρες του OECD, τα στοιχεία που αφορούν τις καθαρές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ για το διάστημα 1994 – 2011 καθώς και οι προβλέψεις για το 2012 παρουσιάζονται στον πίνακα 18.

Βάσει των στοιχείων του συγκεκριμένου πίνακα, η πορεία για την Ελλάδα ήταν συνεχώς αυξητική. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι το 81,7% του 1995 μετατράπηκε σε 133,1% το 2011 αυξημένο κατά 52,81%. Το συγκεκριμένο στοιχείο καταδεικνύει εν μέρει και την αύξηση των δαπανών και του δανεισμού από εξωτερικές πηγές ενώ μπορεί να αποτελεί και δείγμα της «εξάρτησης» της χώρας από τις εξωγενής αγορές.

Ανάλογη πορεία με την Ελλάδα παρουσίασαν χώρες όπως η Ιαπωνία, η Πορτογαλία, η Αγγλία και η Η.Π.Α. Ιδιαίτερης αναφοράς χρίζει η περίπτωση της Νορβηγίας όπου δεν υπάρχουν μεγάλες καθαρές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις αλλά η χώρα έχει κατορθώσει να τις μειώσει αισθητά αγγίζοντας μείωση κατά 162,5% το 2011. Σε ανάλογη θέση βρίσκονται χώρες όπως η Εσθονία, η Κορέα, το Λουξεμβούργο και η Σουηδία.

Πίνακας 18. Καθαρές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ (%) (1994 – 2012)

Χώρα	Έτος																		
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστραλία	25,7	26,3	20,9	21,1	16,0	14,9	8,8	6,4	4,5	2,4	0,3	-1,3	-4,6	-7,2	-7,5	-3,7	1,8	4,9	6,1
Αυστρία	35,2	38,6	40,2	36,4	36,5	35,7	34,7	35,6	37,1	36,1	38,1	37,9	34,0	31,4	34,7	40,6	44,0	45,2	47,4
Βέλγιο	114,4	114,5	115,3	110,8	107,7	103,0	97,5	94,9	93,1	90,2	83,7	82,0	77,2	73,2	73,6	79,7	80,3	80,4	81,5
Καναδάς	67,9	70,7	70,0	64,7	60,8	55,8	46,2	44,3	42,6	38,7	35,2	31,0	26,3	22,9	22,6	28,3	30,4	33,6	36,6
Τσεχία	-	-	-	-	-	-	-	-	-15,6	-7,2	-9,3	-10,9	-11,2	-15,7	-6,7	-2,7	2,3	6,0	9,2
Δανία	32,9	33,4	33,3	32,3	35,1	28,4	22,5	20,1	19,1	18,0	14,8	10,5	1,9	-3,8	-5,3	-3,7	-1,3	2,4	7,4
Εσθονία	-	-39,2	-28,6	-23,5	-40,4	-39,8	-30,4	-28,5	-28,6	-29,1	-32,1	-31,9	-31,4	-28,9	-26,3	-29,6	-36,5	-32,7	-28,9
Φινλανδία	-16,3	-7,3	-6,7	-7,5	-14,5	-50,3	-31,1	-31,7	-31,3	-38,5	-46,7	-58,6	-69,5	-72,6	-52,2	-62,5	-64,5	-60,9	-56,6
Γαλλία	29,6	37,4	41,9	42,4	40,6	33,6	35,2	36,7	41,9	44,4	45,4	43,4	37,4	35,7	45,9	52,3	58,9	62,7	66,2
Γερμανία	19,1	29,7	32,7	32,5	36,3	34,4	33,7	36,1	40,3	43,3	47,3	49,6	47,7	42,5	44,6	49,1	52,2	51,5	51,6
Ελλάδα	-	81,7	82,2	77,5	73,3	71,2	89,8	94,1	95,9	88,4	88,5	83,7	87,1	82,0	90,4	102,0	115,5	133,1	144,6
Ουγγαρία	3,4	24,5	25,5	25,2	32,1	34,4	33,0	32,5	36,9	37,8	41,8	46,2	51,7	53,5	51,9	59,9	61,0	55,0	56,6
Ισλανδία	-	-	-	-	42,6	35,9	37,5	29,2	28,5	30,7	27,6	13,6	7,9	-1,0	26,0	39,9	48,2	50,5	50,6
Ιρλανδία	-	-	-	-	42,2	27,4	15,9	12,5	14,0	11,9	8,7	6,4	2,0	-0,1	12,6	26,3	54,9	65,0	72,5
Ιταλία	104,0	98,6	103,9	104,1	106,3	100,3	95,0	95,7	95,2	92,3	92,0	93,4	90,3	86,6	89,5	99,7	98,6	100,2	100,6
Ιαπωνία	19,6	23,8	29,2	34,8	46,2	53,8	60,4	66,3	72,6	76,5	82,7	84,6	84,3	81,5	96,5	110,0	116,0	127,6	134,8
Κορέα	-	-	-	-	-	-	-	-	-32,3	-31,1	-31,6	-35,9	-36,8	-40,3	-37,7	-39,0	-37,4	-38,3	-39,4
Λουξεμβούργο	-	-	-	-	-53,2	-52,4	-54,5	-60,6	-59,2	-56,9	-54,1	-51,4	-51,0	-54,8	-50,8	-55,6	-49,9	-46,2	-43,5
Ολλανδία	44,6	54,0	52,7	49,7	48,2	36,7	34,9	33,0	34,8	36,2	37,6	35,0	31,6	27,8	27,0	29,7	34,4	37,7	40,2
Νέα Ζηλανδία	43,9	37,6	32,4	29,8	27,8	25,4	23,4	21,1	17,6	13,1	8,3	3,7	-1,2	-5,5	-5,0	-1,0	2,9	10,8	14,3
Νορβηγία	-30,6	-36,1	-41,0	-48,5	-51,9	-57,3	-67,2	-84,4	-80,7	-95,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Πολωνία	-	-15,0	-5,7	0,3	6,4	13,5	15,5	18,5	22,1	22,7	20,8	23,5	22,4	17,0	17,2	22,5	28,7	32,2	33,7

Πορτογαλία	-	24,3	26,5	31,2	32,5	30,4	28,0	29,8	34,0	36,2	41,1	44,1	50,1	49,6	54,1	64,5	69,6	75,8	82,2
Σλοβακία	-	-30,7	-18,2	-12,1	-3,7	1,2	12,5	10,9	1,7	1,8	7,6	4,9	6,5	7,3	8,9	17,2	21,6	26,4	29,8
Σλοβενία	-	-	-	-	-	-	-	-15,6	-14,2	-9,5	-9,7	-8,5	-9,9	-16,9	-5,0	0,1	0,8	6,1	10,5
Ισπανία	46,4	51,6	55,5	54,2	53,7	47,7	44,2	41,6	40,3	36,8	34,6	29,1	22,4	17,8	22,6	34,4	40,3	45,6	49,6
Σουηδία	20,7	25,6	26,6	24,6	22,0	12,4	5,5	-2,5	3,9	0,0	-2,7	-7,9	-18,9	-22,5	-16,6	-24,4	-26,1	-24,9	-24,2
Ελβετία	-	-	-	-	-	6,0	3,3	2,8	7,3	7,4	9,3	8,4	5,5	1,0	2,8	1,9	1,3	0,4	0,0
Αγγλία	19,7	26,3	27,9	30,6	32,6	29,0	26,8	23,2	23,7	23,9	25,9	27,1	27,5	28,4	33,3	44,1	53,9	61,7	68,9
Η.Π.Α.	54,4	53,8	51,9	48,8	44,9	40,2	35,3	34,6	37,2	40,5	42,1	42,5	41,8	42,7	48,5	60,5	68,4	73,8	80,3
Ε.Ε.	44,2	49,2	53,6	53,6	53,9	48,3	47,5	48,0	50,4	50,6	51,4	50,5	46,6	42,6	47,4	54,5	58,5	60,8	62,8
Σύνολο OECD	41,8	43,4	44,3	43,6	44,0	40,5	38,2	37,8	40,0	41,4	42,5	42,1	40,0	38,3	43,9	52,5	58,1	62,5	66,7

Πηγή: OECD, 2012

Συμπεράσματα

Η ταξινόμηση και ανάλυση των μακροοικονομικών μεγεθών αποτελεί έναν από τους βασικότερους στόχους της κρατικής οικονομικής πολιτικής κάθε χώρας. Κάθε χώρα ανάλογα με το πραγματικό της επίπεδο καταβάλλει προσπάθεια να αναπτυχθεί συγκλίνοντας με τα πρότυπα τα οποία διαθέτει ή έχει επιλέξει να ακολουθήσει. Η προσπάθεια αυτή επιταχύνεται ή επιβραδύνεται από παράγοντες όπως διαθέσιμοι πόροι, στρατηγικός σχεδιασμός, κυβερνητικές προτεραιότητες, πολιτική κατάσταση, κατάσταση γειτονικών χωρών, οικονομικές συμμαχίες με άλλες χώρες, παγκόσμια οικονομική και πολιτική κατάσταση, ευνοϊκές ή δυσμενείς συγκυρίες, φτώχεια, άνιση κατανομή εισοδήματος κ.λπ.

Η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει αλλάξει σημαντικά ως προς τη δομή και το χαρακτήρα της, αλλά και ως προς τον προσανατολισμό των στόχων της. Στην διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, άρχισαν να αναπτύσσονται πρότυπα χωρών της Δυτικής Ευρώπης με στόχο η Ελλάδα να ενταχθεί σε ένα πλαίσιο ανεπτυγμένων χωρών.

Η οικονομική ανάπτυξη ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων όπως η φτώχεια, η ανεργία, ο πληθωρισμός, το δημόσιο χρέος κλπ. Έχει επικρατήσει η αντίληψη ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι αναγκαίο στοιχείο για την καταπολέμηση της φτώχειας και της άνισης κατανομής του εισοδήματος. Το επιχείρημα υπέρ της ανάπτυξης είναι ότι αν η παραγωγικότητα της οικονομίας αυξάνεται διαρκώς, χωρίς ανάλογη αύξηση της ανάπτυξης, τότε θα αυξηθεί και η ανεργία.

Επίσης, το Α.Ε.Π. δεν θα πρέπει να είναι ο μοναδικός δείκτης για τον προσδιορισμό της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας καθώς αυτός παρουσιάζει συγκεκριμένα μειονεκτήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση μεγέθυνσης του Α.Ε.Π. της Ελλάδας. Αλλά αυτή η μεγέθυνση δεν συνοδεύεται και από αντίστοιχη μεταβολή στην ποιότητα ζωής. Οι βασικοί λόγοι είναι από τη μία το γεγονός ότι το προϊόν της μεγέθυνσης του Α.Ε.Π. δεν κατανέμεται ισόνομα, αλλά αντίθετα υπάρχει ανισοκατανομή του εισοδήματος, με ότι αυτό συνεπάγεται για την κοινωνική συνοχή, και από την άλλη η οικονομική μεγέθυνση που πολλές φορές προέρχεται από την κατασπατάληση φυσικών πόρων και την περιβαλλοντική καταστροφή η οποία όμως μέχρι σήμερα δεν υπολογίζεται.

Οι παραπάνω λόγοι καθιστούν σαφές ότι η καταγραφή και ανάλυση των μακροοικονομικών μεγεθών γενικότερα θα πρέπει να περιγράφεται από πολλούς όχι μόνο ποσοτικούς αλλά και ποιοτικούς δείκτες όπως ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) σαν έναν από τους δείκτες κοινωνικής ευημερίας.

Η οικονομική ανάπτυξη δηλαδή μιας χώρας έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα και αποτελεί μια δυναμική διαδικασία οικονομικής διεύρυνσης και κοινωνικής αλλαγής. Αυτό σημαίνει δε όχι απλή αύξηση των παραγωγικών δυνατοτήτων μιας χώρας αλλά και βαθύτερη μεταλλαγή της σε επίπεδο διάρθρωσης της οικονομίας, θεσμικού πλαισίου, προστασίας του καταναλωτή και του περιβάλλοντος, παιδείας, υγείας κ.λπ..

Ολοκληρώνοντας, η επιλογή που αντιμετωπίζεται πλέον για κάθε κράτος δεν είναι μεταξύ ανάπτυξης και στασιμότητας. Η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν είναι πλέον βιώσιμη μακροπρόθεσμα. Κάθε οργανωμένο κράτος, πριν τη λήψη αποφάσεων και τον καθορισμό σχεδίων οικονομικής ανάπτυξης και αύξησης του Α.Ε.Π., οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν του τα επίπεδα όλων των μακροοικονομικών μεγεθών όπως της φτώχειας, του εισοδήματος, της αποταμίευσης κλπ.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- 1) Αλεξανδρίδης, Μ., Οικονομική της ανάπτυξης. Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα, 2007, σ. 19.
- 2) Ανώνυμος, Οι τρεις τρόποι που έχει το Κράτος για να αντλήσει έσοδα. Διαθέσιμο στο: <http://www.asxetos.gr/Default.aspx?tabId=274&c=19&aid=127>, ημερ. δημοσίευσης 19/01/2003, ημερ. ανάκτησης 29/02/2012, Πάτρα.
- 3) Βαβούρας, Ι., Δημόσιο χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1993, σ. 19-121.
- 4) Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., Δημόσια οικονομική και δημοσιονομική νομοθεσία. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1992, σ. 63-67.
- 5) Θεοχάρη, Ρ., Ιστορία της οικονομικής ανάλυσης. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1980, σ. 69.
- 6) Κούτρης, Α., Το εξωτερικό χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών: αίτια - προβλήματα - προοπτικές. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1995, σ. 33.
- 7) Κώττης, Γ., Πετράκη - Κώττη, Α., Εισαγωγή στη σύγχρονη μικροοικονομική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1993, σ. 48-368.
- 8) Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Μπένος, Αθήνα, 1998, σ. 38-441.
- 9) Παπαγεωργίου, Πέτρος Π., Χιόνης, Διονύσιος Π. Διεθνής επιχειρηματική δραστηριότητα και οργανισμοί. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα, 2003, σ. 98.
- 10) Πετράκη - Κώττη, Α., Σύγχρονη μακροοικονομική: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1996, σ. 29-401.
- 11) Πετράκη - Κώττη, Α., Κώττης, Γ., Σύγχρονη μακροοικονομική. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα, 2000, σ.26-352.
- 12) Πολυχρονόπουλος, Γ., Κορρές, Γ, Ρόντος, Κ., Βασικές αρχές οικονομίας και διοίκησης: μακροοικονομική ανάλυση και εφαρμογές. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα, 2005, σ. 79-133.
- 13) Πουρναράκης, Ε., Μακροοικονομία: Θεωρία και πολιτική. Εκδόσεις Οικονομικό, Αθήνα, 1994, σ. 31-82.

- 14) Ρέππας, Π., Οικονομική ανάπτυξη :θεωρίες και στρατηγικές. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002, σ. 27-71.
- 15) Σκούντζος, Θ.. Στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης. Εκδόσεις Σταμούλης, Πειραιάς, 1990, σ. 18.
- 16) Στουρνάρας, Ι., Το δημόσιο χρέος: αίτια, συνέπειες και μακροχρόνια δυναμική. Στο: Τάτσος, Ν., Τα δημόσια οικονομικά στην Ελλάδα. Εκδόσεις Σμπύλιας, Αθήνα, 1991, σ. 441.
- 17) Σφακιανός, Κ., Σφακιανός, Γ., Σύγχρονη πολιτική οικονομία: Μικροοικονομική και μακροοικονομική. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1992, σ. 238-240.

Ξενόγλωσση

- 18) Abel, A., Bernanke, B., Λαντούρης, Γ., Μίνογλου, Θ., Μακροοικονομική. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2000, σ. 89-286
- 19) Burns, R., Stone, G., Μανωλάτος, Γ., Σαρρής, Ν., Οικονομική μικροοικονομική: θεωρία και πράξη. Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2004, σ. 216-261.
- 20) Drine, I., Nabi, S, Public external debt, informality and production efficiency in developing countries. United Nations University, World Institute for Development Economics Research, Finland, 2010, Economic Modelling, p. 487–495.
- 21) Eur - Lex, Προσδιορισμός των εννοιών που είναι αναγκαίες για την εφαρμογή της απαγόρευσης της προνομιακής πρόσβασης που αναφέρονται στο άρθρο 104 Α, παράγραφος 1, της συνθήκης. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3604/93 Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ένωσης, 13/12/1993, E.U.
- 22) Kerink, S., Hees, T., Development in Practice: Eurodad's campaign on multilateral debt: The 1996 HIPC debt initiative and beyond. Carfax Publishing, Vol., London, 1998, 3:323-334.
- 23) Keynes, M., General theory of employment interest and money. Palgrave Macmillan, UK, 2007, p. 89.
- 24) Mankiw, G., Πανεθυμιτάκης, Α., Σταματάκης, Ν., Μακροοικονομική θεωρία. Εκδόσεις Gutenberg , Αθήνα, 1998, σ. 39-114.

- 25) Reinhart, G., Rogoff, K., Growth in a time of debt. Department of Economics, Tydings Hall, University of Maryland, 07/01/2010, U.S.A., p. 6-11.
- 26) Schultz, C., Sjoström, T., Local public goods, debt and migration. University of Copenhagen, Journal of Public Economics, Denmark, 2001, 80:313-337.
- 27) United Nations, A system of national accounts studies in methods. Series F No 2, Rev. 3, New York, 1968, p. 4.
- 28) Wehinger, G., Sovereign Debt Challenges for Banking Systems and Bond Markets. Journal Financial Market Trends, OECD, Vol. 10, Issue 2, 2010, p.16.
- 29) World Bank, Public expenditure management handbook: Guidance for strengthening public expenditure management. World Bank, Washington, D.C., U.S.A., 1998, p. 79.